WYROK SĄDU PIERWSZEJ INSTANCJI (trzecia izba)

z dnia 8 lipca 2008 r. *

W sprawie T-53/03

BPB plc, z siedzibą w Slough (Zjednoczone Królestwo), reprezentowana przez T. Sharpe'a, QC, i A. Nourry'ego, solicitor,

strona skarżąca,

przeciwko

Komisji Wspólnot Europejskich, reprezentowanej przez F. Castilla de la Torre, działającego w charakterze pełnomocnika, wspieranego przez J. Flynna, QC, i C. Kilroy, barrister,

strona pozwana,

mająca za przedmiot skargę o częściowe stwierdzenie nieważności decyzji Komisji 2005/471/WE z dnia 27 listopada 2002 r. dotyczącej postępowania na podstawie art. 81 [WE] przeciwko BPB plc, Gebrüder Knauf Westdeutsche Gipswerke KG, Société Lafarge S.A. i Gyproc Benelux NV (Sprawa COMP/E-1/37.152 — Płyty gipsowe) (Dz. U. L 166, s. 8) lub, posiłkowo, skargę o stwierdzenie nieważności lub obniżenie grzywny nałożonej na skarżącą,

* Język postępowania: angielski.

SĄD PIERWSZEJ INSTANCJI
WSPÓLNOT EUROPEJSKICH (trzecia izba),

w składzie: M. Jaeger, prezes, V. Tiili i O. Czúcz, sędziowie,

sekretarz: K. Pocheć, administrator,

uwzględniając procedurę pisemną i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 24 stycznia 2007 r.,

wydaje następujący

Wyrok

Okoliczności faktyczne leżące u podstaw sporu

1 BPB plc wytwarza i sprzedaje materiały budowlane na bazie gipsu.

2 Na podstawie otrzymanych informacji w dniu 25 listopada 1998 r. Komisja przeprowadziła niezapowiedzianą kontrolę w ośmiu przedsiębiorstwach działających

w sektorze płyt gipsowych, w tym w lokalach skarżącej. W dniu 1 lipca 1999 r. Komisja przeprowadziła kontrole w dwóch kolejnych przedsiębiorstwach.

3 Komisja skierowała następnie do poszczególnych zainteresowanych przedsiębiorstw żądania udzielenia informacji na podstawie art. 11 rozporządzenia Rady nr 17 z dnia 6 lutego 1962 r., pierwszego rozporządzenia wprowadzającego w życie art. [81 WE] i [82 WE] (Dz.U. 1962, 13, s. 204). W stosunku do skarżącej Komisja wystosowała cztery żądania udzielenia informacji. BPB odpowiedziała na nie w dniach 17 marca 1999 r., 28 października 1999 r., 18 maja 2000 r. i 6 września 2002 r.

4 W dniu 18 kwietnia 2001 r. Komisja wszczęła postępowanie w niniejszej sprawie i wystosowała pismo w sprawie przedstawienia zarzutów, którego adresatami była skarżąca oraz przedsiębiorstwa Gebrüder Knauf Westdeutsche Gipswerke KG (zwane dalej „Knauf"), Société Lafarge S.A. (zwane dalej „Lafarge"), Etex SA i Gyproc Benelux NV (zwane dalej „Gyproc"). Zainteresowane przedsiębiorstwa przedstawiły swe uwagi na piśmie i uzyskały dostęp do akt dochodzenia Komisji, które zostały im przekazane w formie kopii na płycie CD-ROM, przesłanej w dniu 17 maja 2001 r.

5 Skarżąca odpowiedziała na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów w dniu 8 lipca 2001 r.

6 W dniu 27 listopada 2002 r. Komisja wydała decyzję 2005/471/WE dotyczącą postępowania na podstawie art. 81 [WE] przeciwko BPB, Knauf, Lafarge S.A. i Gyproc (Sprawa nr COMP/E-1/37.152 — Płyty gipsowe) (Dz.U. 1995, L 166, s. 8, zwaną dalej „zaskarżoną decyzją").

7 Sentencja zaskarżonej decyzji stanowi:

„Artykuł 1

BPB […], grupa Knauf, […] Lafarge […] i Gyproc […] naruszyły art. 81 ust. 1 [WE], uczestnicząc w ustalonych porozumieniach i praktykach w sektorze płyt gipsowych.

Naruszenie trwało w okresie:

a) BPB […]:od dnia 31 marca 1992 r. najpóźniej do dnia 25 listopada 1998 r.;

b) [grupa] Knauf: od dnia 31 marca 1992 r. najpóźniej do dnia 25 listopada 1998 r.;

c) […] Lafarge […]: od dnia 31 sierpnia 1992 r. najpóźniej do dnia 25 listopada 1998 r.;

d) Gyproc […]: od dnia 6 czerwca 1996 r. najpóźniej do dnia 25 listopada 1998 r.

[…]

Artykuł 3

[Z tytułu naruszenia, o którym mowa w art. 1] następującym przedsiębiorstwom zostają wymierzone następujące kary:

a) BPB […]: 138,6 miliona EUR;

b) […] Knauf […]: 85,8 miliona EUR;

c) […] Lafarge […]: 249,6 miliona EUR;

d) Gyproc […]: 4,32 miliona EUR;

[…]".

8 W zaskarżonej decyzji Komisja stwierdza, że wskazane przedsiębiorstwa brały udział w jednolitym i ciągłym naruszeniu, które przejawiało się w następujących zachowaniach, stanowiących porozumienia oraz uzgodnione praktyki:

— przedstawiciele BPB i Knauf spotkali się w Londynie (Zjednoczone Królestwo) w 1992 r. i wyrazili wspólną wolę ustabilizowania rynków na terytorium Niemiec, Zjednoczonego Królestwa, Francji i Beneluksu;

— przedstawiciele BPB i Knauf ustanowili, od roku 1992, systemy wymiany informacji, do których przyłączyły się Lafarge, a następnie Gyproc; systemy te odnosiły się do wielkości sprzedaży płyt gipsowych na rynkach niemieckim, francuskim, Zjednoczonego Królestwa i na rynku Beneluksu;

— przedstawiciele BPB, Knauf i Lafarge wielokrotnie z wyprzedzeniem informowali się wzajemnie o podwyżkach cen na rynku Zjednoczonego Królestwa;

— wychodząc naprzeciw szczególnemu rozwojowi rynku niemieckiego, przedstawiciele BPB, Knauf, Lafarge i Gyproc spotkali się w Wersalu (Francja) w 1996 r., w Brukseli (Belgia) w 1997 r. i w Hadze (Niderlandy) w 1998 r. celem podzielenia lub przynajmniej ustabilizowania rynku niemieckiego;

— przedstawiciele BPB, Knauf, Lafarge i Gyproc wielokrotnie wzajemnie informowali się i ustalali wprowadzenie podwyżek cen na rynku niemieckim w okresie lat 1996–1998.

9 Do celów obliczenia kwoty grzywny Komisja zastosowała metodę określoną w wytycznych w sprawie metody ustalania grzywien nakładanych na podstawie art. 15 ust. 2 rozporządzenia nr 17 i art. 65 ust. 5 traktatu EWWiS (Dz.U. 1998, C 9, s. 3, zwanych dalej „wytycznymi").

10 W celu określenia kwoty wyjściowej grzywny, ustalanej w zależności od wagi naruszenia, Komisja stwierdziła na wstępie, że zainteresowane przedsiębiorstwa

dopuściły się bardzo poważnego naruszenia już z samej jego natury, ponieważ omawiane praktyki miały na celu zakończenie wojny cenowej i ustabilizowanie rynku poprzez wymianę poufnych informacji. Komisja uznała ponadto, że praktyki te miały wpływ na rynek, gdyż oferta zainteresowanych przedsiębiorstw stanowi prawie całą podaż w zakresie płyt gipsowych, a poszczególne przejawy istnienia kartelu miały miejsce na bardzo skoncentrowanym i oligopolistycznym rynku. Jeżeli chodzi o rozmiar właściwego rynku geograficznego, Komisja stwierdziła, że kartel obejmował cztery główne rynki Wspólnoty, a mianowicie Niemcy, Zjednoczone Królestwo, Francję i Beneluks.

11 Uznawszy następnie, że między zainteresowanymi przedsiębiorstwami istniała znaczna dysproporcja, Komisja potraktowała je w zróżnicowany sposób, opierając się w tym względzie na obrotach pochodzących ze sprzedaży omawianego produktu na właściwych rynkach w ostatnim pełnym roku naruszenia. Ustalona na tej podstawie kwota wyjściowa grzywny wynosiła 80 milionów EUR dla BPB, 52 milionów EUR dla Knauf i Lafarge oraz na 8 milionów EUR dla Gyproc.

12 W celu zapewnienia wystarczająco odstraszającego skutku grzywny z uwagi na wielkość i całkowite zasoby przedsiębiorstw, kwota wyjściowa grzywny nałożonej na Lafarge została zwiększona o 100%, przekraczając 104 miliony EUR.

13 W celu uwzględnienia czasu trwania naruszenia kwota wyjściowa została następnie zwiększona o 65% dla BPB i Knauf, o 60% dla Lafarge i o 20% dla Gyproc, ponieważ naruszenie to zostało zakwalifikowane przez Komisję jako długotrwałe w przypadku Knauf, Lafarge i BPB oraz jako naruszenie o średnim czasie trwania w przypadku Gyproc.

14 Jeżeli chodzi o okoliczności obciążające, kwota podstawowa grzywien nałożonych na BPB i Lafarge została powiększona o 50% z tytułu powrotu do naruszenia.

15 Następnie Komisja obniżyła grzywnę nałożoną na Gyproc o 25% z uwagi na okoliczności łagodzące, wynikające z faktu, że stanowiła ona element destabilizacyjny, przyczyniając się w ten sposób do ograniczenia skutków wywoływanych przez kartel na rynku niemieckim, oraz że była nieobecna na rynku Zjednoczonego Królestwa.

16 Wreszcie na podstawie pkt D ust. 2 komunikatu Komisji dotyczącego nienakładania grzywien lub obniżania ich kwoty w sprawach dotyczących karteli (Dz.U. 1996, C 207, s. 4, zwanego dalej „komunikatem w sprawie współpracy") Komisja obniżyła kwotę grzywien dla BPB o 30% i dla Gyproc o 40%. W konsekwencji ostateczna kwota grzywny wyniosła 138,6 miliona EUR dla BPB, 85,8 miliona EUR dla Knauf, 249,6 miliona EUR dla Lafarge i 4,32 miliona EUR dla Gyproc.

Przebieg postępowania i żądania stron

17 Pismem złożonym w sekretariacie Sądu w dniu 14 lutego 2003 r. skarżąca wniosła niniejszą skargę.

18 Ponieważ skład izb Sądu został zmieniony z początkiem nowego roku sądowego, sędzia sprawozdawca został przydzielony do trzeciej izby, której w konsekwencji przekazano niniejszą sprawę.

19 Na podstawie sprawozdania sędziego sprawozdawcy Sąd (trzecia izba) postanowił otworzyć procedurę ustną i w ramach środków organizacji postępowania przewidzianych w art. 64 regulaminu Sądu wezwał strony do przedłożenia określonych dokumentów oraz zwrócił się do stron z pytaniami na piśmie, na które udzieliły one odpowiedzi w wyznaczonym terminie.

20 Na rozprawie, która odbyła się w dniu 24 stycznia 2007 r., wysłuchano wystąpień stron i ich odpowiedzi na pytania zadane przez Sąd.

21 W toku rozprawy Sąd wezwał skarżącą do sprecyzowania jej wniosku o zachowanie poufności przed dniem 7 lutego 2007 r. Równocześnie Komisji został wyznaczony termin do przedstawienia ewentualnych uwag w przedmiocie odpowiedzi skarżącej dotyczącej informacji poufnych.

22 Procedura ustna została zamknięta w dniu 27 marca 2007 r.

23 Skarżąca wnosi do Sądu o:

— stwierdzenie nieważności art. 1 i 2 zaskarżonej decyzji w zakresie, w jakim artykuły te jej dotyczą;

— tytułem żądania ewentualnego, stwierdzenie nieważności art. 3 zaskarżonej decyzji w zakresie, w jakim artykuł ten jej dotyczy, lub tytułem dalszego żądania ewentualnego, o odpowiednie obniżenie grzywny nałożonej na nią przez Komisję w zaskarżonej decyzji;

— w przypadku stwierdzenia nieważności art. 3 zaskarżonej decyzji lub obniżenia grzywny, nakazanie zwrotu kwoty głównej uiszczonej przez skarżącą, powiększonej o odsetki w wysokości ustalonej przez Sąd zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa;

— obciążenie Komisji kosztami postępowania.

24 Komisja wnosi do Sądu o:

— oddalenie skargi;

— obciążenie skarżącej kosztami postępowania.

Co do prawa

1. *W przedmiocie zarzutu pierwszego, dotyczącego naruszenia prawa do obrony*

Argumenty stron

25 Skarżąca uważa, że Komisja naruszyła przysługujące jej prawo do obrony oraz ogólną zasadę równości broni, gdyż oparła się na dowodach, które nie zostały jej przedstawione.

26 Po pierwsze, skarżąca podnosi, że Komisja nie udostępniła jej informacji dostarczonych przez anonimowego informatora. Zdaniem skarżącej, informacje te zostały wykorzystane przez Komisję w dniu 19 listopada 1998 r. w celu uzyskania nakazu przeszukania wydanego przez sąd w Zjednoczonym Królestwie. Skarżąca sądzi również, że z załączonego do nakazu przeszukania oświadczenia złożonego pod przysięgą wynika, że Komisja uznała te informacje za przekonujące. Skarżąca utrzymuje, że przekonanie Komisji dotyczące istnienia złożonego kartelu miało wpływ na dokonaną przez nią interpretację wszystkich okoliczności faktycznych i dowodów.

27 Po drugie, skarżąca podnosi, że Komisja powinna była umożliwić jej dostęp do odpowiedzi udzielonych przez innych adresatów pisma w sprawie przedstawienia zarzutów. Zdaniem skarżącej, w zaskarżonej decyzji Komisja wielokrotnie odwoływała się do tych odpowiedzi w celu dokonania oceny okoliczności faktycznych i przeprowadzenia poszczególnych dowodów.

28 Komisja uważa, że obowiązek poszanowania prawa do obrony nie wymaga od niej udostępnienia zainteresowanym przedsiębiorstwom całości swych akt i narażenia przez to poufności dokumentów zawartych w tych aktach. W jej przekonaniu w żaden sposób

nie jest ona zobowiązana do ujawnienia adresatowi pisma w sprawie przedstawienia zarzutów obciążających go dokumentów, na których nie ma ona zamiaru się oprzeć. W niniejszej sprawie Komisja sformułowała swe wnioski wyłącznie w oparciu o dowody, którymi dysponowała i które zostały opisane w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów oraz w zaskarżonej decyzji.

29 Komisja nie zgadza się z tym, że przysługujące skarżącej prawo do obrony zostało naruszone z uwagi na fakt, że nie mogła się ona zapoznać z odpowiedziami udzielonymi przez innych adresatów pisma w sprawie przedstawienia zarzutów. Komisja podnosi, że w przypadku uzyskania przez nią po skierowaniu pisma w sprawie przedstawienia zarzutów nowych dowodów, które zamierza wykorzystać i co do których przedsiębiorstwa nie miały okazji przedstawić swych uwag, jest ona zobowiązana wysłać uzupełniające pismo w sprawie przedstawienia zarzutów lub pismo wzywające zainteresowane przedsiębiorstwa do przedstawienia dodatkowych uwag w przedmiocie tych nowych dowodów. Wstrzymanie się od wysłania takich pism skutkowałoby niemożnością powołania się na te dowody przeciwko adresatom pierwotnego pisma w sprawie przedstawienia zarzutów.

30 W niniejszej sprawie wszystkie przykłady przytoczone przez skarżącą dotyczyły twierdzeń zawartych już w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów, które zatem zostały już uznane lub zakwestionowane i względem których skarżąca mogła przedstawić swoje stanowisko. Żadne z tych stwierdzeń nie zawierało nowych zarzutów lub nowych informacji o charakterze faktycznym, na których Komisja oparła się w celu sformułowania swych wniosków.

Ocena Sądu

31 Na wstępie konieczne jest przypomnienie, że dostęp do akt w sprawach dotyczących konkurencji ma umożliwiać adresatom pisma w sprawie przedstawienia zarzutów zapoznanie się z elementami dowodowymi zawartymi w aktach Komisji, tak aby mogli

oni na podstawie tych dowodów ustosunkować się następnie do wniosków, do jakich doszła Komisja w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów. Dostęp do akt wynika zatem z gwarancji procesowych, których celem jest ochrona prawa do obrony, a w szczególności zapewnienie skutecznego wykonania prawa do bycia wysłuchanym (zob. wyrok Sądu z dnia 30 września 2003 r. w sprawach połączonych T-191/98, od T-212/98 do T-214/98 Atlantic Container Line i in. przeciwko Komisji, Rec. s. II-3275, pkt 334 oraz wskazane w nim orzecznictwo).

32 Jeżeli chodzi o dokumenty obciążające, obowiązek udzielenia dostępu do akt dotyczy wyłącznie dokumentów przywołanych ostatecznie w decyzji, a nie wszystkich zarzutów, które Komisja mogła sformułować na jakimkolwiek etapie postępowania administracyjnego (ww. w pkt 31 wyrok w sprawie Atlantic Container Line i in. przeciwko Komisji, pkt 337). W istocie dokument może być uważany za dokument obciążający w stosunku do strony skarżącej wyłącznie wówczas, kiedy jest wykorzystany przez Komisję na poparcie stwierdzenia naruszenia, w którym ta strona skarżąca uczestniczyła (wyrok Sądu z dnia 15 marca 2000 r. w sprawach połączonych T-25/95, T-26/95, od T-30/95 do T-32/95, od T-34/95 do T-39/95, od T-42/95 do T-46/95, T-48/95, od T-50/95 do T-65/95, od T-68/95 do T-71/95, T-87/95, T-88/95, od T-103/95 do T-104/95 Cimenteries CBR i in. przeciwko Komisji, Rec. s. II-491, zwany dalej „wyrokiem w sprawie Cementu", pkt 284).

33 Ponadto skarżąca nie może się domagać, w sposób ogólny i abstrakcyjny, dostępu do dokumentów lub informacji, które nie zostały jej przekazane, bez wskazania, w jaki sposób dokumenty te lub informacje wpłynęły na dowody obciążające przedstawione przez Komisję w zaskarżonej decyzji. Zgodnie z orzecznictwem bowiem ogólna argumentacja nie może wykazać rzeczywistego wystąpienia naruszenia prawa do obrony, które powinno zostać zbadane w świetle szczególnych okoliczności każdego przypadku (ww. w pkt 31 wyrok w sprawie Atlantic Container Line i in. przeciwko Komisji, pkt 353 i 354).

34 W niniejszej sprawie Komisja nigdy nie przeczyła, że informacje dostarczone przez anonimowego informatora stanowiły podstawę jej dochodzeń. Jak wynika z zaskarżonej

decyzji, informacje te nie zostały ostatecznie przyjęte jako takie przez Komisję i podniesione zarzuty zostały dowiedzione innymi środkami dowodowymi.

35 Skarżąca nie wskazała również żadnego zarzutu podniesionego w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów czy w zaskarżonej decyzji, który byłby oparty wyłącznie na informacjach dostarczonych przez anonimowego informatora, do których nie miała ona dostępu.

36 Ponadto, chociaż Komisja ma obowiązek udostępnić przedsiębiorstwom uczestniczącym w postępowaniu na podstawie art. 81 ust. 1 WE wszystkie dokumenty obciążające lub odciążające zgromadzone przez nią w trakcie dochodzenia, to obowiązek ten nie rozciąga się na tajemnicę handlową innych przedsiębiorstw, wewnętrzne dokumenty instytucji i inne poufne informacje (wyrok Trybunału z dnia 7 stycznia 2004 r. w sprawach połączonych C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P i C-219/00 P Aalborg Portland i in. przeciwko Komisji, Rec. s. I-123, pkt 68, i ww. w pkt 31 wyrok w sprawie Atlantic Container Line i in. przeciwko Komisji, pkt 335). A zatem, jak podniosła Komisja, w przypadku informacji udzielonych czysto dobrowolnie z zastrzeżeniem poufności w celu zachowania anonimowości informatora, instytucja, która pragnie otrzymać te informacje, jest zobowiązana zastosować się do tego warunku (wyrok Trybunału z dnia 7 listopada 1985 r. w sprawie 145/83 Adams przeciwko Komisji, Rec. s. 3539, pkt 34). W istocie zdolność Komisji do zapewnienia anonimowości niektórym z jej źródeł informacji ma fundamentalne znaczenie z punktu widzenia skutecznego zapobiegania zakazanym praktykom antykonkurencyjnym oraz ich skutecznego zwalczania (wyrok Trybunału z dnia 22 października 2002 r. w sprawie C-94/00 Roquette Frères, Rec. s. I-9011, pkt 64).

37 W konsekwencji postępowanie wszczęte na podstawie informacji, których pochodzenie nie zostało ujawnione, jest prawidłowe, o ile nie została naruszona przysługująca osobie zainteresowanej możliwość przedstawienia jej stanowiska w przedmiocie prawdziwości lub znaczenia wskazanych faktów, przedstawionych jej dokumentów lub wniosków, które wysnuła z nich Komisja (wyrok Trybunału z dnia 13 lutego 1979 r. w sprawie 85/76 Hoffmann-La Roche przeciwko Komisji, Rec. s. 461, pkt 14).

38 Mając na uwadze obowiązek zapewnienia poufności informacji oraz okoliczność, że skarżąca nie wskazała żadnego zarzutu podniesionego w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów lub w zaskarżonej decyzji, który byłby oparty wyłącznie na informacjach dostarczonych przez anonimowego informatora, do których nie miała dostępu, nie może ona zarzucać Komisji naruszenia przysługującego jej prawa do obrony i ogólnej zasady równości broni wynikającego z faktu, że Komisja nie udostępniła jej informacji dostarczonych przez anonimowego informatora.

39 Jeżeli chodzi o udostępnienie odpowiedzi udzielonych przez innych adresatów pisma w sprawie przedstawienia zarzutów, to bezsporne jest, że w toku postępowania administracyjnego skarżąca nie miała do nich dostępu.

40 W odniesieniu, po pierwsze, do nieprzekazania rzekomych dowodów obciążających, które nie zostały włączone do akt dochodzenia, Sąd pragnie przypomnieć, że poszanowanie prawa do obrony stanowi podstawową zasadę prawa wspólnotowego, która musi być przestrzegana w każdych okolicznościach, a w szczególności w postępowaniu mogącym zakończyć się nałożeniem sankcji, nawet jeśli jest to postępowanie administracyjne. Zasada ta wymaga, aby zainteresowane przedsiębiorstwa i związki zainteresowanych przedsiębiorstw były w stanie już na etapie postępowania administracyjnego w skuteczny sposób przedstawić swoje stanowisko w kwestii prawdziwości i znaczenia faktów, zarzutów oraz okoliczności utrzymywanych przez Komisję (ww. w pkt 37 wyrok w sprawie Hoffmann-La Roche przeciwko Komisji, pkt 11; wyrok Sądu z dnia 10 marca 1992 r. w sprawie T-11/89 Shell przeciwko Komisji, Rec. s. II-757, pkt 39).

41 Następnie należy przypomnieć, że jeżeli w celu ustalenia istnienia naruszenia w postępowaniu na podstawie art. 81 ust. 1 WE Komisja zamierza oprzeć się na fragmencie odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów lub załączonym do takiej odpowiedzi dokumencie, inne przedsiębiorstwa biorące udział w tym postępowaniu powinny mieć możliwość wypowiedzenia się na temat takiego środka dowodowego. W takich okolicznościach dany fragment odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów lub załączony do tej odpowiedzi dokument jest

w rzeczywistości dowodem obciążającym inne przedsiębiorstwa, które uczestniczyły w popełnieniu naruszenia (zob. ww. w pkt 32 wyrok w sprawie Cementu, pkt 386; wyrok Sądu z dnia 27 września 2006 r. w sprawie T-314/01 Avebe przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. II-3085, pkt 50 oraz wskazane w nim orzecznictwo).

42 W istocie dany dokument może zostać uznany za obciążający, wyłącznie jeśli został wykorzystany przez Komisję na poparcie stwierdzenia naruszenia popełnionego przez przedsiębiorstwo. Aby wykazać naruszenie przysługującego mu prawa do obrony, nie wystarczy, by zainteresowane przedsiębiorstwo dowiodło, że nie mogło w trakcie postępowania administracyjnego wypowiedzieć się w przedmiocie dokumentu użytego w którymkolwiek miejscu zaskarżonej decyzji. Konieczne jest, by dowiodło, że Komisja użyła tego dokumentu w zaskarżonej decyzji jako środka dowodowego potwierdzającego naruszenie, w którym przedsiębiorstwo miało brać udział (wyrok Sądu z dnia 27 września 2006 r. w sprawach połączonych T-44/02 OP, T-54/02 OP, T-56/02 OP, T-60/02 OP i T-61/02 OP Dresdner Bank i in. przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. II-3567, pkt 158).

43 Z uwagi na to, że dokumenty nieprzedstawione zainteresowanym przedsiębiorstwom w toku postępowania administracyjnego nie stanowią dowodów, na które można się powołać względem tych przedsiębiorstw, jeżeli okaże się, że Komisja w zaskarżonej decyzji oparła się na dokumentach nieznajdujących się w aktach dochodzenia i nieprzekazanych stronom skarżącym, nie należy uwzględniać tych dokumentów w charakterze dowodów w sprawie (ww. w pkt 32 wyrok w sprawie Cementu, pkt 382).

44 Jeżeli istnieją inne dowody w postaci dokumentów, o których zainteresowane przedsiębiorstwa wiedziały na etapie postępowania administracyjnego, które wyraźnie potwierdzają wnioski Komisji, wyłączenie z materiału dowodowego nieprzekazanego dokumentu obciążającego nie podważa zasadności zarzutów zawartych w zaskarżonej decyzji (ww. w pkt 36 wyrok w sprawie Aalborg Portland i in. przeciwko Komisji, pkt 72).

45 A zatem to zainteresowane przedsiębiorstwo jest zobowiązane wykazać, że wnioski, do jakich doszła Komisja w wydanej decyzji, byłyby inne, gdyby dokument, który nie został udostępniony, a który stanowił dla Komisji podstawę do zarzucenia przedsiębiorstwu popełnienia naruszenia, został odrzucony jako materiał dowodowy (ww. w pkt 36 wyrok w sprawie Aalborg Portland i in. przeciwko Komisji, pkt 73).

46 W niniejszej sprawie dla zilustrowania faktu, że w celu przedstawienia dowodów obciążających Komisja oparła się na odpowiedziach innych adresatów pisma w sprawie przedstawienia zarzutów, BPB odwołuje się jedynie do motywów 130, 232, 393 i 524 zaskarżonej decyzji.

47 Co się tyczy tych przykładów, należy wskazać, że w motywie 524 zaskarżonej decyzji Komisja cytuje jedynie twierdzenie Gyproc zawarte w jej odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów, zgodnie z którym jej udział różnił się pod względem intensywności. A zatem argument ten w żaden sposób nie został wykorzystany przeciwko BPB.

48 Z kolei motyw 130 zaskarżonej decyzji stanowi fragment odpowiedzi Lafarge na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów, zgodnie z którym BPB była inicjatorem systemu wymiany informacji. Komisja nie wykorzystała jednak tego twierdzenia Lafarge w żadnym miejscu zaskarżonej decyzji, aby dowieść, że BPB była inicjatorem tego systemu. Równocześnie nałożona na BPB grzywna nie była argumentowana tym, że była ona inicjatorem kartelu. Poza tym, zgodnie z tym, co wynika z rozpatrzenia poniżej zarzutu drugiego, BPB przyznała się do naruszenia prawa konkurencji poprzez udział w wymianie danych dotyczących wielkości sprzedaży na czterech rozpatrywanych rynkach.

49 Jeżeli chodzi o motyw 232 zaskarżonej decyzji, a mianowicie interpretację notatki i oświadczeń pana [E], upoważnionego członka zarządu Gyproc, dokonaną przez

Gyproc w jej odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów, należy odtworzyć jej treść poniżej:

„Gyproc wycofała się następnie w związku z notatką i wyraźnymi jednak oświadczeniami pana [E], twierdząc, że »tak zwane porozumienie wersalskie stanowiło jedynie próbę i nigdy nie zostało faktycznie wykonane«, a także że »między uczestnikami, a z pewnością nie z udziałem Gyproc, nigdy nie doszło do prawdziwego porozumienia w temacie wszystkich sposobów podziału rynku niemieckiego. W istocie [zainteresowane przedsiębiorstwa] nigdy nie porozumiały się co do konkretnej części rynku niemieckiego, która miałaby przypaść Gyproc […]. Tak więc Gyproc przyczyniła się zatem do niepowodzenia próby zawarcia porozumienia w czwórkę«”.

50 A zatem zgodnie z tym, co Komisja stwierdziła w motywie 233 zaskarżonej decyzji, oświadczenia Gyproc, mające co do zasady mniejszą wartość dowodową niż dobrowolne oświadczenia pana [E], nie kwestionują ani treści ani celu prowadzonych rozmów, a jedynie ich rezultat. Poza tym należy przypomnieć, że BPB przyznała, iż spotkanie w Wersalu miało miejsce oraz fakt, że jego celem były rozmowy o sytuacji na rynku niemieckim.

51 Ponadto należy podkreślić, że Komisja stwierdziła jedynie, że zainteresowane przedsiębiorstwa spotkały się w Wersalu w 1996 r., w Brukseli w 1997 r. i w Hadze w 1998 r. w celu podziału lub przynajmniej ustabilizowania rynku niemieckiego, natomiast nie utrzymywała, że doszły one do porozumienia w przedmiocie przypisania poszczególnych części rynku niemieckiego.

52 W tych okolicznościach, nawet gdyby dokonana przez Gyproc interpretacja notatki i oświadczeń pana [E], zawarta w motywie 232 zaskarżonej decyzji, została wykluczona z materiału dowodowego, to nie wpłynęłoby to na ocenę dokonaną przez Komisję w tej decyzji.

53 W rezultacie wniosek, do którego doszła Komisja w zaskarżonej decyzji, nie różniłby się, gdyby wspomniane przez BPB fragmenty odpowiedzi Gyproc i Lafarge na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów zostały usunięte z akt sprawy.

54 Wreszcie z motywu 393 zaskarżonej decyzji wynika, że Gyproc potwierdziła dokonany przez Komisję opis faktów dotyczący podwyżek cen na rynku niemieckim. Mamy tu faktycznie do czynienia z elementem, który Komisja wykorzystała dla potwierdzenia swej tezy, zgodnie z którą porozumienie w przedmiocie podwyżek cen na rynku niemieckim rzeczywiście istniało. Tak więc należy wykluczyć ten dowód z materiału dowodowego, a następnie zbadać, czy w odniesieniu do BPB Komisja wykazała w stopniu wystarczającym w świetle wymogów prawa, że BPB, Knauf, Lafarge i Gyproc przekazywały sobie wzajemnie przy rozmaitych okazjach informacje oraz że porozumiały się w przedmiocie wprowadzania podwyżek cen na rynku w latach 1996–1998.

55 Z kolei, po drugie, skarżąca nie przedstawiła w skardze żadnych argumentów dotyczących kwestii, czy odpowiedzi innych przedsiębiorstw na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów mogły zawierać okoliczności odciążające.

56 W odpowiedzi na zadane na piśmie przez Sąd pytanie wzywające ją do wskazania punktów skargi, w których został podniesiony zarzut naruszenia prawa do obrony w zakresie okoliczności odciążających, skarżąca odniosła się wyłącznie do pkt 75–120 swej skargi. W punktach tych nie utrzymuje ona jednak w żaden sposób, że odpowiedzi innych adresatów pisma w sprawie przedstawienia zarzutów mogły zawierać okoliczności odciążające, na które mogłaby się powołać na swą obronę. W tych okolicznościach argumenty skarżącej oparte na twierdzeniu, że odpowiedzi innych adresatów pisma w sprawie przedstawienia zarzutów mogły zawierać okoliczności odciążające, należy odrzucić.

57 Z powyższego wynika, że pierwszy zarzut winien zostać oddalony, z wyjątkiem ewentualnych skutków braku uwzględnienia oświadczeń Gyproc zawartych w odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów i wskazanych przez Komisję w motywie 393 zaskarżonej decyzji, co wymaga rozpatrzenia części zarzutu drugiego dotyczącej zakwestionowania ustaleń Komisji w zakresie wymiany danych odnoszących się do podwyżek cen w Niemczech.

58 Ponadto Sąd rozpozna poniżej istotę sprawy z pominięciem wszystkich dowodów obciążających wywiedzionych z odpowiedzi innych adresatów pisma w sprawie przedstawienia zarzutów w celu zweryfikowania, czy ocena Komisji dotycząca istnienia i skutków naruszenia została dowiedziona w stopniu wystarczającym w świetle wymogów prawa również w przypadku wykluczenia tych spornych dowodów.

2. *W przedmiocie zarzutu drugiego, dotyczącego oczywistych błędów i niewystarczającego charakteru uzasadnienia w zakresie zastosowania art. 81 ust. 1 WE*

W przedmiocie wymogów dowodowych

Argumenty stron

59 Skarżąca uważa, że w sprawach prowadzących do nałożenia surowej grzywny standardy wymagane w zakresie dowodów są porównywalne z wymogami dowodowymi w postępowaniu karnym. W tym zakresie skarżąca podnosi, że ciężar dowodu

spoczywa na Komisji i że naruszenie winno zostać wykazane w stopniu wystarczającym w świetle wymogów prawa, co — jej zdaniem — oznacza, że należy przedstawić przekonujący dowód na okoliczność, że zarzucane naruszenia zostały faktycznie popełnione. Uważa ona, że w takiej sytuacji stosowane zwykle wyważenie prawdopodobieństwa nie wystarczy. Ponadto, w celu poszanowania domniemania niewinności, wszelkie wątpliwości dotyczące dowodów winny być interpretowane na korzyść obrony.

60 Komisja kwestionuje twierdzenie, że wymogi dowodowe znajdujące zastosowanie w sprawach z zakresu konkurencji są identyczne z wymogami obowiązującymi w sprawach karnych.

Ocena Sądu

61 Z orzecznictwa wynika, że w przypadku sporu co do istnienia naruszenia reguł konkurencji na Komisji spoczywa ciężar dowodu na okoliczność naruszeń, które stwierdza, oraz przedstawienia środków dowodowych mogących wykazać w stopniu wystarczającym w świetle wymogów prawa okoliczności faktyczne wskazujące na takie naruszenie. W tych ramach na Komisji ciąży w szczególności obowiązek ustalenia wszystkich okoliczności pozwalających na stwierdzenie udziału danego przedsiębiorstwa w takim naruszeniu oraz jego odpowiedzialności za poszczególne zachowania składające się na nie (wyrok Trybunału z dnia 8 lipca 1999 r. w sprawie C-49/92 P Komisja przeciwko Anic Partecipazioni, Rec. s. I-4125, pkt 86).

62 Co się tyczy porozumień i uzgodnionych praktyk mających cele antykonkurencyjne, Komisja jest zobowiązana w szczególności dowieść, że dane przedsiębiorstwo zamierzało przyczynić się swoim postępowaniem do wspólnych celów realizowanych przez ogół uczestników oraz że było świadome postępowania planowanego lub wprowadzonego w życie przez inne przedsiębiorstwa w dążeniu do tych samych celów

lub mogło to rozsądnie przewidzieć i było gotowe zaakceptować takie ryzyko (ww. w pkt 61 wyrok w sprawie Komisja przeciwko Anic Partecipazioni, pkt 87).

63 Normalne jest, że działania stanowiące praktyki i porozumienia antykonkurencyjne mają miejsce poza prawem, że spotkania odbywają się potajemnie, a dokumentacja z tym związania jest ograniczona do minimum. Z tego wynika, że nawet jeśli Komisja odkryje dokumenty świadczące wyraźnie o bezprawnym nawiązaniu kontaktu pomiędzy przedsiębiorstwami, będą one zazwyczaj jedynie fragmentaryczne i odosobnione, i dlatego często będzie konieczna rekonstrukcja poszczególnych elementów w drodze dedukcji. Dlatego też w większości przypadków istnienie praktyki lub porozumienia antykonkurencyjnego musi być wywnioskowane na podstawie pewnej liczby zbieżnych okoliczności oraz wskazówek, które razem ujęte mogą stanowić, wobec braku innego spójnego wytłumaczenia, dowód naruszenia reguł konkurencji (ww. w pkt 36 wyrok w sprawie Aalborg Portland i in. przeciwko Komisji, pkt 55–57).

64 Z orzecznictwa tego wynika, że twierdzenie skarżącej, zgodnie z którym Komisja jest zobowiązana przedstawić dowód „wykraczający poza zasadne wątpliwości" (beyond reasonable doubt) na okoliczność zaistnienia naruszenia w przypadkach, gdy nakłada ona surowe grzywny, winno zostać odrzucone.

W przedmiocie spotkania w Londynie

Argumenty stron

65 Skarżąca uważa, iż Komisja nie dowiodła, że na spotkaniu w Londynie zostało zawarte porozumienie oraz że mająca następnie miejsce wymiana informacji stanowiła środek

kontroli wykonania tego porozumienia. Spotkanie w Londynie stanowiło kluczowy element argumentacji Komisji, gdyż jej zdaniem inne zdarzenia były z nim powiązane, a ponadto stanowiło ono początek naruszenia.

66 Skarżąca przyznaje, że spotkanie to miało miejsce, uważa jednak, że dokonana przez Komisję interpretacja tego elementu dowodowego wykracza poza to, co zostało przez nią faktycznie stwierdzone. Skarżąca podnosi, że nawet jeśli pan [A] [jej ówczesny dyrektor generalny (P.D.G.)] rozmawiał z kuzynami z rodziny Knauf na temat silnej konkurencji na rynku płyt gipsowych i nawet jeśli obie strony przyznały, że problem istnieje, to zaprzecza kategorycznie, by z kuzynami z rodziny Knauf zawarł on porozumienie dotyczące jego rozwiązania. Ponadto na tym spotkaniu nie została wyrażona jakakolwiek wspólna wola stabilizacji rynku.

67 Skarżąca przyznaje również, że spotkanie to mogło stanowić czynnik przyspieszający zakończenie wojny cenowej. Nie może ono jednak zostać uznane w tym zakresie za jedyny czynnik przyczynowy. Skarżąca podnosi, że sytuacja gospodarcza na omawianym rynku w roku 1992 przedstawiała się w ten sposób, że wojna cenowa zakończyłaby się tak czy inaczej. Taka ocena została potwierdzona przez zaangażowanego przez nią biegłego ekonomistę, którego opinia nie została jednak wzięta pod uwagę przez Komisję w zaskarżonej decyzji.

68 Skarżąca twierdzi, że okoliczność, iż na omawianym rynku wciąż utrzymywała się konkurencja, przeczy dokonanej przez Komisję interpretacji spotkania w Londynie. Twierdzenia Komisji zawarte w motywach 212 i 395 zaskarżonej decyzji nie zostały poparte jakimikolwiek dowodami. W tym zakresie skarżąca podkreśla, że Komisja zdecydowała się nie uwzględnić licznych przykładów dowodzących zmienności cen, które zostały przedstawione jej w odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów. Skarżąca zaprzecza również twierdzeniom Komisji dotyczącym stabilności udziałów w rynku. Zwraca ona uwagę, że nawet sporządzone przez Komisję tabele, zamieszczone w załączniku do zaskarżonej decyzji, dowodziły czegoś innego. Wskazuje ona również, że twierdzenia Komisji pozbawione są wartości dowodowej, ponieważ w zaskarżonej decyzji w żadnym miejscu nie sprecyzowała ona, jakie były udziały

zainteresowanych przedsiębiorstw w rynku przed rokiem 1992, oraz że w związku z tym przeprowadzenie porównania udziałów w rynku było niemożliwe.

69 W odniesieniu do twierdzenia Komisji, zgodnie z którym uwzględnienie rzeczywistych skutków naruszenia było zbędne, skarżąca podnosi, że w przypadku gdy istnienie porozumienia jest jedynie utrzymywane przez Komisję, nie znajdując poparcia w jakimkolwiek dowodzie, należy wziąć pod uwagę dowód wynikający z biegu wydarzeń na rynku. Skarżąca uważa, że w przypadku gdy dowody skłaniają ku stwierdzeniu braku jakiegokolwiek porozumienia antykonkurencyjnego, a Komisja nie przedstawiła jakiegokolwiek dowodu przeciwnego, musi ona stwierdzić, iż porozumienie nie zostało zawarte. Skarżąca podkreśla, że nie chodzi tutaj o zwykłe uzyskanie wiedzy o tym, czy porozumienie zostało wykonane, ale o ustalenie, czy Komisja dowiodła istnienia zarzucanego porozumienia.

70 Komisja zwraca uwagę, że argument skarżącej, zgodnie z którym nie było żadnego porozumienia, opiera się na błędnym założeniu, że porozumienie musi być ograniczone, szczegółowe i prawnie wiążące. Dodaje ona, że art. 81 WE ma na celu dokonanie, w świetle zakazów zawartych w tym artykule, oceny pewnego rodzaju koordynacji pomiędzy przedsiębiorstwami, która wprawdzie nie prowadzi jeszcze do zawarcia umowy we właściwym tego słowa znaczeniu, lecz pozwala na świadome zastąpienie konkurencji wraz z jej zagrożeniami praktyczną współpracą przedsiębiorstw. Opracowanie prawdziwego planu nie jest więc wymagane. Komisja podkreśla, że nawet jeśli rozmowy, które miały miejsce na spotkaniu w Londynie w 1992 r., nie mogą zostać uznane za porozumienie, to wciąż mogą być one uważane za uzgodnione praktyki, które stanowią równie poważne naruszenie.

71 Komisja uważa, że spotkanie w Londynie i zawarte tam porozumienie stanowią pierwszy praktyczny przejaw złożonego i ciągłego naruszenia, którego dotyczy zaskarżona decyzja. Twierdzi ona, że zważywszy na uwagi zawarte w motywach 56–69 zaskarżonej decyzji, a w szczególności fakt, że wymiana informacji miała swój początek

na spotkaniu w Londynie lub tuż po nim, wniosek ten jest w pełni uzasadniony. Dodaje ona, że dowiedzenie, iż wszystkie elementy naruszenia były obecne lub przewidziane w fazie początkowej, nie jest konieczne, by ustalić, że porozumienie to wpisuje się w ramy jednolitego, złożonego i ciągłego naruszenia.

72 W odniesieniu do twierdzenia BPB, zgodnie z którym Komisja nie uwzględniła dowodu o charakterze ekonomicznym, ta ostatnia podnosi, że w motywach 396–402 zaskarżonej decyzji wyjaśniła po prostu, że w świetle okoliczności niniejszej sprawy podjęta przez BPB i inne zainteresowane przedsiębiorstwa próba wykazania za pomocą analiz ekonomicznych, że konkurencja na rynku płyt gipsowych w latach 1992–1998 wykluczała jakąkolwiek możliwość zawarcia rygorystycznego porozumienia w tym okresie, nie powiodła się. Komisja przyznaje, że nie opiera się ona na zwykłej zbieżności zachowań i nie wykorzystuje dowodów o charakterze ekonomicznym w celu ustalenia zaistnienia naruszenia art. 81 ust. 1 WE. Jej twierdzenia opierają się na bezpośrednich dowodach zawarcia porozumienia antykonkurencyjnego, w zakresie których analizy ekonomiczne nie dostarczają satysfakcjonującego wyjaśnienia. O ile Komisja odnosi się w zaskarżonej decyzji do lepszej stabilności właściwego rynku lub do podwyżek cen (jak uczyniła to w motywach 289 i 539), o tyle ma to na celu zilustrowanie skutków działań antykonkurencyjnych, a nie wykazanie ich zaistnienia. Komisja dodaje, że istnienie porozumienia może zostać wykazane, nawet jeśli w jego wyniku nie zostały zniesione wszelkie formy konkurencji na rynku płyt gipsowych. Ponadto, ponieważ ustalone przez Komisję naruszenie miało cel antykonkurencyjny, z utrwalonego orzecznictwa wynika, że uwzględnienie jego rzeczywistych skutków nie jest konieczne.

73 Komisja stwierdza, odnosząc się do argumentu skarżącej, zgodnie z którym „silna" konkurencja lub „woja cenowa" tak czy inaczej musiała zakończyć się z przyczyn gospodarczych, że nie ma to znaczenia dla określenia, dlaczego i w jaki sposób „wojna cenowa" faktycznie się skończyła, a zwłaszcza dla ustalenia, czy antykonkurencyjne działania niektórych przedsiębiorstw stanowiły źródło tych zmian. Jej zdaniem, skoro zostało wykazane, że celem uczestników kartelu było zakończenie wojny cenowej oraz stabilizacja części rynku i w konsekwencji ograniczenie konkurencji przynajmniej na rynkach płyt gipsowych w Niemczech, Francji, Zjednoczonego Królestwa i Beneluksu,

to mogła ona dojść do wniosku, co uczyniła w motywach 72, 196, 212, 289 i 395 zaskarżonej decyzji, że cel ten został w dużym stopniu osiągnięty. W tym zakresie podnosi ona, że niestabilność rynku przed rokiem 1992 została opisana w pkt 28 pisma w sprawie przedstawienia zarzutów i nigdy nie została zakwestionowana. Ponadto zgodnie z tym, co wyraźnie wynika z motywów 212 i 395 zaskarżonej decyzji, Komisja stwierdziła, że ceny na rynkach w Zjednoczonym Królestwie i w Niemczech ponownie skłaniały się ku wzrostowi, a przynajmniej ku stabilizacji, co kontrastowało z sytuacją, która panowała na tych rynkach przed rokiem 1992.

Ocena Sądu

74 BPB przyznaje, że spotkanie w Londynie miało miejsce oraz że pan [A], a także kuzyni z rodziny Knauf wyrazili pogląd, iż zakończenie wojny cenowej byłoby w interesie całego przemysłu. Przyznaje ona również, że na tym spotkaniu, czy też później w ciągu roku 1992, przedsiębiorstwa rozpoczęły wymianę danych dotyczących całkowitej wielkości sprzedaży na każdym z głównych rynków.

75 BPB kwestionuje jednak, jakoby na tym spotkaniu zostało zawarte jakiekolwiek porozumienie, wyraźnie zamierzające ku stabilizacji rynków europejskich i mające obowiązywać sześć lat.

76 Należy zatem zbadać, czy spotkanie w Londynie miało cel antykonkurencyjny.

77 W tym zakresie z motywu 55 zaskarżonej decyzji wynika, że BPB wskazała w drugiej odpowiedzi na żądanie udzielenia informacji, że na tym spotkaniu jej przedstawiciele i przedstawiciele Knauf „doszli do porozumienia, że w interesie Knauf i całego przemysłu (włączając w to wreszcie interes konsumentów) byłoby zakończenie wyniszczającej wojny cenowej oraz żeby producenci starali się pozostawać w konkurencji na bardziej żywotnych poziomach ekonomicznych".

78 BPB potwierdziła następnie, że używane przez nią słowo „porozumienie" (understanding) może być interpretowane jedynie bardzo szeroko, czyli jako „zgodność poglądów".

79 Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem dla istnienia porozumienia w rozumieniu art. 81 ust. 1 WE konieczne jest, a zarazem wystarczy, aby dane przedsiębiorstwa wyraziły wspólną wolę postępowania na rynku w określony sposób (wyroki Sądu: z dnia 20 marca 2002 r. w sprawie T-9/99 HFB i in. przeciwko Komisji, Rec. s. II-1487, pkt 199; z dnia 11 grudnia 2003 r. w sprawie T-61/99 Adriatica di Navigazione przeciwko Komisji, Rec. s. II-5349, pkt 88; z dnia 27 lipca 2005 r. w sprawach połączonych od T-49/02 do T-51/02 Brasserie nationale i in. przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. II-3033, pkt 118). Co się tyczy formy wyrażenia wspólnej woli, wystarczy, by poczynione ustalenie stanowiło wyraz woli stron co do postępowania na rynku zgodnie z jego treścią (wyrok Sądu z dnia 14 października 2004 r. w sprawie T-56/02 Bayerische Hypo- und Vereinsbank przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. II-3495, pkt 60).

80 Wynika z tego, że aby pozornie jednostronny akt lub zachowanie mogły stanowić porozumienie w rozumieniu art. 81 ust. 1 WE, wystarczy, by były one wyrazem zgodnej woli co najmniej dwóch stron, przy czym forma, w jakiej się przejawia ta zgodność, nie jest sama w sobie rozstrzygająca (wyrok Trybunału z dnia 13 lipca 2006 r. w sprawie C-74/04 P Komisja przeciwko Volkswagenowi, Zb.Orz. s. I-6585, pkt 37).

81 Kryteria koordynacji, zgodności i współpracy, dalekie od wymagania opracowania rzeczywistego „planu", winny być interpretowane w duchu postanowień traktatu dotyczących konkurencji, zgodnie z którymi każdy podmiot gospodarczy winien określać w sposób autonomiczny politykę, jaką zamierza realizować na wspólnym rynku. O ile prawdą jest, iż przywołany wymóg autonomii nie wyłącza prawa podmiotów gospodarczych do przystosowywania się w sprawny sposób do stwierdzonego lub spodziewanego postępowania konkurentów, o tyle jednak zdecydowanie sprzeciwia się on wszelkim kontaktom między tymi podmiotami gospodarczymi, tak bezpośrednim, jak i pośrednim, które miałyby na celu lub skutkowałyby bądź wywieraniem wpływu na postępowanie aktualnego lub potencjalnego konkurenta na rynku, bądź ujawnieniem temu konkurentowi postępowania, które one same zdecydowały lub planują realizować na rynku (wyrok Trybunału z dnia 16 grudnia 1975 r. w sprawach połączonych od 40/73 do 48/73, 50/73, od 54/73 do 56/73, 111/73, 113/73 i 114/73 Suiker Unie i in. przeciwko Komisji, Rec. s. 1663, pkt 173 i 174; ww. w pkt 79 wyrok w sprawie Adriatica di Navigazione przeciwko Komisji, pkt 89).

82 Ma to miejsce, jeżeli między kilkoma przedsiębiorstwami zostało zawarte gentlemen's agreement stanowiące wierne odzwierciedlenie wspólnej woli i dotyczące ograniczenia konkurencji. W tych okolicznościach rozpatrywanie kwestii, czy przedsiębiorstwa uważały się za — prawnie, faktycznie lub moralnie — zobowiązane do przyjęcia uzgodnionego między nimi zachowania, pozostaje bez znaczenia (ww. w pkt 79 wyrok w sprawie HFB i in. przeciwko Komisji, pkt 200).

83 W szczególności, jeżeli chodzi o porozumienia o charakterze antykonkurencyjnym, do których dochodzi podczas spotkań konkurujących ze sobą przedsiębiorstw, Trybunał uznał, że naruszenie art. 81 ust 1 WE ma miejsce, gdy spotkania te mają na celu zapobieżenie, ograniczenie lub zakłócenie konkurencji i zmierzają w ten sposób do sztucznej regulacji rynku (wyrok Trybunału z dnia 15 października 2002 r. w sprawach połączonych C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, od C-250/99 P do C-252/99 P i C-254/99 P, Limburgse Vinyl Maatschappij i in. przeciwko Komisji, Rec. s. I-8375, pkt 508 i 509).

84 Sąd uważa, że wyjaśnienie BPB dotyczące przedmiotu spotkania w Londynie spełnia wspomniane powyżej kryterium ustanowione w orzecznictwie. Oświadczenia BPB

wystarczają, by wykazać, że zarówno Knauf, jak i ona sama wyraziły wolę zakończenia wojny cenowej i ograniczenia w ten sposób konkurencji.

85 Ponadto należy przypomnieć, że jeżeli przedsiębiorstwo uczestniczy w spotkaniach przedsiębiorstw — nawet nie biorąc w nich czynnego udziału — które mają antykonkurencyjny cel i nie dystansuje się publicznie od treści tych spotkań, dając w ten sposób do zrozumienia innym uczestnikom, że zgadza się z wynikiem tych spotkań i że się do niego zastosuje, to można uznać za udowodnione, że bierze udział w kartelu będącym rezultatem tych spotkań (ww. w pkt 79 wyrok w sprawie HFB i in. przeciwko Komisji, pkt 137).

86 Dodatkowo antykonkurencyjny cel spotkania w Londynie został potwierdzony wymianą informacji, do której przedsiębiorstwa przystąpiły po tym spotkaniu. Zgodnie z motywem 58 zaskarżonej decyzji w odpowiedzi na drugie żądanie udzielenia informacji BPB wyraziła się następująco:

„Na tym spotkaniu [pan [A] i kuzyni z rodziny Knauf] porozumieli się co do udostępnienia sobie wzajemnie liczb dotyczących wielkości ich sprzedaży w roku 1991 w celu stworzenia na przyszłość miarodajnej bazy dla zweryfikowania, czy porozumienie to [w oryginale po angielsku: »understanding«] zostało wykonane (czyli po prostu w celu ukazania sobie wzajemnie bardziej precyzyjnego obrazu całkowitego rozmiaru omawianego rynku i ich własnych udziałów w tym rynku). Było to konieczne, ponieważ nie istnieją wiarygodne statystyki przemysłowe".

87 Jeżeli chodzi o argumenty BPB mające na celu potwierdzenie, że chodziło tu najwyżej o zwykłe usiłowanie zawarcia porozumienia, to nie mogą one zostać uwzględnione. W istocie fakt, że BPB i Knauf wyraziły swą wspólną wolę zakończenia wojny cenowej i ustabilizowania właściwych rynków, stanowi porozumienie w rozumieniu art. 81 ust. 1 WE.

88 Ponadto, jak to ukazuje fragment przedstawiony w pkt 86 powyżej, BPB i Knauf wykonały swój plan, realizując to porozumienie poprzez przystąpienie do wymiany informacji dotyczących wielkości ich sprzedaży na czterech omawianych rynkach. Gdyby przedsiębiorstwa te nie zamierzały zawrzeć porozumienia dotyczącego zakończenia wojny cenowej i ustabilizowania omawianych rynków, to nie miałyby potrzeby kontrolowania tych rynków za pomocą wymiany danych na temat wielkości sprzedaży.

89 Argumenty skarżącej, zgodnie z którymi Komisja nie wykazała, jakoby istniała stabilność cen lub udziałów w rynku, nie są w stanie podważyć tego wniosku.

90 W tym zakresie wystarczy przypomnieć, że do celów stosowania art. 81 ust. 1 traktatu wystarczy, by porozumienie miało na celu zapobieżenie, ograniczenie lub zakłócenie konkurencji, niezależnie od jego rzeczywistych skutków. Tak więc w przypadku porozumień, do których dochodzi podczas spotkań konkurujących ze sobą przedsiębiorstw, naruszenie tego postanowienia ma miejsce, gdy spotkania mają taki właśnie cel i zmierzają w ten sposób do sztucznej regulacji rynku. W takim przypadku przedsiębiorstwo ponosi odpowiedzialność za naruszenia, jeżeli uczestniczyło w tych spotkaniach, znając ich cel, nawet jeśli potem nie zastosowało w praktyce środków ustalonych podczas tych spotkań. Mniej więcej regularny udział przedsiębiorstwa w spotkaniach oraz mniej więcej pełne stosowanie w praktyce ustalonych środków nie ma wpływu na istnienie odpowiedzialności, ale na jej zakres, a tym samym na wysokość sankcji (wyrok Trybunału z dnia 28 czerwca 2005 r. w sprawach połączonych C-189/02 P, C-202/02 P, od C-205/02 P do C-208/02 P i C-213/02 P Dansk Rørindustri i in. przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. I-5425, pkt 145). Przedsiębiorstwa zawierające umowę mającą na celu ograniczenie konkurencji nie mogą co do zasady uniknąć zastosowania wobec nich art. 81 ust. 1 WE, twierdząc, że zawarte przez nie porozumienie nie miało poważnych skutków dla konkurencji.

91 Ponadto twierdzenie BPB, zgodnie z którym spotkanie w Londynie nie wywołało żadnych skutków, zostało zaprzeczone przez nią w odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów, w której wskazała, że w 1992 r. miał miejsce przełom

w zakresie poziomu cen. BPB przyznaje również, że spotkanie w Londynie mogło stanowić czynnik przyspieszający zakończenie wojny cenowej. Stwierdza jednak, że przedstawione w skardze przyczyny o charakterze handlowym i gospodarczym wskazują na to, iż nie był to jedyny czynnik, który się do tego przyczynił.

92 Sąd uważa, że przyznanie przez skarżącą, iż spotkanie w Londynie stanowiło czynnik przyspieszający zakończenie wojny cenowej, potwierdza interpretację, zgodnie z którą cel tego spotkania miał charakter antykonkurencyjny. Zakładając nawet, że u źródła zakończenia wojny cenowej leżały również inne przyczyny gospodarcze, nie podaje to w wątpliwość antykonkurencyjnego celu spotkania w Londynie, które służyło spowodowaniu wzrostu cen i ograniczeniu nasilenia konkurencji między zainteresowanymi przedsiębiorstwami.

93 Wreszcie należy wziąć pod uwagę fakt, że w odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów skarżąca oświadczyła, iż nie sprzeciwiała się temu, by Komisja zakwalifikowała wspomniane spotkanie jako naruszenie art. 81 ust. 1 WE. W odpowiedzi na zadane na piśmie pytanie Sądu skarżąca sama przyznała również, że spotkanie w Londynie stanowiło naruszenie art. 81 ust. 1 WE.

94 Z powyższego wynika, że Komisja słusznie stwierdziła, iż na spotkaniu w Londynie BPB i Knauf wyraziły wspólną wolę zakończenia wojny cenowej i ustabilizowania właściwego rynku. W konsekwencji niniejszy zarzut nie może zostać uwzględniony.

W przedmiocie wymiany informacji dotyczących ilości sprzedawanych w Niemczech, we Francji, w Beneluksie i w Zjednoczonym Królestwie

Argumenty stron

95 Skarżąca przyznaje, że albo na spotkaniu w Londynie, albo trochę później w ciągu roku, w którym spotkanie to się odbyło, pan [A] i kuzyni z rodziny Knauf postanowili wymienić bardzo ogólne dane dotyczące wielkości ich sprzedaży w 1991 r. Skarżąca podkreśla jednak, że pan [A] oświadczył, iż miało to na celu umożliwienie mu dokonania oceny, czy w omawianym przemyśle zapanowała nowy nastrój, dając mu bardziej precyzyjny obraz rozmiaru rynku, a w konsekwencji udziałów w rynku posiadanych przez skarżącą. Skarżąca przyznaje również, że owa wymiana informacji mogła przyczynić się do zakończenia wojny cenowej, jednak zaprzecza, jakoby wymiana, którą pan [D], członek zarządu Gyproc i dyrektor generalny BPB w latach 1994–1999, zarządził począwszy od 1993 r., miała jakikolwiek związek z dwoma pierwszymi wymianami danych rocznych. Skarżąca kwestionuje również, jakoby te wymiany stanowiły sposób kontroli wykonania zawartego między producentami porozumienia lub uzgodnienia. W tym względzie podnosi ona, że Komisja nie przedstawiła żadnego dowodu na istnienie struktury kierowniczej lub kontrolnej w zakresie urzeczywistnienia kartelu. Potwierdza ona, że została poinformowana przez klientów o fakcie, że jej konkurenci ustanawiali niższe od niej ceny, a więc postanowiła nie czekać miesiącami i uzyskać informacje poprzez wymianę danych na temat rozwoju udziałów w rynku.

96 Skarżąca podkreśla, że Komisja ignoruje wartość dowodową, jaką stanowi charakter informacji, które rzeczywiście zostały przekazane. W tym zakresie skarżąca wskazuje, że początkowo wymiana była dokonywana corocznie, a następnie semestralnie, nigdy jednak nie odbywała się częściej niż kwartalnie. Ponadto informacje te miały charakter bardzo ogólny, wskazując w metrach kwadratowych całkowitą powierzchnię produktów z płyt gipsowych sprzedanych w rozpatrywanym okresie, wszelkich grubości, rozmiarów i charakterystyk, wyrażoną jedną liczbą. Zwraca ona również uwagę, że między produktami istniały bardzo duże różnice w cenie. Ponadto informacje

te odnosiły się do rynków krajowych i w przypadku Beneluksu wykraczały nawet poza poziom krajowy. Poza tym wymiana informacji nie była dokonywana regularnie. Z tych względów skarżąca uważa, że wymiany te nie mogły stanowić mechanizmu ścisłego nadzoru rynku.

97 Skarżąca twierdzi, że postawioną przez Komisję tezę podważa również fakt, że w rozpatrywanym okresie udziały w rynku istotnie się zmieniały. Precyzuje ona, że miały miejsce również obniżki cen. Co więcej Komisja nie przedstawiła żadnego dowodu na systematyczną próbę dostosowywania udziałów w rynku lub cen. Skarżąca uważa, że wszystkie te elementy stanowią przekonujący dowód na to, że w niniejszym przypadku nie istniał jakikolwiek kartel.

98 Komisja podkreśla, że skarżąca nie zaprzecza faktowi dokonywania tych wymian, a kwestionuje jedynie ich cel. Komisja uważa, że w motywach 104–170 zaskarżonej decyzji udzieliła szczegółowej odpowiedzi na te argumenty.

99 Komisja podnosi, że argumentacja dotycząca braku struktur „kierowniczych i kontrolnych" pozbawiona jest w niniejszym przypadku znaczenia. Z orzecznictwa wynika, że okoliczność, iż nie zostały podjęte jakiekolwiek środki w celu przymuszenia przedsiębiorstw do przystąpienia do porozumienia, nie oznacza, że naruszenie nie miało miejsca. Brak dowodów wskazuje po prostu na to, że żadne środki odwetowe nie były konieczne.

100 Komisja powtarza, że nigdy nie utrzymywała, jakoby omawiany kartel wykluczył wszelkie formy konkurencji, czy też jakoby zostały ustanowione kontyngenty lub

określone udziały w rynku. Skutkiem omawianego kartelu było w dużej mierze wyważenie i ustabilizowanie rynku jako całości, a nie bezwzględnie utrwalenie podziału udziałów w rynku.

Ocena Sądu

101 Należy wskazać, że w odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów skarżąca oświadczyła, iż nie sprzeciwiła się temu, by Komisja zakwalifikowała wspomniane wymiany informacji jako naruszenie art. 81 ust. 1 WE. W odpowiedzi na zadane na piśmie pytanie Sądu skarżąca sama przyznała również, że wymiany informacji na temat ilości sprzedawanych w Niemczech, we Francji, w Beneluksie i w Zjednoczonym Królestwie stanowiły naruszenie art. 81 ust. 1 WE. Skarżąca kwestionuje niemniej niektóre aspekty oceny dokonanej przez Komisję w zaskarżonej decyzji.

102 BPB przyznaje, że albo na spotkaniu w Londynie, albo trochę później w ciągu roku, w którym spotkanie to się odbyło, pan [A] i kuzyni z rodziny Knauf postanowili wymienić ogólne dane dotyczące wielkości ich sprzedaży w 1991 r. Pan [A] oświadczył, iż miało to na celu umożliwienie mu dokonania oceny, czy w omawianym przemyśle zapanował „nowy nastrój", dając mu bardziej precyzyjny obraz rozmiaru rynku, a w konsekwencji udziałów w rynku posiadanych przez BPB.

103 Równocześnie przyznała ona, że wymiany informacji dokonane przez pana [A] w latach 1992 i 1993, dotyczące danych z lat 1991 i 1992, mogły służyć przyczynieniu się do zakończenia wojny cenowej. BPB zaprzecza jednak, by te wymiany informacji stanowiły mechanizm kontrolny utworzony dla dalej idących celów antykonkurencyjnych.

104 BPB przyznaje też, że pod kierownictwem pana [D] wymiany informacji dotyczących wielkości sprzedaży na czterech omawianych rynkach stały się semestralne, począwszy od 1993 r., i kwartalne, począwszy od 1995 r. Niemniej utrzymuje ona, że wymiany zorganizowane przez pana [D] nie miały związku z dwiema pierwszymi wymianami danych rocznych, które zostały dokonane przez pana [A].

105 A zatem z uwagi na to, że skarżąca przyznała istnienie wymiany informacji, jej argumenty mogą mieć na celu podważenie jedynie dokonanej przez Komisję prawnej oceny niekwestionowanych okoliczności faktycznych.

106 Zgodnie z orzecznictwem porozumienia w sprawie wymiany informacji są niezgodne z regułami konkurencji, jeżeli zmniejszają lub znoszą poziom niepewności co do funkcjonowania danego rynku i w konsekwencji ograniczają konkurencję między przedsiębiorstwami (wyrok Trybunału z dnia 23 listopada 2006 r. w sprawie C-238/05 ASNEF-EQUIFAX i Administración del Estado, Zb.Orz. s. I-11125, pkt 51).

107 Zgodnie bowiem z postanowieniami traktatu dotyczącymi konkurencji każdy podmiot gospodarczy winien określać w sposób autonomiczny politykę, jaką zamierza realizować na wspólnym rynku. A zatem zgodnie z tym orzecznictwem taki wymóg autonomii stoi na przeszkodzie wszelkim kontaktom między tymi podmiotami gospodarczymi, tak bezpośrednim jak i pośrednim, które mogłyby wywrzeć wpływ na postępowanie aktualnego lub potencjalnego konkurenta na rynku bądź ujawnić temu konkurentowi postępowanie, które ten podmiot sam zdecydował lub planuje realizować na rynku, jeżeli celem lub skutkiem tych kontaktów jest doprowadzenie do warunków konkurencji, które nie odpowiadają normalnym warunkom konkurencji na rynku właściwym, przy uwzględnieniu charakteru produktów lub świadczonych usług, znaczenia i liczby przedsiębiorstw, jak również rozmiaru wspomnianego rynku (ww. w pkt 106 wyrok w sprawie ASNEF-EQUIFAX i Administración del Estado, pkt 52).

108 Jeżeli chodzi o zgodność wymiany informacji z prawem, z orzecznictwa wynika, że na prawdziwie konkurencyjnym rynku okoliczność, iż jeden podmiot gospodarczy w celu dostosowania swego zachowania na rynku bierze pod uwagę informacje na temat funkcjonowania rynku, którymi dysponuje dzięki systemowi wymiany informacji, nie może — z uwagi na zdekoncentrowany charakter oferty — zmniejszyć lub zniwelować u innych podmiotów gospodarczych wszelkiej niepewności co do przewidywalnego charakteru zachowań ich konkurentów. Natomiast w przypadku silnie skoncentrowanego rynku oligarchicznego wymiana informacji na rynku może umożliwić przedsiębiorstwom poznanie pozycji na rynku i strategii handlowej ich konkurentów i w ten sposób istotnie osłabić istniejącą między podmiotami gospodarczymi konkurencję (wyrok Trybunału z dnia 28 maja 1998 r. w sprawie C-7/95 P Deere przeciwko Komisji, Rec. s. I-3111, pkt 88 i 90).

109 Należy domniemywać, z zastrzeżeniem dowodu przeciwnego, który muszą przedstawić zainteresowane podmioty, że przy określaniu swojego zachowania na rynku przedsiębiorstwa uczestniczące w uzgodnieniu i działające na rynku uwzględniają informacje, które wymieniły ze swoimi konkurentami. Obowiązuje to tym bardziej wtedy, gdy uzgodnienie ma miejsce stale w trakcie długiego okresu (ww. w pkt 79 wyrok w sprawie HFB i in. przeciwko Komisji, pkt 216).

110 Wracając do niniejszej sprawy, należy wskazać, że rynek płyt gipsowych jest oligarchiczny, co nie zostało zresztą zakwestionowane przez skarżącą. Należy więc zbadać, czy w świetle tej cechy rynku wymiana informacji zmniejszyła lub zniwelowała stopień niepewności zainteresowanych przedsiębiorstw co do funkcjonowania rozpatrywanego rynku i ograniczyła w ten sposób konkurencję na nim.

111 Skarżąca uważa, że z uwagi na sposób, w jaki została zorganizowana, wymiana informacji mogła umożliwić realizację wyłącznie jednego celu, a mianowicie pozwolić na weryfikację w ogólnych zarysach indywidualnych oszacowań co do panujących na rynku warunków, a w szczególności rozmiaru tego rynku.

112 Takie wyjaśnienie nie jest jednak przekonujące. W istocie z wyjaśnienia udzielonego przez pana [D] w oświadczeniu złożonym przez niego w dniu 9 lipca 2001 r. w celu usprawiedliwienia wymiany informacji wynika, że wprawdzie dane te były użyteczne, by uświadomić sobie rozmiar rynku, ale też pozwalały jednocześnie na określenie tendencji rynkowych i udziałów w rynku posiadanych przez konkurentów, w wyniku czego „nie działało się w całkowitych ciemnościach".

113 Z tych samych względów nie można uwzględnić argumentu skarżącej, zgodnie z którym rynek był przejrzysty i dane te mogły zostać zebrane na rynku.

114 Stwierdzenie to potwierdzone jest cytowaną w motywie 58 zaskarżonej decyzji odpowiedzią BPB z dnia 28 października 1999 r. na drugie żądanie udzielenia informacji, zgodnie z którą:

„[Przedstawiciele BPB i Knauf] porozumieli się co do udostępnienia sobie wzajemnie liczb dotyczących wielkości ich sprzedaży w roku 1991 w celu stworzenia na przyszłość miarodajnej bazy dla zweryfikowania, czy porozumienie to [w oryginale po angielsku: »understanding«] zostało wykonane (czyli po prostu w celu ukazania sobie wzajemnie bardziej precyzyjnego obrazu całkowitego rozmiaru omawianego rynku i ich własnych udziałów w tym rynku). Było to konieczne, ponieważ nie istnieją wiarygodne statystyki przemysłowe".

115 W tym zakresie wykazanie kartelowego charakteru wymiany informacji ma dodatkowo większą wartość dowodową w świetle odpowiedzi udzielonej przez BPB na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów. W istocie z motywu 106 zaskarżonej decyzji wynika, co następuje:

„BPB doprecyzowały następnie, że celem porozumienia dotyczącego wymiany informacji z Knauf było dostarczenie panu [A] »bazy, by mógł ocenić, czy w omawianym sektorze przemysłu panował nowy nastrój«, czyli że »wymiana informacji na wysokim poziomie stanowiła stopień wzajemnego zapewnienia, że wojna cenowa dobiegała

końca«. Ponadto BPB wyraźnie przyznała, że celem dokonywanych przez pana [A] wymian informacji było zakończenie silnej konkurencji, która panowała w przemyśle płyt gipsowych na początku lat 1990: »obie następujące po sobie wymiany historycznych danych dokonane przez pana [A] mogły i miały służyć wspieraniu zakończenia wojny cenowej«".

116 Co się tyczy argumentu skarżącej, zgodnie z którym ograniczenie konkurencji nie miało miejsca z uwagi na brak wartości informacyjnej przekazywanych danych dotyczących sprzedaży, ponieważ liczby te były przekazywane w surowej i nieprecyzyjnej formie, bez usystematyzowania według poszczególnych rodzajów płyt gipsowych, to twierdzenie to nie ma znaczenia, gdyż omawiana wymiana informacji między przedsiębiorstwami miała za przedmiot nadzorowanie, by ich odpowiednie udziały w rynku pozostały stabilne, a przynajmniej nie zmniejszały się. W istocie z uwagi na to, że na spotkaniu w Londynie skarżąca i Knauf wyraziły wspólną wolę zakończenia wojny cenowej i ustabilizowania omawianych rynków, aby osiągnąć ten cel wystarczyło, by zainteresowane przedsiębiorstwa wiedziały, że kończąc wojnę cenową, nie stracą udziałów w rynku. Do tego celu wystarczające były ogólne dane dotyczące sprzedaży, które pozwalały obliczyć udziały w rynku. Wyjaśnia to również, dlaczego liczby te nie musiały być usystematyzowane według poszczególnych rodzajów płyt gipsowych.

117 Jeżeli chodzi o argument skarżącej, zgodnie z którym wymiana danych nie była dokonywana regularnie i z tego względu nie był to mechanizm kontrolny, należy stwierdzić, że nie może on w żaden sposób podważyć antykonkurencyjnego charakteru tej wymiany informacji, której cel został jasno określony przez samą skarżącą w odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów jako służący zakończeniu wojny cenowej.

118 W odniesieniu do argumentu BPB polegającego na odróżnieniu wymiany informacji dokonanej przez pana [A] w latach 1991 i 1992 od tych przeprowadzonych przez pana [D] należy stwierdzić, że stanowi on zwykłe twierdzenie, pozbawione jakichkolwiek formalnych podstaw. W istocie w swym oświadczeniu pan [A]

sprecyzował, że w roku 1993 zaczął mieć baczne oko na pana [D] z uwagi na zwiększoną częstotliwość wymian, co wskazuje na to, że obaj byli dobrze poinformowani o ich kontynuacji. Sama okoliczność, że wymiany informacji były dokonywane przez dwie różne osoby, jest zatem powiązana ze zmianami personalnymi w zarządzie BPB. Ponadto uzasadnienie tych wymian, w szczególności w zakresie ich celu, jest identyczne. W swej wypowiedzi dotyczącej wymian, do których dochodziło począwszy od roku 1993, pan [D] oświadcza, że mimo ich bardzo ogólnej formy dane te były użyteczne, by uświadomić sobie rozmiar rynku i panujące na nim tendencje, oraz że wiedza o udziałach w rynku posiadanych przez konkurentów sprawiała, że „nie działało się […] w całkowitych ciemnościach".

119 Podsumowując, kartelowy charakter wymiany informacji dotyczących ilości sprzedawanych w Niemczech, we Francji, w Beneluksie i w Zjednoczonym Królestwie w latach 1992–1998 został dowiedziony wystarczająco.

W przedmiocie wymiany informacji dotyczących wielkości sprzedaży w Zjednoczonym Królestwie

Argumenty stron

120 Skarżąca utrzymuje, że przedmiotem wymiany informacji dotyczących rynku Zjednoczonego Królestwa było zapewnienie posiadania większej wiedzy na temat całkowitego rozmiaru rynku płyt gipsowych w Zjednoczonym Królestwie i jej udziałów w nim.

121 Skarżąca podnosi, że nawet jeśli informacje będące przedmiotem wymiany stanowiły bardzo ogólne dane miesięczne dotyczące wielkości sprzedaży, to wymiany nie odbywały się co miesiąc, a jedynie sporadycznie i zawierały informacje na temat kilku miesięcy.

122 Komisja odpowiada, że nie utrzymuje, iż wymiany danych odbywały się co miesiąc, a jedynie, że były one kontynuowane w sposób zauważalnie trwały w czasie (przez siedem kolejnych lat) oraz że treść tabeli sporządzonej przez pana [N], dyrektora generalnego British Gypsum (zwanej dalej „BG"), będącej oddziałem BPB w Zjednoczonym Królestwie, z której można wywieść istnienie regularnego przepływu informacji, przeczy twierdzeniom, zgodnie z którymi informacje były wymieniane nieregularnie, w zależności od potrzeb.

Ocena Sądu

123 Na wstępie należy wskazać, że w odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów skarżąca oświadczyła, iż nie sprzeciwiła się temu, by Komisja zakwalifikowała wymianę danych dotyczących wielkości sprzedaży w Zjednoczonym Królestwie jako naruszenie art. 81 ust. 1 WE. W odpowiedzi na zadane na piśmie pytanie Sądu skarżąca sama przyznała też, że wspomniane wymiany informacji miały miejsce począwszy od roku 1992 do początków roku 1998 i stanowiły naruszenie art. 81 ust. 1 WE.

124 Następnie należy zauważyć, że w odpowiedzi na zadane na piśmie pytanie Sądu Komisja potwierdziła, że wymiany informacji dotyczących sprzedaży na rynku Zjednoczonego Królestwa i sprzedaży na czterech rozpatrywanych rynkach stanowiły elementy jednolitego i ciągłego naruszenia, nawet jeśli ich antykonkurencyjne skutki mogły się pokrywać i wzajemnie się wzmacniać w zakresie, w jakim dotyczyły rynku

Zjednoczonego Królestwa. Mając na uwadze, że skarżąca kwestionuje przedmiot i częstotliwość wymiany informacji dotyczących wielkości sprzedaży na rynku Zjednoczonego Królestwa, należy zbadać, czy w części odnoszącej się do tej wymiany zaskarżona decyzja jest dotknięta błędami.

125 W odniesieniu do przedmiotu wymiany danych dotyczących wielkości sprzedaży na rynku Zjednoczonego Królestwa, w motywie 171 zaskarżonej decyzji Komisja uznała, że jej przedmiot był identyczny z przedmiotem wymiany danych dotyczących wielkości sprzedaży na czterech rozpatrywanych rynkach. Skarżąca potwierdza, że jej celem było uzyskanie pogłębionej wiedzy na temat całościowego znaczenia rynku płyt gipsowych w Zjednoczonym Królestwie i jej udziałów w tym rynku.

126 Z uwagi na ogólny kontekst omawianego naruszenia, charakteryzującego się realizacją wyrażonego na spotkaniu w Londynie celu zakończenia wojny cenowej, przedstawione przez skarżącą wyjaśnienie nie może pozbawić tej wymiany informacji jej antykonkurencyjnego charakteru.

127 Z kolei twierdzenie skarżącej, zgodnie z którym fakt, że dane były gromadzone co miesiąc w tabelach, nie stanowi dowodu na to, że wymiana tych danych również miała miejsce z tą samą częstotliwością, nie jest istotne w sprawie. W istocie, nawet przy założeniu, że dane dotyczące wielkości sprzedaży były wymieniane rzadziej, nie podważa to wniosku, że taka wymiana miała charakter antykonkurencyjny, i to z tych samych względów jak przedstawione w odniesieniu do wymiany danych na czterech rozpatrywanych rynkach. W każdym razie należy stwierdzić, że skarżąca nie przedstawiła żadnego dowodu mogącego wykazać, że chociaż dane były gromadzone co miesiąc, ich wymiana nie odbywała się z tą samą częstotliwością. W tych warunkach należy stwierdzić, że skarżąca nie dowiodła, by przedstawiony w motywie 194 zaskarżonej decyzji wniosek Komisji, zgodnie z którym systematyczny i szczegółowy charakter tabeli prowadzonej przez pana [N] oznaczał regularną wymianę informacji, był błędny.

128 Z powyższego wynika, że ocena Komisji odnosząca się do wymiany danych dotyczących wielkości sprzedaży na rynku Zjednoczonego Królestwa nie jest dotknięta jakimkolwiek błędem.

W przedmiocie wymiany informacji dotyczących podwyżek cen w Zjednoczonym Królestwie w okresie lat 1992–1998

Argumenty stron

129 Skarżąca podnosi, że Komisja nie stwierdziła w żadnym miejscu, jakoby równoległe podwyżki cen były ustalane przez producentów w jakikolwiek inny sposób niż niezależnie.

130 Dowody, na których opiera się Komisja, dotyczą, jej zdaniem, po pierwsze, rozmowy, która miała miejsce między dyrektorami regionalnymi Knauf i BG w 1996 r., po drugie, rozmowy, która odbyła się między dyrektorem ds. sprzedaży Lafarge a pracownikiem działu sprzedaży BG w 1998 r., i po trzecie, jednego czy dwóch komunikatów skierowanych przez pana [N] do jego odpowiedników w celu poinformowania ich o podwyżkach cen.

131 Skarżąca utrzymuje, że Komisja przypisała tym niezwiązanym ze sobą poszczególnym zdarzeniom bezzasadnie duże znaczenie. Ponadto dwa pierwsze kontakty miały miejsce w odstępie dwóch lat i rozmowy te odbyły się w ramach spotkań towarzyskich. Ponadto

wystosowane przez pana [N] komunikaty miały miejsce wyłącznie jedno- lub dwukrotnie i, wbrew twierdzeniom Komisji, nie chodziło w nich o wymianę informacji, a jedynie o jednostronne powiadomienia

132 Skarżąca zaprzecza twierdzeniu Komisji, zgodnie z którym kontakty te stanowiły potwierdzenie istnienia jednolitego i ciągłego naruszenia. Skarżąca podnosi, że miały one miejsce jedynie w okresie od listopada 1996 r. do marca 1998 r. i dotyczyły wyłącznie Zjednoczonego Królestwa.

133 Komisja zwraca uwagę, że nigdy nie utrzymywała, jakoby ceny były ustalane czy negocjowane. Uważa ona, że sam fakt, iż kontakty w przedmiocie niektórych podwyżek cen stanowiły przedmiot wewnętrznych sprawozdań, świadczy o ich doniosłości.

134 Komisja twierdzi, odnosząc się do motywów 471–477 zaskarżonej decyzji, że te wymiany informacji stanowią praktyczne uzgodnienie stanowiące szczególny przejaw złożonego i ciągłego porozumienia mającego na celu ograniczenie konkurencji na przynajmniej czterech głównych europejskich rynkach płyt gipsowych.

Ocena Sądu

135 Jak wynika ze skargi i z rozpatrzenia współpracy BPB, to właśnie ona poinformowała Komisję o tych wymianach dotyczących podwyżek cen w Zjednoczonym Królestwie. Poza tym wspomniane w decyzji okoliczności faktyczne nie zostały zakwestionowane przez BPB.

136 Ponadto należy również wziąć pod uwagę fakt, że w odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów skarżąca oświadczyła, iż nie sprzeciwiała się temu, by Komisja zakwalifikowała wspomniane kontakty jako naruszenie art. 81 ust. 1 WE. W odpowiedzi na zadane na piśmie pytanie Sądu skarżąca przyznała również, że jedno- lub dwukrotne poinformowanie Knauf i Lafarge przez pana [N] o podwyżkach cen katalogowych w Zjednoczonym Królestwie stanowiło naruszenie art. 81 ust. 1 WE.

137 Jednak BPB próbuje zrelatywizować antykonkurencyjny charakter wymiany informacji, twierdząc, że z uwagi na to, iż rozmowy miały miejsce podczas dni gry w golfa, stanowiły wyłącznie grzecznościowe konwersacje osób ze środowiska omawianego sektora przemysłu oraz że notatki zawierające sprawozdanie z nich przedstawiają tę informację jako taką. Ponadto informacje były przekazywane w sposób jednostronny. Wreszcie twierdzi ona, że fakt podwyżek cen był znany tak czy inaczej ze względu na informacje, które krążyły na rynku, oraz że wymiany informacji stanowiły jedynie powiadomienie o podjętych już wcześniej decyzjach. Poza tym komunikat dotyczył wyłącznie cen katalogowych, które nie odzwierciedlały cen „netto" (bez zniżek i rabatów).

138 Z motywów 198–200 zaskarżonej decyzji wynika, że jeżeli chodzi o okres do dnia 7 września 1996 r., w czterech przypadkach ogłoszenia o podwyżkach były prawie

jednoczesne. Tak więc po ogłoszeniu BG z dnia 21 lipca 1992 r. (ze skutkiem od końca sierpnia 1992 r.) ogłoszenia dokonała w dniu 31 lipca 1992 r. Lafarge (Redland) (ze skutkiem od dnia 31 sierpnia 1992 r.). Knauf ogłosiła nowe ceny w dniu 3 sierpnia 1992 r. (z nowym cennikiem na wrzesień 1992 r.).

139 BPB zapowiedziała w listopadzie 1993 r. 12-procentową podwyżkę cen, która została wprowadzona w styczniu 1994 r. Lafarge wprowadziła taką samą podwyżkę, natomiast Knauf nie w pełni się do niej zastosowała.

140 Knauf ogłosiła w dniu 29 września 1994 r. podwyżkę wynoszącą około 6,5% od dnia 1 marca 1995 r. i w dniu 2 grudnia 1994 r. BPB ogłosiła podwyżkę o 9% ze skutkiem od dnia 27 lutego 1995 r. Podwyżka ta poprzedziła dokonane w dniu 6 stycznia 1995 r. ogłoszenie o identycznej podwyżce wprowadzonej przez Lafarge ze skutkiem od tego dnia.

141 W dniu 22 września 1995 r. BG ogłosiła podwyżkę cen o 12% na płyty standard od dnia 1 stycznia 1996 r. Po tym ogłoszeniu Lafarge poinformowała w dniu 13 października 1995 r. o takiej samej podwyżce od dnia 1 stycznia 1996 r., a Knauf wprowadziła taką samą podwyżkę w dniu 27 października 1995 r. ze skutkiem od tego dnia.

142 A zatem, jeżeli chodzi o okres poprzedzający dzień 7 września 1996 r., podwyżki cen BPB, Lafarge i Knauf zostały wprowadzone w nieznacznych odstępach czasu, czy też jednocześnie.

143 Należy zatem zweryfikować, czy stwierdzone prawie jednoczesne dokonywanie ogłoszeń o podwyżkach cen i zbieżność ogłaszanych cen stanowią zbiór istotnych, precyzyjnych i zgodnych wskazówek potwierdzających istnienie wcześniejszego uzgodnienia dotyczącego powiadomienia konkurencyjnych przedsiębiorstw o podwyżkach cen. Zbieżność zachowań może być traktowana jako dowód porozumienia jedynie wówczas, gdy porozumienie stanowi jedyne możliwe do przyjęcia wytłumaczenie tej zbieżności. Należy bowiem mieć na uwadze, że o ile art. 81 WE zabrania wszelkich form karteli, które mogłyby zakłócić konkurencję, o tyle nie wyłącza prawa podmiotów gospodarczych do przystosowywania się w sprawny sposób do stwierdzonego lub spodziewanego postępowania konkurentów (wyrok Trybunału z dnia 31 marca 1993 r. w sprawach połączonych C-89/85, C-104/85, C-114/85, C-116/85, C-117/85 i od C-125/85 do C-129/85 Ahlström Osakeyhtiö i in. przeciwko Komisji, Rec. s. I-1307, pkt 71).

144 W niniejszej sprawie, chociaż odstępy między poszczególnymi zapowiedziami podwyżek cen umożliwiały przedsiębiorstwom zapoznanie się z nimi na podstawie informacji pochodzących z rynku i chociaż podwyżki te nie zawsze były na tym samym poziomie, to prawie jednoczesne dokonywanie ogłoszeń o podwyżkach cen i zbieżność ogłaszanych cen stanowią silne poszlaki istnienia wcześniejszego uzgodnienia w sprawie tych ogłoszeń, ponieważ podwyżki te wpisują się w kontekst cechujący się faktem — który został ustalony przez Komisję w zaskarżonej decyzji — że skarżąca i Knauf porozumiały się na spotkaniu w Londynie na początku 1992 r. co do zakończenia wojny cenowej na czterech rynkach europejskich.

145 W każdym razie należy wskazać, że w motywie 476 zaskarżonej decyzji Komisja stwierdziła, w odniesieniu do wymiany danych dotyczących podwyżek cen na rynku Zjednoczonego Królestwa, wyłącznie przyznane przez BPB, Knauf i Lafarge istnienie kontaktów, które towarzyszyły niektórym podwyżkom cen, odwołując się w tym względzie do motywu 211 zaskarżonej decyzji. W pozostałym zakresie, jak wynika z motywu 210 tej decyzji, wskazała ona, że mogła stwierdzić jedynie zbieżność zachowań przedsiębiorstw, które nawiązywały ponadto inne kontakty kartelowe, nie wywodząc z tego, że zbieżność ta musiała być bezwzględnie poprzedzona jakimkolwiek uzgodnieniem. Nadto Komisja wyraźnie — poprzez użycie w wersji francuskiej, angielskiej i niderlandzkiej motywu 211 zaskarżonej decyzji słowa „jednakże” — przeciwstawiła tę zwykłą zbieżność przyznanemu istnieniu kontaktów poprzedzających ogłoszenia o podwyżce cen.

146 Jeżeli chodzi o okres po dniu 7 września 1996 r., istnienie między konkurentami kontaktów dotyczących podwyżek cen w Zjednoczonym Królestwie zostało dowiedzione przez następujące dokumenty.

147 Po pierwsze, z wewnętrznej notatki BG wynika, że podczas weekendu z 7 na 8 września 1996 r. Knauf ogłosiła, że podąży za podwyżką cen ustaloną przez BG, jeżeli intencje tej ostatniej będą wyraźnie określone. Zgodnie z motywem 201 zaskarżonej decyzji rozmowa ta miała miejsce przed wysłaniem przez BG zapowiedzi podwyżek jej cen w dniu 9 września 1996 r.

148 Ponadto podwyżka ta poprzedziła tę dokonaną w dniu 20 września 1996 r. przez Lafarge.

149 Po drugie, prawie jednoczesne dokonywanie ogłoszeń o podwyżkach cen i zbieżność ogłaszanych cen były kontynuowane. A zatem w motywach 203 i 204 zaskarżonej decyzji Komisja stwierdziła, że w dniu 3 czerwca 1997 r. BG ogłosiła podwyżkę w wysokości 3,8% dla płyt standard ze skutkiem od dnia 1 sierpnia 1997 r. Lafarge ze swej strony zapowiedziała podwyżkę wynoszącą 3,7% ze skutkiem od dnia 4 sierpnia 1997 r., a Knauf ogłosiła podwyżkę wynoszącą 3,7% obowiązującą od tego samego dnia co podwyżka Lafarge. Ponadto w dniu 27 stycznia 1998 r. BG ogłosiła podwyżkę w wysokości 4,4% ze skutkiem od dnia 1 kwietnia 1998 r. Lafarge ze swej strony zapowiedziała podwyżkę wynoszącą 4,1% ze skutkiem od dnia 6 kwietnia 1998 r., a Knauf ogłosiła taką samą podwyżkę wprowadzoną od dnia 1 kwietnia 1998 r.

150 Po trzecie, z motywu 205 zaskarżonej decyzji wynika, że przed ogłoszeniem przez BG w dniu 8 września 1998 r. podwyżki wynoszącej 5% ze skutkiem od dnia 1 listopada 1998 r., przedstawiciel Lafarge zwrócił uwagę osobie odpowiedzialnej w ramach BG, że z przyczyn budżetowych Lafarge nie była gotowa wprowadzić podwyżki cen przewidzianej na początek stycznia następnego roku. Gdyby zainteresowane przed-

siębiorstwa nie porozumiały się co do wymiany informacji dotyczących podwyżek cen, Lafarge nie musiałaby informować przedstawiciela BG o tym, że nie mogła wprowadzić przewidzianej podwyżki.

151 Po czwarte, BPB przyznała, że miały miejsce, jak je nazywa, „sporadyczne okazje", kiedy pan [N] telefonował do dyrektorów generalnych Lafarge i Knauf w Zjednoczonym Królestwie, aby ich poinformować o zamiarach BG w kwestii cen oraz o planowanym zakresie podwyżki (motyw 207 zaskarżonej decyzji). Te rozmowy telefoniczne, nawet jeśli BPB nie podaje choćby ich przybliżonych dat i nawet jeśli kwalifikuje je ona jako „czysto kurtuazyjne", dowodzą, że konkurencyjne przedsiębiorstwa utrzymywały kontakty w zakresie podwyżek cen.

152 W tych okolicznościach Komisja słusznie stwierdziła w motywie 477 zaskarżonej decyzji, że kontakty w zakresie podwyżek cen na rynku Zjednoczonego Królestwa stanowiły uzgodnioną praktykę, zakazaną na mocy art. 81 ust. 1 WE.

153 Wniosku tego nie podważa argument, zgodnie z którym było to zachowanie jednostronne. Wprawdzie pojęcie uzgodnionej praktyki faktycznie zakłada istnienie kontaktów charakteryzujących się wzajemnością, jednak przesłanka ta jest spełniona, gdy ujawnienie przez jednego konkurenta innemu konkurentowi swych zamiarów lub swego przyszłego zachowania na rynku zostało zaproponowane lub przynajmniej zaakceptowane przez tego drugiego konkurenta (ww. w pkt 32 wyrok w sprawie Cementu, pkt 1849).

154 W odniesieniu do twierdzeń skarżącej, zgodnie z którymi przekazywane informacje na temat cen były znane klientom danego przedsiębiorstwa przed poinformowaniem o nich konkurentów, a w związku z tym ujawnione informacje mogły zostać uzyskane przez tych ostatnich na rynku, należy przypomnieć, że sam fakt uzyskania informacji

dotyczących konkurentów, informacji, które niezależny przedsiębiorca zachowuje dla siebie jako tajemnicę handlową, wystarczy, by wykazać istnienie zamiarów antykonkurencyjnych (wyrok Sądu z dnia 12 lipca 2001 r. w sprawach połączonych T-202/98, T-204/98 i T-207/98 Tate & Lyle i in. przeciwko Komisji, Rec. s. II-2035, pkt 66). Ponadto rozmowy, na okoliczność których Komisja znalazła bezpośrednie dowody lub których istnienie zostało przyznane przez skarżącą, odbyły się przed oficjalnym zakomunikowaniem podwyżek cen.

155 Mając na uwadze okoliczności niniejszej sprawy, Komisja wykazała w stopniu wystarczającym w świetle wymogów prawa, że te trzy przedsiębiorstwa informowały się wzajemnie o podwyżkach cen wprowadzanych na rynku Zjednoczonego Królestwa w okresie lat 1992–1998.

W przedmiocie stabilizacji udziałów w rynku w Niemczech

Argumenty stron

156 Skarżąca przyznaje, że celem spotkania w Wersalu było zawarcie porozumienia mającego na celu stabilizację udziałów w rynku w Niemczech. Próba ta nie powiodła się jednak. Podnosi ona, że późniejsze oświadczenie Gyproc potwierdza jej twierdzenia.

157 Skarżąca przyznaje również, że podczas spotkań w Brukseli i w Hadze rozmowy wciąż dotyczyły udziałów każdego z tych przedsiębiorstw w rynku niemieckim. Ponadto

ostatnie z tych rozmów były poprzedzone nową wymianą informacji na temat udziałów w rynku w odniesieniu do pierwszych czterech miesięcy 1998 r., jednak rozmowy te także nie dały żadnych rezultatów.

158 Skarżąca podkreśla, że nawet jeśli przedsiębiorstwa spotykały się i miały wspólny interes w ustabilizowaniu rynku niemieckiego, to nie podjęły one wspólnie żadnego zobowiązania. Wszak prawo znajdujące tu zastosowanie wymaga takiego zobowiązania. Skarżąca podnosi, że przedsiębiorstwa mogą podzielać wspólnie opinię na temat tego, co chciałyby, aby się wydarzyło, jednak dopóki poprzez kontakty lub własne zachowanie przedsiębiorstwo nie działa w sposób, który niewątpliwie daje innemu przedsiębiorstwu do zrozumienia, że proponuje ono określone zachowanie i to ostatnie czuje się zmuszone do przyjęcia takiej postawy, nie stanowi to porozumienia w rozumieniu prawa. Uważa ona, że Komisja nie może twierdzić, że negocjacje równają się porozumieniu.

159 Skarżąca podnosi, że podejście Komisji polega na twierdzeniu, że wspólny cel dowiedziony jest przejawami porozumienia w rozumieniu art. 81 ust. 1 WE oraz że same te przejawy stanowią dowód na istnienie wspólnego celu. Zdaniem skarżącej chodzi tutaj o argument pozbawiony jakiejkolwiek doniosłości z punktu widzenia prawa.

160 Podkreśla ona, że Komisja nie ma racji, utrzymując, iż system wymiany informacji, który omawiane przedsiębiorstwa wprowadziły w listopadzie 1996 r. z pomocą niezależnego eksperta (zwany dalej „systemem wymiany informacji") był dużo bardziej wyrafinowany i dostarczał im dużo bardziej precyzyjnych i podlegających weryfikacji informacji niż inne wymiany. Wskazuje ona, że producenci przekazywali informacje niezależnemu ekspertowi, ale ten nie dokonywał żadnej weryfikacji. Ponadto wymiany w ramach tego systemu nie były częstsze niż wymiany dokonywane między prezesami zarządów — dyrektorami generalnymi omawianych przedsiębiorstw, ponieważ zarówno jedne, jak i drugie miały charakter kwartalny w okresie lat 1996–-1998. Dodatkowo wymiany dokonywane w ramach tego systemu dostarczały omawianym przedsiębiorstwom mniej informacji niż te dokonywane między prezesami

zarządów — dyrektorami generalnymi, gdyż niezależny ekspert przekazywał tym przedsiębiorstwom jedynie ogólne liczby dotyczące rozmiaru rynku.

161 Skarżąca podnosi również, że wprowadzenie systemu wymiany informacji po spotkaniu w Wersalu było przypadkowe.

162 Komisja uważa, że nawet jeśli przedsiębiorstwom nie udało się dojść do porozumienia co do sposobu podziału udziałów w rynku niemieckim, to wyraziły one wspólną wolę ograniczenia konkurencji na rynku płyt gipsowych poprzez podział rynku niemieckiego, a przynajmniej jego stabilizację. Jej zdaniem, samo ujawnienie przez przedsiębiorstwo faktu, że nie chciało ono zwiększyć własnego udziału w rynku wystarczy, by poinformować jego konkurentów o istotnym elemencie jego strategii i stanowi w sposób oczywisty element antykonkurencyjny. Uważa ona, że przedsiębiorstwa czuły się zobowiązane do przyjęcia określonego zachowania, na co wskazuje ciąg rozmów na ten temat.

163 Komisja podnosi, że jedynym możliwym do przyjęcia wytłumaczeniem wymiany informacji, która miała być zachowana w tajemnicy i rzekomo dotyczyła liczb niemających dużego znaczenia dla zdefiniowania przyszłej strategii, jest przyjęcie istnienia między omawianymi przedsiębiorstwami milczącego porozumienia w celu respektowania tradycyjnych przepływów.

164 Komisja uważa, że nawet jeżeli udziały w rynku niemieckim dalej ulegały zmianom po spotkaniu w Wersalu, które odbyło się w 1996 r., to zmiany te były minimalne i potwierdzały jej wnioski, ponieważ nigdy nie utrzymywała ona, jakoby miało miejsce formalne porozumienie o podziale rynku.

165 Komisja potwierdza, że chociaż sam system wymiany informacji nie jest sprzeczny z prawem wspólnotowym, to musi on podlegać analizie nie w sposób oderwany, a w świetle faktu, że został wprowadzony w celu dostarczenia bardziej precyzyjnych i podlegających weryfikacji danych. Ponadto twierdzenie BPB, zgodnie z którym dostarczane informacje nie były bardziej precyzyjne niż te, będące przedmiotem wcześniejszych wymian, nie pozwala na zrozumienie, dlaczego w takim razie BPB i inne przedsiębiorstwa go wprowadziły. Nadto przedstawione przez BPB wyjaśnienie, zgodnie z którym przedsiębiorstwa pragnęły uzyskać dokładny pomiar rozmiaru rynku niemieckiego, jedynie potwierdza dokonaną przez Komisję interpretację.

Ocena Sądu

166 Z argumentacji skarżącej wynika, że nie zaprzecza ona odbyciu się spotkań w Wersalu, Brukseli i Hadze. Ponadto przyznaje się do udziału w tych spotkaniach i prowadzenia rozmów na temat sytuacji na rynku niemieckim. Potwierdza ona również, że na spotkaniu w Wersalu pojawiła się propozycja zawarcia porozumienia mającego na celu stabilizację udziałów w rynku niemieckim na ich poziomie z 1995 r.

167 Skarżąca twierdzi jednak, że Komisja nie wykazała, aby omawiane przedsiębiorstwa podjęły wspólne zobowiązanie. Zdaniem skarżącej, znajdujące tu zastosowanie prawo wymaga istnienia takiego zobowiązania, natomiast w niniejszej sprawie doszło jedynie do negocjacji porozumienia.

168 W konsekwencji sporna między skarżącą a Komisją kwestia dotyczy prawnej kwalifikacji spotkań w Wersalu, Brukseli i Hadze, jak również systemu wymiany informacji.

169 Jeżeli chodzi o argumentację skarżącej mającą na celu wykazanie, że nie zawarto porozumienia w sprawie podziału udziałów w rynku niemieckim, należy wskazać, że w końcowej części motywu 469 zaskarżonej decyzji Komisja stwierdziła, iż „między [zainteresowanymi przedsiębiorstwami], które miały zamiar dokonać podziału rynku niemieckiego, a przynajmniej jego stabilizacji, zostało zawarte porozumienie, stanowiące szczególny przejaw ciągłego i złożonego porozumienia mającego za przedmiot ograniczenie konkurencji na rynku płyt gipsowych, przynajmniej w przypadku czterech dużych rynków europejskich". Dodatkowo z motywów 462, 463, 465 i 469 zaskarżonej decyzji wynika, że Komisja uznała, iż niezależnie od tego, czy takie porozumienie zostało zawarte, czy też nie, omawiane przedsiębiorstwa, wyrażając wspólną wolę dokonania między sobą podziału rynku niemieckiego, a przynajmniej jego stabilizacji, zawarły porozumienie w rozumieniu art. 81 ust. 1 WE.

170 A zatem nawet gdyby Komisji nie udało się wykazać, że przedsiębiorstwa, na które nałożono sankcje, zawarły porozumienie w sprawie podziału udziałów w rynku niemieckim w ścisłym znaczeniu, to wciąż wystarczyłoby, aby z niezakwestionowanych okoliczności faktycznych wynikało, że omawiane przedsiębiorstwa świadomie zastąpiły konkurencję wraz z jej zagrożeniami praktyczną współpracą między nimi, pozostając w bezpośrednim kontakcie w celu ustabilizowania rynku niemieckiego. W konsekwencji należy zweryfikować, czy ma to miejsce w niniejszym przypadku.

171 Jeżeli chodzi o spotkanie w Wersalu, które miało miejsce w czerwcu 1996 r., to fakt jego odbycia nie został zakwestionowany, podobnie jak okoliczności, że na tym spotkaniu omawiane przedsiębiorstwa ujawniły swoje rzeczywiste liczby sprzedaży w roku 1995, że rozmawiały o stabilizacji swych udziałów w rynku niemieckim oraz że Gyproc nie zgadzała się na udział w rynku zaproponowany jej przez inne przedsiębiorstwa.

172 Co się zaś tyczy spotkania w Brukseli w dniu 4 grudnia 1997 r., BPB przyznaje też fakt jego odbycia, chociaż wskazuje, że stanowiło ono okazję do rozmów na temat stabilizacji rynku niemieckiego.

173 BPB nie zaprzecza również, że miało miejsce spotkanie w Hadze w maju 1998 r. Jednak rozmowy, chociaż miały za przedmiot sytuację w Niemczech, nie dały konkretnych rezultatów. W tym zakresie z motywu 257 zaskarżonej decyzji wynika, że zdaniem Gyproc uczestnicy wymienili między sobą dane dotyczące wielkości sprzedaży w Niemczech w czterech pierwszych miesiącach 1998 r., że każdy z uczestników wskazał udział w rynku, jaki chciałby uzyskać w Niemczech, oraz że ze względu na to, iż wszystkie te udziały stanowiły 101%, uczestnicy zaproponowali Gyproc ograniczenie jej udziałów w rynku do 11%, na co ona się nie zgodziła.

174 W konsekwencji z powyższego wynika, że nawet jeśli specyficzne porozumienie dotyczące podziału rynku niemieckiego nie mogło zostać zawarte ani na spotkaniu w Wersalu, ani na późniejszych spotkaniach, które odbyły się w Brukseli i w Hadze, to wciąż cztery omawiane przedsiębiorstwa wyraziły wspólną wolę stabilizacji rynku niemieckiego, a w związku z tym wolę ograniczenia konkurencji. A zatem fakt odbycia spotkania w Wersalu wskazuje na istnienie porozumienia, ażeby co do zasady dokonać podziału rynku niemieckiego między BPB, Knauf, Lafarge i Gyproc, co zostało podniesione przez Komisję w motywie 264 zaskarżonej decyzji.

175 W istocie BPB nie zaprzeczyła, że na spotkaniu w Wersalu, niezależnie od stanowiska zajętego przez Gyproc, trzy pozostałe przedsiębiorstwa, Knauf, Lafarge i ona sama, wzajemnie wyznaczyły sobie udziały w rynku, na które się zgadzały, oraz że te udziały w rynku odpowiadały udziałom faktycznie posiadanym przez te przedsiębiorstwa. W tym zakresie należy również przypomnieć, że przedsiębiorstwa nie zaprzeczają dokonaniu na spotkaniu w Wersalu wymiany danych dotyczących sprzedaży w roku 1995.

176 Należy również mieć na uwadze system wymiany informacji. Istnienie tego systemu potwierdza tezę Komisji, zgodnie z którą wspomniane przedsiębiorstwa chciały ustabilizować rynek niemiecki. Każdy z producentów udostępniał bowiem swe liczby sprzedaży w sposób poufny niezależnemu ekspertowi i rezultaty były kompilowane przez służby tego ostatniego, aby dać ostatecznie całkowitą liczbę, która była następnie przekazywana innym uczestnikom. Liczba ta umożliwiała każdemu z nich obliczenie

własnego udziału w rynku, ale nie innych uczestników. Dane były dostarczane w okresach kwartalnych i dotyczyły liczb sprzedaży każdego z nich. Ponadto producenci przekazali poufnie niezależnemu ekspertowi dane z okresów od stycznia do grudnia 1995 r. i od stycznia do września 1996 r.

177 System wymiany informacji pozwalał zatem omawianym przedsiębiorstwom na kontrolę, czy ich udziały w rynku niemieckim pozostawały mniej więcej na tym samym poziomie.

178 Jeżeli chodzi o prawną ocenę tej sytuacji, to należy przypomnieć, że fakt przekazania swym konkurentom informacji w celu przygotowania kartelu wystarcza, by dowieść istnienie uzgodnionej praktyki w rozumieniu art. 81 WE (zob. podobnie wyrok Sądu z dnia 6 kwietnia 1995 r. w sprawie T-148/89 Tréfilunion przeciwko Komisji, Rec. s. II-1063, pkt 82).

179 W istocie pojęcie „uzgodnionej praktyki" w rozumieniu art. 81 ust. 1 WE oznacza pewien rodzaj koordynacji pomiędzy przedsiębiorstwami, która wprawdzie nie prowadzi jeszcze do zawarcia umowy we właściwym tego słowa znaczeniu, lecz pozwala świadomie na zastąpienie konkurencji wraz z jej zagrożeniami praktyczną współpracą przedsiębiorstw (ww. w pkt 81 wyrok w sprawie Suiker Unie i in. przeciwko Komisji, pkt 26; ww. w pkt 143 wyrok w sprawie Ahlström Osakeyhtiö i in. przeciwko Komisji, pkt 63).

180 Kryteria koordynacji i współpracy stanowiących uzgodnioną praktykę, dalekie od wymagania opracowania rzeczywistego „planu", winny być interpretowane w duchu postanowień traktatu WE dotyczących konkurencji, zgodnie z którymi każdy podmiot gospodarczy winien określać w sposób autonomiczny politykę, którą zamierza

realizować na wspólnym rynku, i warunki, które zamierza stosować wobec swoich klientów (ww. w pkt 108 wyrok w sprawie Deere przeciwko Komisji, pkt 86; wyrok z dnia 2 października 2003 r. w sprawie C-194/99 P Thyssen Stahl przeciwko Komisji, Rec. s. I-10821, pkt 82).

181 O ile prawdą jest, iż przywołany wymóg autonomii nie wyłącza prawa podmiotów gospodarczych do przystosowywania się w sprawny sposób do postępowania konkurentów, które stwierdzają lub którego się spodziewają, o tyle jednak zdecydowanie sprzeciwia się on wszelkim kontaktom między tymi podmiotami gospodarczymi, tak bezpośrednim jak i pośrednim, jeżeli celem lub skutkiem tych kontaktów jest doprowadzenie do warunków konkurencji, które nie odpowiadają normalnym warunkom konkurencji na rynku właściwym, biorąc pod uwagę charakter produktów lub świadczonych usług, znaczenie i liczbę przedsiębiorstw, jak również rozmiar wspomnianego rynku (ww. w pkt 108 wyrok w sprawie Deere przeciwko Komisji, pkt 87; ww. w pkt 180 wyrok w sprawie Thyssen Stahl przeciwko Komisji, pkt 83).

182 Ponadto zgodnie z tym, co Sąd stwierdził w przywołanym w pkt 32 powyżej wyroku w sprawie Cementu (pkt 1852), w celu udowodnienia, że doszło do uzgodnionej praktyki, nie jest konieczne wykazanie, że dany konkurent formalnie zobowiązał się w stosunku do innego konkurenta lub innych konkurentów do przyjęcia określonego zachowania lub że konkurenci wspólnie ustalili swoje zachowanie na rynku w przyszłości. Wystarczy, że oświadczając swój zamiar, konkurent wykluczył lub przynajmniej istotnie ograniczył niepewność co do zachowania, jakiego można oczekiwać z jego strony na rynku.

183 W tym zakresie Komisja słusznie stwierdziła w motywie 466 zaskarżonej decyzji, że sam fakt wskazania przez przedsiębiorstwo, że nie chce ono większych udziałów w rynku niż te, które już posiada, wystarczy, by poinformować jego konkurentów o istotnym elemencie jego strategii.

184 Ponadto należy przypomnieć, że rozpatrywany rynek ma silnie skoncentrowany oligopolistyczny charakter. Na takim rynku wymiana informacji może umożliwić przedsiębiorstwom poznanie pozycji ich konkurentów na rynku, jak również ich strategię handlową i w ten sposób istotnie naruszyć istniejącą między podmiotami

gospodarczymi konkurencję (ww. w pkt 106 wyrok w sprawie Deere przeciwko Komisji, pkt 88–90; ww. w pkt 180 wyrok w sprawie Thyssen Stahl przeciwko Komisji, pkt 84).

185 Nadto w odniesieniu do argumentu skarżącej, zgodnie z którym Komisja zapętla się w swym rozumowaniu, należy przypomnieć, że wszystkie okoliczności danej sprawy winny być rozpatrywane nie odrębnie, jako oddzielne naruszenia, ale w całościowym kontekście, jako ewentualne aspekty pojedynczego naruszenia mającego za przedmiot ograniczenie konkurencji w sektorze płyt gipsowych na czterech rozpatrywanych rynkach europejskich. W istocie zgodnie z orzecznictwem poszlaki wskazane przez Komisję w zaskarżonej decyzji w celu dowiedzenia dopuszczenia się przez przedsiębiorstwo naruszenia art. 81 ust. 1 WE winny być oceniane nie odrębnie, ale jako całość (zob. podobnie wyrok Trybunału z dnia 14 lipca 1972 r. w sprawie 48/69 ICI przeciwko Komisji, Rec. s. 619, pkt 68).

186 Dodatkowo w świetle ogólnego kontekstu celu stabilizacji właściwych rynków wymiana informacji na rynku niemieckim mogła umożliwić omawianym przedsiębiorstwom kontrolowanie, czy posiadane przez konkurentów udziały w rynku pozostawały na niezmienionym poziomie.

187 Wreszcie, co się tyczy argumentacji skarżącej, zgodnie z którą z uwagi na brak porozumienia Komisja była zobowiązana dowieść przynajmniej skutków naruszenia na rynku, należy przypomnieć, że w celu stosowania art. 81 ust. 1 WE uwzględnienie konkretnych skutków porozumienia jest zbędne, jeżeli okaże się, że porozumienie to ma na celu zapobieżenie, ograniczenie lub zakłócenie konkurencji w ramach rynku wewnętrznego (ww. w pkt 36 wyrok w sprawie Aalborg Portland i in. przeciwko Komisji, pkt 261).

188 Jednocześnie uzgodniona praktyka objęta jest zakresem art. 81 ust. 1 WE także w braku antykonkurencyjnych skutków na rynku. Z treści tego przepisu wynika przede wszystkim, że podobnie jak porozumienia między przedsiębiorstwami i decyzje

związków przedsiębiorstw, uzgodnione praktyki są zakazane, niezależnie od jakichkolwiek skutków, jeżeli mają cel antykonkurencyjny (wyrok Trybunału z dnia 21 września 2006 r. w sprawie C-105/04 P Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. I-8725, pkt 137 i 138).

189 Ponadto, o ile samo pojęcie uzgodnionych praktyk zakłada wystąpienie określonego zachowania działających na rynku przedsiębiorstw, o tyle nie oznacza ono koniecznie, że zachowanie to musi wywoływać konkretne skutki w postaci ograniczenia, zapobieżenia lub zakłócenia konkurencji (ww. w pkt 188 wyrok w sprawie Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied przeciwko Komisji, pkt 139).

190 Mając na uwadze ogólny kontekst sprawy, Sąd stwierdza, że w oparciu o niekwestionowane okoliczności faktyczne Komisja wykazała w stopniu wystarczającym w świetle wymogów prawa, że omawiane przedsiębiorstwa, nawet jeśli ostatecznie nie zawarły porozumienia dotyczącego konkretnie dokonania między nimi podziału rynku niemieckiego, to wciąż wyraziły wspólną wolę zachowywania się na rynku w określony sposób, a mianowicie w sposób ograniczający konkurencję poprzez dokonanie jego stabilizacji.

W przedmiocie wymiany informacji dotyczących podwyżek cen w Niemczech

Argumenty stron

191 Skarżąca kwestionuje twierdzenie Komisji, że czterej producenci zobowiązali się do informowania o swych zamiarach lub że istniała koordynacja w zakresie dat wprowadzenia i poziomu podwyżek planowanych w okresie od końca 1994 r.

do września 1998 r. Uważa ona, że Komisja nie dowiodła swych twierdzeń w sposób wystarczający. Okoliczność, że na rynku niemieckim wciąż istniała konkurencja, ukazuje natomiast, że producenci prowadzili dalej swą działalność w sposób niezależny. W każdym razie omawiane kontakty nie mogą świadczyć o istnieniu wspólnej woli lub stanowić dowodu na istnienie porozumienia zawartego w 1992 r.

192 Co się tyczy rzekomych bezpośrednich kontaktów dotyczących podwyżek cen w Niemczech, do których dochodziło między nią a jej konkurentami, BPB wskazuje, że oświadczyła już, iż nie przekazywała swym konkurentom kopii dokumentów dotyczących jej własnych podwyżek cen. Jeżeli chodzi natomiast o przekazanie konkurentom przez Knauf jej cennika, to informacje te nie mogły świadczyć o kartelu cenowym, ponieważ pisma dotyczyły podwyżek cen, o których było już wiadomo na rynku lub których wprowadzenie było wyczuwalne na rynku. Ponadto ceny katalogowe były często niższe z uwagi na przyznawane rabaty.

193 Skarżąca zaprzecza temu, że pismo Lafarge z dnia 17 grudnia 1996 r. zostało napisane w następstwie rozmowy dotyczącej cen, która odbyła się między panem [V], dyrektorem handlowym Rigips, niemieckim oddziałem skarżącej, a panem [X], dyrektorem generalnym Lafarge Gips. Twierdzi ona, że zawsze zaprzeczała, iż rozmowa ta się odbyła. Ponadto odrzuca ona wniosek Komisji, zgodnie z którym pismo to stanowiło dowód na okoliczność bezpośrednich kontaktów między producentami. Co się tyczy równoczesnego podnoszenia cen, skarżąca zwraca uwagę, że na rynku oligopolistycznym jest przyjęte, że przedsiębiorstwa zrównują swe ceny z cenami konkurentów i działają równolegle, przynajmniej w zakresie cen katalogowych. Natomiast wciąż utrzymywała się silna konkurencja w zakresie cen „netto".

194 Jeżeli chodzi o memorandum Lafarge z dnia 7 października 1998 r., skarżąca wskazuje, że opisuje ona zwykły mechanizm podnoszenia cen na rynku oligopolistycznym. Zwraca ona uwagę, że wskazuje ono kilka faktów, które przeczą twierdzeniom Komisji, na przykład, że producenci przyznawali rabaty nawet po ujawnieniu cenników, że Rigips ogłosił podwyżkę cen na osiem tygodni przed skierowaniem wspomnianego

memorandum, jednak pozostali producenci nie podążyli za tą podwyżką, że istniała niepewność co do reakcji konkurentów na podwyżkę cen, że znaczna cześć podwyżek cen była ograniczona w poprzednich latach oraz że do roku 1993 r. i w 1994 r. Lafarge usiłowała zdobyć udziały w rynku.

195 W odniesieniu do wewnętrznej notatki Knauf z dnia 15 listopada 1993 r. skarżąca podnosi, że nawet jeśli notatka ta zalecała zachowanie, które mogło okazać się antykonkurencyjne, to nie oznacza to, że zachowanie to zostało faktycznie przyjęte.

196 Co się tyczy wewnętrznej notatki Rigips z października 1994 r., skarżąca uważa, że zdanie „wydaje nam się, że ceny zostały zamrożone na powyżej wskazanym poziomie" w żaden sposób nie wskazuje na istnienie kartelu, a jedynie ukazuje dokonaną przez Rigips ocenę perspektyw rozwoju cen.

197 Odnosząc się do podwyżki cen z dnia 1 grudnia 1995 r., skarżąca zaprzecza, by niepowodzenie tej podwyżki stanowiło przyczynę spotkania w Wersalu. Podnosi ona, że spadek cen w okresie od grudnia 1995 r. do czerwca 1996 r. stanowi raczej dowód na nieistnienie, a nie na istnienie porozumienia.

198 Jeżeli chodzi o podwyżkę cen, która nastąpiła we wrześniu 1997 r., skarżąca neguje, że brała udział w podejmowanych przez innych producentów próbach uniknięcia odpływu klientów. Utrzymuje ona, że nawet jeśli producenci odbywali między sobą rozmowy dotyczące podziału rynku, to nie dały one rezultatów. Konkurencja wciąż utrzymywała się na rynku i w konsekwencji zaproponowany na wrzesień 1997 r. wzrost cen katalogowych nie powiódł się.

199 Odnośnie do podwyżek cen we wrześniu 1998 r. skarżąca utrzymuje, że nie brała udziału w kartelu między producentami. Podnosi ona, że jedynym dowodem, którym dysponuje w stosunku do niej Komisja, jest fakt, że uzyskała ona kopię pisma Knauf dotyczącego podwyżki cen. Okoliczność ta nie dowodzi niczego dodatkowego wychodzącego poza to, co przyznała wcześniej Knauf, a mianowicie, że wysyłała okazjonalnie do swych konkurentów pisma informujące ich o podwyżkach cen. Ponadto przeczy ona temu, że uzyskała komunikat Gyproc. A zatem twierdzenie Komisji, zgodnie z którym podwyżka cen we wrześniu 1998 r. stanowiła dodatkowy przejaw kartelu, w którym skarżąca uczestniczyła, na rynku niemieckim, nie jest poparte jakimkolwiek dowodem.

200 Co się tyczy memorandum Lafarge z dnia 7 października 1998 r., Komisja podnosi, że powołuje się na nie nie w celu wykazania istnienia kontaktów między omawianymi przedsiębiorstwami, ale w celu dowiedzenia, że podwyżki cen następowały według szczególnego schematu. Stwierdza ona, że fakt, iż zapowiedziane podwyżki cen nie odpowiadały zawsze faktycznie wprowadzonym podwyżkom cen transakcji, nie oznacza, że utrzymywane kontakty nie były niezgodne z prawem lub że nie wywoływały skutków. Uważa ona również, że okoliczność, iż Lafarge próbowała zdobyć udziały w rynku do roku 1993 i w roku 1994, nie podważa wyciągniętych przez nią w tym względzie wniosków, ponieważ stwierdziła ona jedynie, że podwyżki cen były koordynowane począwszy od roku 1994 lub od początku roku 1995.

201 Jeżeli chodzi o wysyłanie do konkurentów przez Knauf swych cenników, Komisja odsyła do motywów 313, 314 i 472–474 zaskarżonej decyzji.

202 Komisja przyznaje, że wewnętrzna notatka Knauf z dnia 15 listopada 1993 r. nie opisuje przyjętego już zachowania, tylko rekomenduje raczej określony sposób postępowania. Twierdzi ona jednak, że poruszone w tej nocie kwestie wskazują na zachowania Knauf,

które zakończyły się podjęciem późniejszych kontaktów między konkurentami, na okoliczność których Komisja przedstawiła dowód i które wyraźnie potwierdzają jej wniosek, zgodnie z którym wspomnianym kontaktom przyświecał cel antykonkurencyjny. Kontakty te dostarczają również wskazówek co do motywów leżących u źródła tych późniejszych kontaktów.

203 Co się tyczy wewnętrznej notatki Rigips z października 1994 r., Komisja podnosi, że kontekst, w którym notatka ta została sporządzona, a w szczególności fakt, że jest ona datowana na miesiąc przed wysłaniem pism zapowiadających podwyżkę cen w lutym 1995 r., nie stanowi dowodu jedynie na to, że jej autor był dobrze poinformowany.

204 Jeżeli chodzi o podwyżkę cen z dnia 1 grudnia 1995 r., Komisja kwestionuje twierdzenie skarżącej, jakoby niepowodzenie tej podwyżki dowodziło, że w roku 1992 nie zostało zawarte żadne porozumienia. Ponadto późniejsze wydarzenia wykazały, że kontakty zostały nawiązane w 1996 r. (być może w wyniku tego niepowodzenia), w szczególności na spotkaniu w Wersalu w czerwcu 1996 r., oraz że podwyżka cen została ustalona na dzień 1 lutego 1997 r.

205 W odniesieniu do pisma Lafarge z dnia 17 grudnia 1996 r. Komisja twierdzi, że uzgodnione podwyżki cen stanowią przejaw złożonego i ciągłego porozumienia opisanego w motywach 430–434 zaskarżonej decyzji. Ponadto znaczenie tego pisma zostało opisane w motywach 335–352 zaskarżonej decyzji.

206 Odnosząc się do podwyżki cen, która nastąpiła we wrześniu 1997 r., Komisja utrzymuje, że fakt, iż podwyżka ta się nie udała, nie dowodzi, że kartel nie istniał.

207 Jeżeli chodzi o podwyżkę, która miała miejsce we wrześniu 1998 r., Komisja zwraca uwagę, że okoliczność, iż przedsiębiorstwo bez protestu otrzymuje od konkurenta informacje na temat cen, wskazuje na wzajemność wystarczającą, by stwierdzić istnienie uzgodnionej praktyki. Komisja stwierdza również, że fakt, iż Gyproc przyznała istnienie uzgadnianych prób podwyżek cen na rynku niemieckim, potwierdza jej wnioski. Zwraca ona uwagę na to, że wspomniana w motywie 380 zaskarżonej decyzji nota BPB (odnosząca się do drugiej podwyżki cen w pierwszym kwartale 1999 r.) poprzedzała instrukcje Knauf, wspomniane w motywie 377 zaskarżonej decyzji, z związku z czym nie mogła ona stanowić reakcji na te instrukcje lub na pogłoski, które chciała ona rozpowszechnić na rynku.

Ocena Sądu

208 BPB zaprzecza istnieniu między nią a jej konkurentami bezpośrednich kontaktów dotyczących podwyżek cen na rynku niemieckim, jak również istnieniu uzgodnień w zakresie wprowadzania podwyżek cen. Utrzymuje ona również, że bezpośrednie kontakty między konkurentami, nawet gdyby zostały dowiedzione, nie mogą w żadnym razie świadczyć o wspólnej woli porozumienia się w przedmiocie cen.

209 Badanie należy rozpocząć w pierwszej kolejności od dowodów dotyczących istnienia między konkurentami kontaktów i uzgodnienia, które zostały wyraźnie zakwestionowane przez BPB.

210 W tym zakresie należy przypomnieć, że wspomniane kontakty należy postrzegać w kontekście okresu charakteryzującego się ogółem przejawów antykonkurencyjnych

świadczących o wspólnej woli konkurentów dokonania stabilizacji sektora płyt gipsowych na czterech dużych rynkach europejskich, w tym na rynku niemieckim. Ponadto należy również wskazać, że o ile treść odosobnionego dokumentu znalezionego przez Komisję może nie wskazywać jednoznacznie na istnienie zachowania antykonkurencyjnego, która to treść mogłaby ewentualnie mieć inne wytłumaczenie, o tyle okoliczność ta nie może wykluczać, że dokument ten może zostać interpretowany jako potwierdzenie istnienia takiej wspólnej woli, gdy jest on rozpatrywany wraz z innymi dokumentami, które dostarczają poszlak dowodzących istnienia jednoczesnych i podobnych zachowań antykonkurencyjnych.

211 Jeżeli chodzi o wewnętrzną notatkę Knauf z dnia 15 listopada 1993 r. (motyw 305 zaskarżonej decyzji), BPB zwraca jedynie uwagę, że notatka ta rekomenduje jedynie sposób postępowania, który może mieć charakter antykonkurencyjny, natomiast nie stanowi dowodu na to, że taki sposób postępowania został rzeczywiście przyjęty. Należy wskazać, że zgodnie z treścią tej notatki „nowy cennik [Knauf] został rozesłany pod koniec października do wszystkich bezpośrednich klientów. Jednocześnie wszyscy konkurenci zostali poinformowani w drodze wysłania im po jednym egzemplarzu". A zatem wyjaśnieniu BPB przeczy fakt, że wymienione w tej notatce zdarzenie datowane na listopad 1993 r. miało miejsce pod koniec października 1993 r. W konsekwencji udzielone przez BPB wyjaśnienie tej notatki nie jest przekonujące. W każdym razie argument BPB można co najwyżej rozumieć jako skierowany przeciwko Komisji zarzut niewykazania, że omawiana wymiana informacji wywarła skutki, co nie zmienia faktu, że przyświecał jej cel antykonkurencyjny.

212 W wyjaśnieniach skarżącej przedstawionych w pkt 323 zaskarżonej decyzji opiera się ona na znalezionej w lokalach Rigips wewnętrznej notatce datowanej na październik 1994 r. Zdaniem skarżącej notatka ta odzwierciedla dokonaną przez jednego z członków kadry kierowniczej tego przedsiębiorstwa ocenę sytuacji na rynku niemieckim opartą na jego wiedzy uzyskanej dzięki informacjom zgromadzonym przez podległy mu personel handlowy.

213 W tym względzie dokonana przez Komisję interpretacja tej notatki jest bardziej przekonująca, mając na względzie pozostałe dokumenty zawarte w aktach, które wykazują istnienie w tamtym czasie uzgodnień między omawianymi przedsiębiorstwami. Komisja słusznie uważa, że notatka ta wskazuje na znajomość strategii konkurentów i świadczy o utrzymywaniu kontaktów z nimi. W istocie autor tej notatki, opisawszy na wstępie skrótowo sytuację na rynku, wyjaśnia, że dyrektor sprzedaży Gyproc skarżył się, że jego przedsiębiorstwo straciło udziały w rynku i musiało je odzyskać. Ponadto w notatce przewidziano zamrożenie cen na wskazanym w niej poziomie, jak również to, że podwyżka cen będzie miała miejsce od dnia 1 lutego 1995 r. Ta ostatnia wzmianka jest szczególnie odkrywcza. Skoro bowiem wysłanie ogłoszeń o podwyżkach cen przez Knauf stanowiło akt jednostronny i BPB podążyła jedynie za tą podwyżką cen, to ta ostatnia nie mogła wiedzieć w październiku 1994 r., że podwyżka cen była przewidziana na dzień 1 lutego 1995 r., zważywszy, że Knauf ogłosiła ją dopiero w listopadzie 1994 r. Ponadto skoro BPB wiedziała o tej podwyżce cen od swych klientów, jak to utrzymuje, to nic nie stoi na przeszkodzie, by to wykazała w celu obalenia namacalnych dowodów, do których dotarła Komisja. Dodatkowo należy przypomnieć, że podwyżka cen nastąpiła ostatecznie z dniem 1 lutego 1995 r.

214 Ponadto należy przypomnieć, że mimo tych konkretnych dowodów na okoliczność kartelowych kontaktów między producentami Komisja uważa jedynie, w motywie 329 zaskarżonej decyzji, że konkurenci informowali się wzajemnie o swych zamiarach dotyczących podniesienia cen od dnia 1 lutego 1995 r., nie utrzymując, że notatka ta stanowi bezpośredni dowód uzgodnienia w sprawie podwyżek cen.

215 Jeżeli chodzi o podniesienie cen w grudniu 1995 r. (motywy 330–333 zaskarżonej decyzji), skarżąca twierdzi, że fakt, iż nie udała się ona, stanowi dodatkowy dowód na brak istnienia porozumienia z 1992 r. W tym zakresie wystarczy przypomnieć, że nawet jeśli nie ma skutków gospodarczych, to nie oznacza to, że kartel nie istniał, tylko że stanowi to co najwyżej dowód, że kartel nie funkcjonował prawidłowo, co pozostaje bez znaczenia dla stwierdzenia uzgodnienia mającego cel antykonkurencyjny.

216 Poza tym fakt, że Komisja ponownie wspomina w tym kontekście spotkanie w Wersalu, które odbyło się w czerwcu 1996 r. i miało za przedmiot stabilizację rynku niemieckiego, jest bardzo istotny, ponieważ chodzi tutaj o poszlakę wskazującą na to, że zainteresowane przedsiębiorstwa odczuwały potrzebę ponownego przedyskutowania sytuacji na rynku niemieckim po nieudanym podwyższeniu cen w 1995 r.

217 Teza ta znajduje potwierdzenie w notatce Lafarge z dnia 17 grudnia 1996 r. (motyw 335 zaskarżonej decyzji). Osoba, która ją sporządziła, zaczęła bowiem tę notatkę od wskazania na tę potrzebę:

„[P]onownie rozmawialiśmy na temat aktualnej sytuacji na rynku niemieckim".

218 BPB zaprzecza, by rozmowa z jej przedstawicielem, do której nawiązano, w ogóle miała miejsce. BPB utrzymuje, że na rynku oligopolistycznym jest normalne, że przedsiębiorstwa zachowują się w sposób skłaniający je do zrównywania własnych cen z cenami innych i do działania w sposób równoległy. W istocie między przedsiębiorstwami utrzymywała się silna konkurencja na poziomie cen praktykowanych przy transakcjach.

219 Argumentacja BPB musi zostać odrzucona. Biorąc pod uwagę, że notatka z dnia 17 grudnia 1996 r. relacjonuje wydarzenia, które zaszły na spotkaniu niemieckiego związku producentów płyt gipsowych zorganizowanym w dniu 16 grudnia 1996 r., nie ma żadnego powodu, by wątpić, że rozmowa między przedstawicielem BPB a autorem tej notatki, pracownikiem Lafarge, faktycznie się odbyła.

220 Ponadto dokonana przez Komisję interpretacja tej notatki, opatrzonej wzmianką „Ściśle poufne i osobiste!", nie zawiera błędów. Notatka ta wyraźnie odzwierciedla obawy jej autora dotyczące zachowania konkurentów i ich polityki cenowej w kontekście podwyżki cen zapowiedzianej przez wszystkich producentów na dzień

1 lutego 1997 r., a zwłaszcza wprowadzanych przez nich rabatów. Dowodzi ona istnienia między konkurentami bezpośrednich kontaktów, w ramach których przedstawiali oni swe analizy i zamiary. W istocie autor wspomnianej notatki wyjaśnił, że oferowane przez BPB niektórym klientom ceny były „niższe od najniższego [wówczas] uzgodnionego poziomu cenowego" oraz że „[prowadziło] to do destabilizacji". Dodaje on:

„[Knauf] przyznała im ceny na projekty do maja [19]97 r. na niższym poziomie niż uzgodniony. W stosunku do nas naciskają oni na dyscyplinę w zakresie podnoszenia cen […] Podwyższenie cen do uzgodnionego poziomu ([2,5–3] DM/m^2) wciąż będzie bardzo trudne".

221 W tych okolicznościach Sąd stwierdza, iż Komisja słusznie uznała w motywie 352 zaskarżonej decyzji, że przy okazji podwyżki cen w lutym 1997 r. między konkurentami doszło do bezpośredniego uzgodnienia w przedmiocie podwyżki, a przynajmniej, że konkurenci informowali się wzajemnie o swych zamiarach przewidzenia tej podwyżki cen.

222 W odniesieniu do podwyżki cen z września 1997 r. BPB utrzymuje, że żaden z dokumentów przedstawionych przez Komisję nie odnosił się do niej oraz że żaden z zarzutów dotyczących podziału klientów jej nie dotyczy.

223 Przede wszystkim należy wskazać, że cztery omawiane przedsiębiorstwa wysłały pisma zapowiadające od dnia 1 września 1997 r. podwyżkę cen w maju lub na początku czerwca 1997 r. (motyw 353 zaskarżonej decyzji). Fakty te nie zostały zakwestionowane przez skarżącą.

224 Ponadto, chociaż Komisja nie przedstawia bezpośrednich dowodów na okoliczność bezpośrednich kontaktów między BPB a jej konkurentami dotyczących tej podwyżki, wspomniane tytułem przykładu w motywie 356 zaskarżonej decyzji wymiany dokonywane między Knauf a Lafarge potwierdzają istnienie uzgodnień w zakresie podwyżek cen i kontroli cen stosowanych przez dystrybutorów ogólnie. W istocie okoliczność, że przedsiębiorstwo nie waha się skontaktować z konkurentem w celu przeprowadzenia rozmów na temat klientów lub cen stosowanych przez dystrybutora, potwierdza fakt istnienia współpracy między producentami.

225 Komisja przedstawia jeszcze jeden przykład, który jest jej zdaniem dodatkowym przejawem uzgodnienia, do którego doszło między BPB, Knauf, Lafarge i Gyproc na rynku niemieckim. Chodzi tutaj o próbę podwyższenia cen we wrześniu i w październiku 1998 r.

226 W tym zakresie prawdą jest, że BPB zapowiadała podwyżkę cen we wrześniu 1998 r. od czerwca 1998 r. i że inni konkurenci uczynili to dopiero w sierpniu 1998 r., zapowiadając podwyżkę przewidzianą od października 1998 r. Prawdą jest również, że jedynym innym dowodem dotyczącym bezpośrednio BPB, na który Komisja powołała się w zaskarżonej decyzji, jest fakt, że Knauf wysłała kopię powiadomienia o podwyżce cen na prywatny adres dyrektora BPB.

227 Należy przypomnieć, iż jest normalne, że działania, które obejmują praktyki i porozumienia antykonkurencyjne, mają miejsce poza prawem, że spotkania odbywają się potajemnie, a dokumentacja z tym związania jest ograniczona do minimum. Z tego wynika, że nawet jeśli Komisja odkryje dokumenty świadczące wyraźnie o bezprawnym nawiązaniu kontaktu pomiędzy przedsiębiorstwami — będą one zazwyczaj jedynie fragmentaryczne i odosobnione, i dlatego często będzie konieczna rekonstrukcja poszczególnych elementów w drodze dedukcji. Dlatego też w większości przypadków istnienie praktyki lub porozumienia antykonkurencyjnego musi być wywnioskowane na podstawie pewnej liczby zbieżnych okoliczności oraz wskazówek, które razem ujęte mogą stanowić, wobec braku innego spójnego wytłumaczenia, dowód naruszenia reguł konkurencji (ww. w pkt 36 wyrok w sprawie Aalborg Portland i in. przeciwko Komisji, pkt 55–57).

228 W niniejszej sprawie z uwagi na jej kontekst Sąd stwierdza, że wysłanie przez Knauf kopii powiadomienia o podwyżce cen na prywatny adres dyrektora BPB, co stanowi niecodzienny sposób zawiadomienia między konkurującymi przedsiębiorstwami, wystarczy, by wykazać, że również w przypadku podwyżek cen na rynku niemieckim, które nastąpiły we wrześniu i w październiku 1998 r., miała miejsce ścisła współpraca między producentami.

229 Co się wreszcie tyczy memorandum Lafarge z dnia 7 października 1998 r. (motywy 290–294 zaskarżonej decyzji), BPB uznaje je za zwykły opis funkcjonowania rynku. Prawdą jest z pewnością to, że memorandum to, gdyby było jedynym znalezionym materiałem dowodowym, nie stanowiłoby wystarczającego dowodu na istnienie wcześniejszego uzgodnienia w zakresie podwyżek cen. Jednak badane wraz z innymi poszlakami opisanymi powyżej, memorandum to potwierdza istnienie, z jednej strony, kontaktów między konkurentami dotyczących podwyżek cen oraz związku między tymi podwyżkami, jak również, z drugiej strony, rozmów prowadzonych w przedmiocie podziału rynku w Niemczech. Mając bowiem na uwadze pozostałe działania omawianych przedsiębiorstw podejmowane w celu ustabilizowania rynku niemieckiego, równoległe podnoszenie cen oraz odkryte przez Komisję w toku przeprowadzonej przez nią kontroli w pomieszczeniach wspomnianych przedsiębiorstw liczne kopie powiadomień o podwyżkach cen ich konkurentów, do wysłania których lub ich otrzymania bezpośrednio od konkurentów przedsiębiorstwa te częściowo się przyznały, nie można przyjąć, że wyjaśnienie przedstawione przez skarżącą stanowi spójne wytłumaczenie tego memorandum.

230 W drugiej kolejności należy rozpatrzyć argumentację skarżącej, zgodnie z którą bezpośrednie kontakty między konkurentami, przy założeniu, że zostaną dowiedzione, nie stanowią zachowania antykonkurencyjnego.

231 Nawiązując do twierdzenia skarżącej, zgodnie z którym chodziło tutaj o zachowanie czysto jednostronne, ponieważ ona nigdy nie wysyłała do swych konkurentów kopii swych pism zapowiadających podwyżki cen, wprawdzie pojęcie uzgodnionej praktyki faktycznie zakłada istnienie kontaktów charakteryzujących się wzajemnością, jednak przesłanka ta jest spełniona, gdy ujawnienie przez jednego konkurenta innemu konkurentowi swych zamiarów lub swego przyszłego zachowania na rynku zostało

zaproponowane lub przynajmniej zaakceptowane przez tego drugiego konkurenta (ww. w pkt 32 wyrok w sprawie Cementu, pkt 1849).

232 Ponadto w sprawie Rhône-Poulenc przeciwko Komisji, stanowiącej podstawę wydania wyroku Sądu z dnia 24 października 1991 r. (T-1/89, Rec. s. II-867), w ramach której stronie skarżącej zarzucono udział w spotkaniach, podczas których konkurenci wymieniali informacje dotyczące między innymi cen, jakie pragnęli stosować na rynku, Sąd stwierdził, że poprzez udział w spotkaniu mającym cel antykonkurencyjny, dane przedsiębiorstwo swym działaniem nie tylko zmierzało ku wyeliminowaniu z góry niepewności co do przyszłego zachowania swych konkurentów, ale również przy kształtowaniu polityki, którą pragnęło realizować na rynku, musiało brać pod uwagę, pośrednio lub bezpośrednio, informacje uzyskane podczas takich spotkań (pkt 122 i 123).

233 Taki wniosek znajduje zastosowanie również wtedy, gdy — jak w niniejszej sprawie — udział jednego przedsiębiorstwa lub kilku przedsiębiorstw w uzgodnionej praktyce mającej cel antykonkurencyjny ogranicza się wyłącznie do otrzymywania informacji dotyczących przyszłego zachowania konkurentów na rynku.

234 W istocie każdy podmiot gospodarczy winien określać w sposób autonomiczny politykę, jaką zamierza realizować na wspólnym rynku. Wymóg ten sprzeciwia się zatem wszelkim kontaktom między tymi podmiotami gospodarczymi, tak bezpośrednim jak i pośrednim, które miałyby na celu lub skutkowałyby bądź wywieraniem wpływu na postępowanie aktualnego lub potencjalnego konkurenta na rynku, bądź

ujawnieniem temu konkurentowi postępowania, które one same zdecydowały lub planują realizować na rynku (wyrok Sądu z dnia 20 kwietnia 1999 r. w sprawach połączonych od T-305/94 do T-307/94, od T-313/94 do T-316/94, T-318/94, T-325/94, T-328/94, T-329/94 i T-335/94 Limburgse Vinyl Maatschappij i in. przeciwko Komisji, Rec. s. II-931, zwany dalej „wyrokiem w sprawie LVM przeciwko Komisji", pkt 720).

235 Co się tyczy twierdzenia skarżącej, zgodnie z którym przekazywane informacje na temat cen były znane klientom danego przedsiębiorstwa przed poinformowaniem o nich konkurentów, a w związku z tym ujawnione informacje mogły zostać uzyskane przez tych ostatnich na rynku, należy przypomnieć, że sam fakt uzyskania informacji dotyczących konkurentów, które niezależny przedsiębiorca zachowuje dla siebie jako tajemnicę handlową, wystarczy, by wykazać istnienie zamiarów antykonkurencyjnych (ww. w pkt 154 wyrok w sprawie Tate & Lyle i in. przeciwko Komisji, pkt 66).

236 Twierdzenie skarżącej, zgodnie z którym informacje na temat cen były znane klientom przed poinformowaniem o nich konkurentów i w związku z tym mogły zostać uzyskane na rynku, należy odrzucić. Okoliczność ta, przy założeniu, że zostanie dowiedziona, nie oznacza, że w momencie wysłania konkurentom cenników ceny te stanowiły już obiektywne i bezpośrednio dostępne dane rynkowe. Ich bezpośrednie przekazanie umożliwiło konkurentom zdobycie tych informacji w sposób dużo prostszy, szybszy i bardziej bezpośredni niż miałoby to miejsce za pośrednictwem rynku. Ponadto wcześniejsze przekazanie tych informacji pozwoliło im na stworzenie atmosfery wzajemnej pewności co do ich przyszłej polityki cenowej.

237 W tych okolicznościach Sąd stwierdza, że nawet jeśli Komisji nie udało się dowieść istnienia kontaktów między wszystkimi producentami w odniesieniu do każdej z podwyżek cen na rynku niemieckim w rozpatrywanym okresie czasu i nawet jeśli przyznanie przez Gyproc istnienia kartelu w zakresie cen w Niemczech nie może być brane pod uwagę (zob. zarzut pierwszy), to wciąż Komisja słusznie uznała, że ustanowiony między BPB, Knauf, Lafarge i Gyproc system wymiany informacji dotyczących podwyżek cen na rynku niemieckim stanowił uzgodnioną praktykę niezgodną z art. 81 ust. 1 WE.

W przedmiocie geograficznego zasięgu kartelu

238 Jeżeli chodzi o geograficzny zasięg kartelu, skarżąca twierdzi, że Komisja nie wykazała w stopniu wystarczającym w świetle wymogów prawa, by obejmował on również Francję i Beneluks.

239 W tym względzie wystarczy przypomnieć, że spotkanie w Londynie i wymiany informacji dotyczących sprzedawanych ilości odnosiły się również do Francji i Beneluksu.

240 Skoro Komisja może zgodnie z prawem uznać, że poszczególne przejawy stanowiły część jednolitego naruszenia, ponieważ wpisywały się w całość mającą na celu zakłócenie konkurencji, okoliczność, że liczba i intensywność praktyk kartelowych różniły się w zależności od rynku, na którym występowały, nie oznacza, że naruszenie nie dotyczyło rynków, na których praktyki te były mniej intensywne lub mniej liczne. W istocie podział ciągłego zachowania charakteryzującego się tym samym pojedynczym celem na kilka odrębnych naruszeń z uwagi na to, że praktyki kartelowe różniły się w zależności od danego rynku, byłby sztuczny. Takie okoliczności należy brać pod uwagę wyłącznie przy ocenie wagi naruszenia i, w zależności od przypadku, przy ustalaniu kwoty grzywny (zob. podobnie ww. w pkt 61 wyrok w sprawie Komisja przeciwko Anic Partecipazioni, pkt 90).

241 W rezultacie Komisja nie naruszyła prawa ani nie popełniła żadnego oczywistego błędu w analizie poszczególnych aspektów składających się na rozpatrywane naruszenie.

242 W tych okolicznościach zarzut drugi należy oddalić.

3. *W przedmiocie zarzutu trzeciego, dotyczącego naruszenia pojęcia jednolitego naruszenia*

Argumenty stron

243 Skarżąca podnosi, że podstawową przesłanką prawną ustalenia ciągłego naruszenia jest dowiedzenie ciągłości udziału przedsiębiorstw w realizacji ostatecznego celu. Uważa ona, że Komisja dopuściła się błędu, stwierdzając, iż zarzucany wspólny cel z 1992 r. mógł stanowić podstawę bezprawności poszczególnych późniejszych zachowań. Zdaniem skarżącej, późniejsze zachowania, takie jak spotkanie w Wersalu, nie stanowią naruszenia, a jedynie próbę naruszenia i ta kwalifikacja nie może zostać podważona przypuszczeniami, że chodzi tutaj o naruszenie ciągłe. Skarżąca stwierdza zatem, że aby dowieść istnienia złożonego i ciągłego porozumienia, Komisja musi rozpatrzyć każde zachowanie z wystarczającym rygorem, aby stwierdzić jego bezprawność. Ponadto zdaniem skarżącej Komisja popełniła błąd w dedukcji, wywodząc z faktu tych zachowań istnienie wspólnej woli i stwierdzając, że ich bezprawność wynikała ze wspólnej woli. Skarżąca uważa, że Komisja musi wykazać, iż wspólna wola istnieje niezależnie od rozpatrywanego naruszenia.

244 Zdaniem skarżącej, przestawione przez Komisję wyjaśnienie, a mianowicie, że stwierdziła ona istnienie wspólnej woli z uwagi na powiązanie pięciu ustalonych zachowań antykonkurencyjnych, nie jest przekonujące. Skarżąca zwraca uwagę, że wskazana przez Komisję tożsamość przedmiotu tych zachowań jest nieprecyzyjna

i polega wyłącznie na twierdzeniu, że każde działanie antykonkurencyjne osiąga ostatecznie ten sam cel, ponieważ każde działanie antykonkurencyjne ma w rezultacie wpływ na ceny. Twierdzi ona również, że Komisja nie jest w stanie w jasny sposób wytłumaczyć, jaka była rzeczywista treść zarzucanego porozumienia ani kiedy zostało ono zawarte, jeżeli nie doszło do niego na spotkaniu w 1992 r. Podkreśla ona również, że teza o jednolitym i ciągłym naruszeniu, w którym uczestniczyły cztery przedsiębiorstwa i które trwało od 1992 do 1998 r. także nie jest przekonująca z uwagi na ograniczoną liczbę przedsiębiorstw biorących udział w niektórych przejawach antykonkurencyjnych lub brak zaangażowania w nie niektórych przedsiębiorstw. Skarżąca i Knauf uczestniczyły w spotkaniu w Londynie w 1992 r., ale Lafarge i Gyproc już nie. Nawet jeśli nie zostało zakwestionowane, że wymiany informacji, stanowiące następstwo tego spotkania, zostały rozszerzone na Lafarge i Gyproc, to Komisja nie wyjaśniła, w jaki sposób ani kiedy miało to miejsce, ani dzięki komu przedsiębiorstwa te mogły przyłączyć się do wspólnej woli lub połączonych zamiarów, które w jej przekonaniu leżały u źródła tych wymian. Ponadto skarżąca uważa, że Komisja nie mogła ustalić przejawów antykonkurencyjnych w odniesieniu do rynków francuskiego i Beneluksu, ponieważ zachowania te dotyczyły wyłącznie rynków niemieckiego i Zjednoczonego Królestwa.

245 Komisja podnosi, że przedstawiła stwierdzenia dotyczące okoliczności faktycznych związanych z każdym z pięciu zachowań wskazanych w motywie 429 zaskarżonej decyzji oraz że to właśnie istnienia tych okoliczności faktycznych jest ona zobowiązana dowieść. Dodaje ona, że w świetle tych ustaleń faktycznych uznała, że zachowania te stanowiły wyraz wspólnej woli ograniczenia do minimum konkurencji na czterech głównych europejskich rynkach płyt gipsowych. Po przeprowadzeniu procesu wnioskowania, jedynym logicznym sposobem wyjaśnienia tych zachowań było uznanie ich za przejawy tej wspólnej woli. A zatem dokonując tej analizy, Komisja nie zaplątała się w swym rozumowaniu. Zwraca ona również uwagę, że poszczególne elementy jednolitego naruszenia idealnie się uzupełniają, która to komplementarność świadczy o tożsamości przedmiotu poszczególnych przejawów tego naruszenia. Na przykład, aby podwyżki cen mogły zostać ukoronowane sukcesem, konkurenci musieli być zadowoleni z posiadanych przez nich udziałów w rynku.

Ocena Sądu

246 Na wstępie należy zauważyć, że z zaskarżonej decyzji (motyw 479) wynika, że Komisja stwierdziła, iż wszystkie porozumienia i uzgodnione praktyki wpisywały się w niniejszym przypadku w szereg dokonywanych przez omawiane przedsiębiorstwa starań osiągnięcia jednego tylko celu gospodarczego, a mianowicie ograniczenia konkurencji, i stanowiły różne przejawy złożonego i ciągłego porozumienia, którego przedmiotem i skutkiem było ograniczenie konkurencji. Uznając, że wspomniane wcześniej porozumienia i uzgodnione praktyki konkretyzowały w nieprzerwany sposób od 1992 do 1998 r. wspólną wolę wspomnianych przedsiębiorstw w zakresie stabilizacji i w konsekwencji ograniczenia konkurencji na rynku płyt gipsowych przynajmniej w Niemczech, Francji, Zjednoczonym Królestwie i Beneluksie, Komisja zakwalifikowała to naruszenie jako jednolite, złożone i ciągłe.

247 A zatem art. 1 zaskarżonej decyzji stanowi, że zainteresowane przedsiębiorstwa, w tym skarżąca, „naruszyły art. 81 ust. 1 traktatu [WE], uczestnicząc w ustalonych porozumieniach i praktykach w sektorze płyt gipsowych".

248 Na wstępie należy rozpatrzyć argument skarżącej, zgodnie z którym Komisja naruszyła prawo, wywodząc z poszczególnych przejawów omawianego naruszenia istnienie ogólnego planu, bez wykazania, że wspólna wola istniała niezależnie od tych poszczególnych przejawów.

249 Należy przypomnieć, że w większości przypadków istnienie praktyki lub porozumienia antykonkurencyjnego musi być wyprowadzone ze zbiegu szeregu okoliczności i wskazówek, które wobec braku innego spójnego wyjaśnienia rozpatrywane łącznie mogą stanowić dowód naruszenia reguł konkurencji (ww. w pkt 36 wyrok w sprawie Aalborg Portland i in. przeciwko Komisji, pkt 57). Orzecznictwo to można przenieść na

koncepcję jednolitego i ciągłego naruszenia. W istocie w przypadku złożonego, jednolitego i ciągłego naruszenia każdy jego przejaw wzmacnia stwierdzenie, że takie naruszenie faktycznie miało miejsce.

250 A zatem, wbrew twierdzeniom skarżącej, poszczególne przejawy omawianego naruszenia muszą być postrzegane w szerszym kontekście, który wyjaśnia ich rację bytu. Nie chodzi tu o rozumowanie mające charakter błędnego koła, ale o przeprowadzenie postępowania dowodowego, w ramach którego moc dowodowa poszczególnych okoliczności faktycznych jest zwiększona lub obniżona w związku z innymi zaistniałymi okolicznościami faktycznymi, które łącznie pozwalają dowieść istnienia jednolitego naruszenia.

251 BPB uważa również, że Komisja nie wykazała w stopniu wystarczającym w świetle wymogów prawa wspólnego celu, który połączyłby poszczególne przejawy w jednolite i ciągłe naruszenie.

252 W tym zakresie należy przypomnieć, że naruszenie art. 81 ust. 1 WE może wynikać nie tylko z odrębnego działania, ale również z szeregu działań, a nawet z ciągłego zachowania. Taka wykładnia nie może zostać podważona ze względu na to, że jedno lub kilka ze zdarzeń stanowiących ten szereg działań lub to ciągłe zachowanie, rozpatrywane odrębnie, może również samo w sobie stanowić naruszenie wspomnianego postanowienia. W przypadku gdy poszczególne działania z uwagi na identyczny cel polegający na zakłóceniu konkurencji na wspólnym rynku wpisują się w „całościowy plan", Komisja jest uprawniona przypisać odpowiedzialność za te działania na podstawie udziału w naruszeniu postrzeganym jako całość (ww. w pkt 36 wyrok w sprawie Aalborg Portland i in. przeciwko Komisji, pkt 258).

253 W niniejszej sprawie z rozpatrzenia drugiego zarzutu wyraźnie wynika, że od spotkania w Londynie BPB brała udział w jednolitym, złożonym i ciągłym naruszeniu, któremu przyświecał jedyny cel zakończenia wojny cenowej i ustabilizowania czterech rynków płyt gipsowych. W istocie spotkania, wymiany informacji i praktyki dotyczące ustalania cen służyły realizacji tego samego celu antykonkurencyjnego polegającego na utrzymaniu cen na wyższym poziomie niż poziom konkurencyjny i ograniczeniu konkurencji między przedsiębiorstwami, które działały na rozpatrywanym rynku.

254 Argumenty przedstawione w ramach rozpatrywania zarzutu drugiego pozwalają na stwierdzenie, że w motywie 432 zaskarżonej decyzji Komisja słusznie uznała, iż:

„Te poszczególne przejawy okazują się […] mieć wyraźnie charakter komplementarny, jeśli uwzględnić sposób funkcjonowania rynku płyt gipsowych. Poprawa sytuacji ekonomicznej przedsiębiorstw w drodze podwyżki cen stwarzała konieczność wprowadzenia koordynacji między tymi przedsiębiorstwami na poziomie udziałów w rynku".

255 Sąd uważa, że w okolicznościach niniejszej sprawy porozumienia i uzgodnione praktyki wpisywały się, z uwagi na ich identyczny cel i ścisłe współdziałanie przedsiębiorstw, w całościowy plan, który z kolei wpisywał się w szereg wysiłków ze strony tych przedsiębiorstw, zmierzających ku realizacji jedynego celu gospodarczego, a mianowicie wywarcia wpływu na rozwój cen. Zgadzając się ze słusznym stwierdzeniem dokonanym przez Komisję w motywie 422 zaskarżonej decyzji, należy wskazać, że podział ciągłego zachowania charakteryzującego się tym samym pojedynczym celem na kilka odrębnych naruszeń, mimo że w istocie, przeciwnie, zachodzi jednolite naruszenie, które stopniowo konkretyzowało się zarówno w drodze porozumień, jak i uzgodnionych praktyk, byłby sztuczny. Jednolity charakter naruszenia wynika bowiem z jedności celu, do którego realizacji dąży każdy z uczestników porozumienia, a nie ze sposobu dokonania tego naruszenia (zob. podobnie ww. w pkt 32 wyrok w sprawie Cementu, pkt 4127).

256 Ponadto w ramach całościowego porozumienia rozciągającego się na kilka lat wynoszące kilka miesięcy przesunięcie między poszczególnymi przejawami kartelu nie jest istotne. Natomiast okoliczność, że poszczególne działania wpisują się w całościowy plan z uwagi na przyświecający im identyczny cel, jest rozstrzygająca (ww. w pkt 36 wyrok w sprawie Aalborg Portland i in. przeciwko Komisji, pkt 260).

257 Jeżeli chodzi o argument dotyczący braku takiego planu, wystarczy przypomnieć, że pojęcie jednolitego naruszenia odnosi się właśnie do sytuacji, w której kilka przedsiębiorstw uczestniczyło w naruszeniu polegającym na ciągłym zachowaniu, któremu przyświeca jedyny cel gospodarczy w postaci zakłócenia konkurencji, lub na poszczególnych naruszeniach powiązanych ze sobą tożsamością przedmiotu (ten sam cel wszystkich zachowań) i podmiotów (te same zainteresowane przedsiębiorstwa, świadome tego, że działają we wspólnym celu).

258 Wreszcie w odniesieniu do twierdzenia skarżącej, zgodnie z którym teza jednolitego charakteru naruszenia została obalona z uwagi na fakt, że liczba przedsiębiorstw, które wzięły udział w niektórych przejawach antykonkurencyjnych, była ograniczona oraz że niektóre przedsiębiorstwa nie uczestniczyły w naruszeniu od początku, wystarczy przypomnieć, iż okoliczność, że dane przedsiębiorstwo nie brało udziału we wszystkich zachowaniach składających się na kartel lub że odgrywało w nim nieistotną rolę, nie jest istotna dla ustalenia istnienia popełnionego przez nie naruszenia. Tego rodzaju okoliczności należy brać pod uwagę dopiero w ramach oceny wagi naruszenia i, w zależności od przypadku, ustalenia kwoty grzywny (ww. w pkt 36 wyrok w sprawie Aalborg Portland i in. przeciwko Komisji, pkt 86).

259 A zatem chociaż porozumienia i uzgodnione praktyki, o których mowa w art. 81 ust. 1 WE, muszą wynikać ze współdziałania kilku przedsiębiorstw, będących współautorami naruszenia, to ich uczestnictwo może przybrać różne formy, zwłaszcza w zależności od cech szczególnych właściwego rynku i od pozycji każdego z przedsiębiorstw na tym rynku, od realizowanych celów i wybranych lub rozważanych sposobów ich osiągnięcia.

260 W konsekwencji sama okoliczność, że każde z przedsiębiorstw bierze udział w naruszeniu we właściwej mu formie, nie wpływa na kwalifikację tego naruszenia jako jednolitego i ciągłego.

261 Z powyższych stwierdzeń wynika, że zarzuty skierowane przeciwko kwalifikacji kartelu jako naruszenia jednolitego i ciągłego nie są zasadne.

4. *W przedmiocie zarzutu czwartego, dotyczącego naruszenia art. 253 WE i art. 15 ust. 2 rozporządzenia nr 17 oraz ogólnych zasad obliczania kwoty grzywny*

262 Zarzut ten składa się z pięciu części. Po pierwsze, w odniesieniu do wysokości kwoty wyjściowej grzywny, która wyniosła 80 milionów EUR, skarżąca wskazuje na arbitralny, nieproporcjonalny i bezzasadny charakter tej kwoty. W tym zakresie stwierdza ona również, że Komisja popełniła błąd, kwalifikując naruszenie jako bardzo poważne. Ponadto uważa ona, że błędnie uwzględniono rzeczywisty negatywny wpływ naruszenia na rynek płyt gipsowych. Po drugie, podwyższenie kwoty wyjściowej z uwagi na czas trwania naruszenia wynika z błędnej oceny długości jego trwania i niewłaściwego zastosowania wytycznych. Komisja nie oceniła i nie wzięła też prawidłowo pod uwagę ograniczonej intensywności naruszenia w ciągu właściwego okresu lub określonych rozpatrywanych okresów. Po trzecie, skarżąca uważa, że Komisja popełniła błąd, podwyższając kwotę grzywny z uwagi na okoliczności obciążające. Po czwarte, Komisja nie uwzględniła we właściwym zakresie okoliczności łagodzących. Po piąte, Komisja dopuściła się błędu w ocenie w ramach zastosowania względem niej komunikatu w sprawie współpracy.

W przedmiocie dysproporcjonalnego charakteru kwoty wyjściowej grzywny ustalonej na podstawie wagi naruszenia

W przedmiocie wagi naruszenia

— Argumenty stron

263 Skarżąca twierdzi, że mając na uwadze ograniczony wpływ naruszenia na właściwy rynek, powinno ono było zostać zakwalifikowane raczej jako poważne, a nie bardzo poważne.

264 Skarżąca zwraca uwagę, że w decyzjach 1999/271/WE z dnia 9 grudnia 1998 r. dotyczącej postępowania na podstawie art. [81] WE (IV/34.466 — Greckie promy) (Dz.U. 1999, L 109, s. 24), i 1999/210/WE z dnia 14 października 1998 r. dotyczącej postępowania na podstawie art. [81] WE (sprawa IV/F-3/33.708 — British Sugar plc, sprawa IV/F-3/33.709 — Tate & Lyle plc, sprawa IV/F-3/33.710 — Napier Brown & Company Ltd, sprawa IV/F-3/33.711 — James Budgett Sugars Ltd) (Dz.U. 1999, L 76, s. 1) Komisja uznała, iż wskazane naruszenia mogły zostać zakwalifikowane jako poważne, a nie bardzo poważne, z uwagi na ich ograniczony wpływ na rynek.

265 Skarżąca twierdzi posiłkowo, że nawet gdyby dokonana przez Komisję kwalifikacja była prawidłowa, to powinna ona była uznać, że również naruszenia zaklasyfikowane do kategorii naruszeń bardzo poważnych różnią się między sobą, jeśli chodzi o stopień powagi, oraz że w porównaniu z innymi sprawami dotyczącymi kartelów zarzucane w niniejszej sprawie porozumienie stanowiło przykład kartelu znacznie mniej intensywnego i antykonkurencyjnego. Skarżąca wskazuje, że w chwili wydania

zaskarżonej decyzji grzywna nałożona na zainteresowane przedsiębiorstwa stanowiła drugą najwyższą grzywnę nałożoną przez Komisję zaraz po sprawie, w której wydano decyzję 2003/2/WE z dnia 21 listopada 2001 r. w sprawie postępowania na podstawie art. 81 WE i art. 53 porozumienia o EOG (Sprawa COMP/E-1/37.512 — Witaminy) (Dz.U. 2003, L 6, s. 1). Podnosi ona, że zarzucany w niniejszej sprawie kartel był dużo mniej intensywny niż na przykład kartele stwierdzone w sprawie Witaminy i sprawach, w których wydano decyzje 2002/742/WE z dnia 5 grudnia 2001 r. w sprawie postępowania na podstawie art. 81 [WE] i art. 53 porozumienia o EOG (Sprawa COMP/E-1/36.604 — Kwas cytrynowy) (Dz.U. 2002, L 239, s. 18), 1999/60/WE z dnia 21 października 1998 r. w sprawie postępowania na podstawie art. [81] WE (IV/35.691/E-4 — Rury preizolowane) (Dz.U. 1999, L 24, s. 1), 2001/418/WE z dnia 7 czerwca 2000 r. w sprawie postępowania na podstawie art. [81] WE i art. 53 porozumienia o EOG (sprawa COMP/36.545/F3 — Aminokwasy) (Dz.U. 2001, L 152, s. 24) oraz 2002/271/CE z dnia 18 lipca 2001 r. w sprawie postępowania na podstawie art. 81 [WE] i art. 53 porozumienia o EOG (Sprawa COMP/E-1/36.490 — Elektrody grafitowe) (Dz.U. 2002, L 100, s. 1). Zwraca ona uwagę, że tych pięć spraw dotyczyło bardzo poważnych naruszeń art. 81 ust. 1 WE. Wszystkich tych naruszeń dopuszczono się w formie karteli, które obejmowały całość wspólnego rynku lub Europejski Obszar Gospodarczy (EOG). Podmioty te ujawniły swe próby ustanowienia kartelu, które były dużo bardziej intensywne niż w przypadku zarzucanego kartelu producentów płyt gipsowych, który w porównaniu z innymi kartelami stanowił jedynie dosyć luźne i nieokreślone porozumienie, niemające w żadnym razie struktury organizacji. W tych okolicznościach skarżąca uważa, że kwota wyjściowa nałożonej na nią grzywny jest dysproporcjonalna, jeśli wziąć pod uwagę wagę omawianego naruszenia, i sprzeczna z zasadą równego traktowania, gdyż kwota ta jest trzecią najwyższą kwotą grzywny ustanowioną dla wszystkich uczestników wyżej wspomnianych innych karteli.

266 Skarżąca podnosi, że Komisja popełniła błąd, porównując różne grzywny według rozmiaru właściwego rynku. Po pierwsze, wytyczne nie wskazują, że w celu oceny wagi naruszenia należy brać pod uwagę rozmiar rynku pod względem jego wartości.

Podrugie, Komisja uwzględniła jedynie rozmiar tego rynku, pomijając inne czynniki, które pozwalały określić wagę naruszenia. Po trzecie, przy ocenie wagi naruszenia Komisja nie ma w zwyczaju brać pod uwagę rozmiaru rynku.

267 Komisja wskazuje aspekty naruszenia, które zostały uznane za szczególnie poważne w niniejszym przypadku (motywy 534, 535 i 539–542 zaskarżonej decyzji). Precyzuje ona również, że kartel był utworzony, przewodzony i promowany na wysokich szczeblach hierarchii każdego z przedsiębiorstw biorących w nim udział. Komisja podkreśla, że BPB była zaangażowana we wszystkie przejawy rozpatrywanego antykonkurencyjnego zachowania oraz że sama przyznała, iż te same osoby, panowie [D] i [A] (obaj będący dyrektorami generalnymi BPB), były bezpośrednio zaangażowane we wszystkie, z wyjątkiem jednego, działania stanowiące naruszenie opisane w zaskarżonej decyzji.

— Ocena Sądu

268 Należy przypomnieć, że ocena wagi naruszenia w celu ustalenia kwoty grzywny powinna być dokonana przy uwzględnieniu w szczególności charakteru ograniczeń spowodowanych w ramach konkurencji, liczby i wielkości uczestniczących przedsiębiorstw, odpowiedniej części rynku, jaką kontrolują w ramach Wspólnoty, jak również sytuacji na rynku, w momencie gdy naruszenie miało miejsce (wyrok Trybunału z dnia 15 lipca 1970 r. w sprawie 41/69 ACF Chemiefarma przeciwko Komisji, Rec. s. 661, pkt 176).

269 Należy w tym względzie pamiętać, że art. 81 ust. 1 lit. a) WE wyraźnie uznaje za niezgodne ze wspólnym rynkiem uzgodnione praktyki, które polegają na ustalaniu w sposób bezpośredni lub pośredni cen zakupu lub sprzedaży albo innych warunków transakcji.

270 Naruszenia tego rodzaju, zwłaszcza gdy chodzi o porozumienia horyzontalne, są kwalifikowane przez orzecznictwo jako szczególnie poważne, gdyż stanowią bezpośrednią interwencję w podstawowe parametry konkurencji na właściwym rynku (wyrok Sądu z dnia 11 marca 1999 r. w sprawie T-141/94 Thyssen Stahl przeciwko Komisji, Rec. s. II-347, pkt 675), lub jako oczywiste naruszenia wspólnotowych reguł konkurencji (ww. w pkt 178 wyrok w sprawie Tréfilunion przeciwko Komisji, pkt 109; wyrok Sądu z dnia 14 maja 1998 r. w sprawie T-311/94 BPB de Eendracht przeciwko Komisji, Rec. s. II-1129, pkt 303).

271 Należy również przypomnieć, że na bardzo poważne naruszenia w rozumieniu pkt 1 A akapit drugi tiret trzecie wytycznych składają się głównie „ograniczenia poziome takie jak »kartele cenowe« i podział rynku".

272 Z powyższych rozważań wynika, że z uwagi na jego charakter Komisja słusznie zakwalifikowała omawiane naruszenie jako bardzo poważne. Należy niemniej rozpatrzyć poruszone przez skarżącą czynniki, które mogą wpłynąć na złagodzenie tej oceny.

273 W odniesieniu do argumentu skarżącej, zgodnie z którym z uwagi na jego ograniczony wpływ na rynek naruszenie winno było zostać zakwalifikowane jako poważne, należy zauważyć, że w wyroku z dnia 30 września 2003 r. w sprawie T-203/01 Michelin przeciwko Komisji, Rec. s. II-4071, pkt 258 i 259, Sąd orzekł, że waga naruszenia może zostać ustalona poprzez odesłanie do charakteru i celu zachowań powodujących nadużycia oraz że elementy dotyczące celu zachowania mogą mieć większą wagę przy ustalaniu wysokości grzywny niż elementy dotyczące jego skutków.

274 Stąd, nawet jeśli należy również uwzględnić rozmiar właściwego rynku geograficznego oraz wpływ na rynek, o ile można go zmierzyć, to charakter naruszeń stanowi istotne kryterium dla oceny wagi naruszenia (wyrok Sądu z dnia 18 lipca 2005 r. w sprawie T-241/01 Scandinavian Airlines System przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. II-2917, pkt 84).

275 Jeżeli chodzi o argument skarżącej, zgodnie z którym Komisja obniżyła wysokość grzywny w innych decyzjach z uwagi na ograniczony wpływ kartelu na rynek, to nawet gdyby założyć, że miało to miejsce, należy podkreślić, że wcześniejsza praktyka decyzyjna Komisji nie stanowi sama w sobie ram prawnych dla grzywien nakładanych w dziedzinie konkurencji (wyrok Sądu z dnia 20 marca 2002 r. w sprawie T-23/99 LR AF 1998 przeciwko Komisji, Rec. s. II-1705, pkt 234).

276 Odnośnie do przedstawionego posiłkowo twierdzenia skarżącej, zgodnie z którym nawet jeżeli kwalifikacja była prawidłowa, to Komisja winna była przyznać, że naruszenia zaklasyfikowane do kategorii bardzo poważnych różnią się między sobą pod względem stopnia powagi oraz że w porównaniu z innymi sprawami dotyczącymi karteli zarzucane w niniejszej sprawie porozumienie stanowi przykład kartelu znacznie mniej intensywnego i antykonkurencyjnego, kwestia ta pokrywa się z kwestią proporcjonalności wysokości grzywny nałożonej przez Komisję z uwagi na wagę rozpatrywanego naruszenia i zostanie rozpatrzona poniżej.

277 Należy jednak przypomnieć, że w każdym razie porównanie wagi różnych karteli jest prawie niemożliwe, ponieważ każdy przypadek charakteryzuje się odmiennymi okolicznościami.

278 Jeżeli chodzi o twierdzenie skarżącej, zgodnie z którym Komisja popełniła błąd, porównując różne grzywny według rozmiaru właściwego rynku, należy przypomnieć, że przy ocenie wagi naruszenia Komisja ma obowiązek uwzględnienia licznych

elementów, których charakter i znaczenie różni się w zależności od rodzaju spornego naruszenia i charakteryzujących je szczególnych okoliczności (wyrok Trybunału z dnia 7 czerwca 1983 r. w sprawach połączonych od 100/80 do 103/80 Musique diffusion française i in. przeciwko Komisji, Rec. s. 1825, pkt 120). Wśród elementów świadczących o wadze naruszenia może między innymi występować, zależnie od przypadku, rozmiar rynku rozpatrywanego produktu (wyrok Sądu z dnia 27 września 2006 r. w sprawie T-330/01 Akzo Nobel przeciwko Komisji, Rec. s. II-3389, pkt 37).

279 Wreszcie należy wskazać, że porozumienie horyzontalne w przedmiocie cen o takim zasięgu jak ustalony przez Komisję w zaskarżonej decyzji, obejmujący tak istotny sektor gospodarki nie może co do zasady uniknąć kwalifikacji jako naruszenie bardzo poważne, i to niezależnie od kontekstu. W każdym razie przedstawione przez skarżącą w niniejszej sprawie okoliczności nie są w stanie podważyć dokonanej przez Komisję oceny wagi naruszenia.

280 Argumenty skarżącej skierowane przeciwko kwalifikacji kartelu jako naruszenia bardzo poważnego muszą zatem zostać odrzucone.

W przedmiocie rzeczywistego wpływu naruszenia na właściwy rynek

— Argumenty stron

281 Skarżąca podnosi, że w zaskarżonej decyzji Komisja nie była w stanie wykazać możliwej do określenia szkody.

282 Skarżąca uważa, że wpływ kartelu na właściwy rynek był ograniczony, ponieważ w okresie lat 1992–1998 ceny „netto" pozostawały na tym samym rzeczywistym poziomie w Zjednoczonym Królestwie, a w Niemczech uległy obniżeniu o 11%. Skarżąca podkreśla, że Komisja w żaden sposób nie wykazała skutków na rynkach francuskim lub Beneluksu. Ponadto Komisja nie ustaliła istnienia szkody, która zostałaby wyrządzona konsumentom.

283 Skarżąca podnosi również, że w rozpatrywanym okresie ceny i udziały w rynku ewoluowały w Zjednoczonym Królestwie i w Niemczech w przewidywalny sposób w związku z powrotem do bardziej normalnych warunków konkurencji po bezlitosnej wojnie cenowej.

284 Dodaje ona, że spotkanie w Londynie mogło przyspieszyć zakończenie wojny cenowej, ale zaprzecza, by mogło ono być jedyną przyczyną jej zakończenia. Zdaniem skarżącej wojna cenowa tak czy inaczej zbliżała się ku końcowi.

285 Skarżąca uważa, że również wymiany informacji wywarły niewielkie skutki. W tym zakresie podnosi ona, że wykorzystywała uzyskane informacje wyłącznie w celu ustalenia, czy w sektorze panował nowy nastrój. Ponadto pan [D], z wyjątkiem jednego razu w 1993 r., nigdy nie przekazywał nikomu informacji. Brak skutków wspomnianych wymian jest potwierdzony analizą rzeczywiście wymienionych danych. Skarżąca podkreśla, że początkowo wymiany dotyczyły danych rocznych. W 1993 r. wymiany stały się semestralne, a w 1996 r. stały się one kwartalne. Jednak wymiany te nie były dokonywane regularnie. Skarżąca precyzuje ponadto, że chodzi tutaj o informacje o charakterze ogólnym, wyrażone w postaci danych cyfrowych w odniesieniu do całości rynku krajowego.

286 Skarżąca podnosi, powołując się na wskazany powyżej w pkt 108 wyrok w sprawie Deere przeciwko Komisji oraz przytoczony powyżej w pkt 270 wyrok z dnia 11 marca 1999 r. w sprawie Thyssen Stahl przeciwko Komisji, że okoliczności niniejszej sprawy całkowicie się różnią od okoliczności spraw będących przedmiotem tych dwóch wyroków. W tych dwóch sprawach wymieniane informacje były dużo bardziej szczegółowe i aktualne.

287 Jeżeli chodzi o wcześniejsze powiadomienia o podwyżkach cen katalogowych, skarżąca uważa, że w prawie wszystkich przypadkach wcześniejsze powiadomienie następowało jedynie na kilka dni przed powiadomieniem o nich konsumentów oraz że w niektórych przypadkach powiadomienie konkurentów i konsumentów było dokonywane jednocześnie. A zatem informacje te nie były poufne w momencie ich przekazania. Ponadto skarżąca zwraca uwagę, że ceny katalogowe rzadko kiedy są cenami, które faktycznie płacą klienci.

288 Skarżąca uważa również, że zarzucane naruszenie nie mogło przynieść szkody konsumentom, ponieważ prawie wszystkimi jej klientami są przedsiębiorstwa handlowe dysponujące istotną siłą nabywczą, które mogą w związku z tym negocjować rabaty, prowokując konfrontację pomiędzy poszczególnymi producentami.

289 Skarżąca kwestionuje również wniosek Komisji, zgodnie z którym konkurencja na rynku oligopolistycznym jest zwykle bardziej ograniczona. Podkreśla ona, że podział udziałów w rynku uległ znacznej zmianie wraz z istotnymi przesunięciami klientów.

290 Wreszcie skarżąca stwierdza, że Komisja nie wykazała, by naruszenie miało wpływ na rynki francuski i Beneluksu. Twierdzi ona, że główny dowód, na którym oparła się Komisja, stanowi okoliczność, że wymiany informacji rozciągały się również na te rynki. Komisja nie przedstawiła jednak dowodu na antykonkurencyjne zachowanie odnoszące się do tych dwóch rynków.

291 Komisja uważa, że z uwagi na sam charakter rozpatrywanego rynku popełnione w niniejszej sprawie naruszenie wywoływało rzeczywiste skutki.

292 Ponadto Komisja twierdzi, że koniec wojny cenowej był jednym z głównych celów kartelu oraz że to porozumienie faktycznie ją zakończyło. W odniesieniu do argumentu BPB, zgodnie z którym naruszenie nie było wyłączną i jedyną przyczyną zakończenia wojny cenowej, Komisja podnosi, że nawet gdyby była to prawda, w żaden sposób nie zmniejsza to rzeczywistego wpływu naruszenia na rozpatrywany rynek.

293 Jeżeli chodzi o wymiany informacji, Komisja ustaliła, że były one wykorzystywane do zapewnienia kontroli rynku oraz do powstrzymania wszelkiej konkurencji na czterech rozpatrywanych rynkach, uznanej przez omawiane przedsiębiorstwa za zbyt agresywną.

294 Komisja stwierdza również, iż fakt, że przedsiębiorstwa te faktycznie ogłaszały uzgodnione podwyżki cen oraz że zakomunikowane w ten sposób ceny służyły jako podstawa do ustalenia cen w przypadkach indywidualnych transakcji, sam w sobie wystarczy, aby stwierdzić, że kartel cenowy miał zarówno za cel, jak i skutek poważne ograniczenie konkurencji. Zdaniem Komisji, w celu wykazania, że kartel miał rzeczywisty wpływ na rozpatrywany rynek, nie jest zatem konieczne ustalenie, czy faktyczne zmiany cen transakcji ewoluowały równolegle do ogłaszanych.

295 Komisja potwierdza, że nie wykazała ani że naruszenie spowodowało możliwą do określenia szkodę, ani że ponieśli ją konsumenci. Podnosi ona jednak, odsyłając do motywu 534 zaskarżonej decyzji, że zwiększona stabilność cen i udziałów w rynku jest

zgodna z wykonaniem kartelu. Komisja podkreśla też, że płyty gipsowe są wykorzystywane w sektorze budowlanym, że ich ceny wpływają na ceny mieszkań oraz że w konsekwencji ich zmiany odczuwają konsumenci.

296 Jeżeli chodzi o zasięg geograficzny kartelu, Komisja uważa, że fakt, iż działalność antykonkurencyjna mogła być mniej intensywna na niektórych rynkach, nie oznacza, że kartel na nich nie funkcjonował.

— Ocena Sądu

297 Należy przypomnieć, że zgodnie z pkt 1 A akapit pierwszy wytycznych przy obliczaniu kwoty grzywny na podstawie wagi naruszenia Komisja bierze pod uwagę między innymi „rzeczywisty wpływ [naruszenia] na rynek, tam gdzie może to być zmierzone".

298 W tym względzie należy przeanalizować dokładne znaczenie sformułowania „tam, gdzie może to [czyli rzeczywisty wpływ] być zmierzone". Dotyczy to w szczególności określenia, czy w rozumieniu tego sformułowania Komisja może uwzględnić rzeczywisty wpływ naruszenia w ramach obliczania przez nią kwoty grzywny, wyłącznie wtedy i w takim zakresie, w jakim jest ona w stanie ująć ten wpływ w kategoriach liczbowych.

299 Należy również podkreślić, że ocena skutków porozumień lub praktyk z punktu widzenia art. 81 WE pociąga za sobą konieczność uwzględnienia konkretnych ram, w jakie się one wpisują, w szczególności zaś kontekstu gospodarczego i prawnego, w jakim wykonują działalność zainteresowane przedsiębiorstwa, charakteru towarów lub usług, których to dotyczy, jak również rzeczywistych warunków funkcjonowania

i struktury właściwego rynku lub właściwych rynków (ww. w pkt 106 wyrok w sprawie ASNEF-EQUIFAX i Administración del Estado, pkt 49).

300 Ponadto analiza wpływu kartelu na rynek musi pociągnąć za sobą oparcie się na pewnych założeniach. W tym kontekście Komisja musi między innymi przeanalizować, jaką cenę miałby produkt w przypadku braku istnienia kartelu. Przy analizowaniu przyczyn rzeczywistych zmian cen jest zaś ryzykownym przeprowadzanie czysto teoretycznych rozważań na ich temat. Należy wziąć pod uwagę obiektywną okoliczność, że ze względu na uczestnictwo w kartelu cenowym jego członkowie wyraźnie zrezygnowali z przysługującej im swobody konkurowania za pomocą cen. A zatem ocena wpływu, jaki wywarły czynniki inne niż ten dobrowolny brak działania członków kartelu, musi opierać się na niedającym się ująć w dokładnych kategoriach liczbowych normalnym prawdopodobieństwie.

301 Nie można zatem, nie pozbawiając skuteczności kryterium określonego w pkt 1 A akapit pierwszy wytycznych, zarzucić Komisji, że oparła się na rzeczywistym wpływie na rynek kartelu mającego antykonkurencyjny cel, nie ujmując tego wpływu w kategoriach liczbowych lub nie dostarczając wyrażonego w takich kategoriach wyjaśnienia w tym względzie. W konsekwencji rzeczywisty wpływ kartelu na rynek należy uznać za dostatecznie wykazany, jeżeli Komisja jest w stanie przedstawić konkretne i wiarygodne dane, które wskazują z normalnym prawdopodobieństwem, że kartel miał wpływ na rynek.

302 W niniejszej sprawie z podsumowania analizy dokonanej przez Komisję (zob. motywy 534–538 zaskarżonej decyzji) wynika, że stwierdzenie rzeczywistego wpływu kartelu na rynek zostało oparte na kilku poszlakach. Tak więc Komisja wskazuje na fakt, że uczestnicy kartelu dysponowali całą lub prawie całą ofertą płyt gipsowych na czterech rynkach, na których działał kartel. Stwierdziła ona również, że poszczególne elementy kartelu zostały wprowadzone w praktyce, zwłaszcza, że przedsiębiorstwa zmieniły swe zachowania po spotkaniu w Londynie, oraz że ustalone wymiany informacji miały miejsce przez cały rozpatrywany okres na głównych rynkach, a dokładniej na rynkach

Zjednoczonego Królestwa i niemieckim. Jeżeli chodzi o ceny, Komisja dodaje, odsyłając do motywów 212 i 395 zaskarżonej decyzji, że miały one tendencję wzrostową, a przynajmniej pozostawały na stabilnym poziomie, oraz że kontakty dotyczące podwyżek cen były rzeczywiście powiązane z publikacją cen znajdujących później odzwierciedlenie w cenach, którymi obciążani byli klienci. Ponadto Komisja uważa, odsyłając do motywów 71, 196 i 289 zaskarżonej decyzji i załącznika do niej, że w rozpatrywanym okresie również udziały w rynku pozostawały bez większych zmian, przy czym stabilność ta była dużo większa niż we wcześniejszym okresie lat 1988–1992, kwalifikowanym przez omawiane przedsiębiorstwa jako okres wojny cenowej.

303 Zarówno fakt, że uczestnicy kartelu posiadali większość (tudzież prawie całość) udziałów w rozpatrywanym rynku, jak i okoliczność, że wykazane porozumienia były specyficznie nastawione na ustalanie cen na wyższym poziomie niż zostałby osiągnięty bez tych porozumień, stanowią wskazówki skłaniające do uznania, że naruszenie mogło wywołać istotne skutki antykonkurencyjne.

304 A zatem nie można krytykować Komisji za stwierdzenie, że okoliczność, iż uczestnicy kartelu posiadali bardzo duże udziały w rozpatrywanym rynku, stanowiła istotny czynnik, który musiała ona uwzględnić przy ocenie rzeczywistego wpływu kartelu na rynek. W istocie nie można zaprzeczyć, że prawdopodobieństwo, iż kartel w zakresie cen i stabilizacji rynku będzie skuteczny, wzrasta wprost proporcjonalnie do ilości udziałów w rynku, które podzieliły między sobą uczestnicy tego kartelu. O ile prawdą jest, że sama ta okoliczność nie stanowi dowodu na istnienie rzeczywistego wpływu, o tyle w zaskarżonej decyzji Komisja w żaden sposób nie ustaliła takiego związku przyczynowego, a jedynie wzięła tę okoliczność pod uwagę, podobnie jak i inne czynniki.

305 W odniesieniu do twierdzenia Komisji, zgodnie z którym ceny faktycznie miały tendencję wzrostową, a przynajmniej pozostawały na stabilnym poziomie (motyw 534 zaskarżonej decyzji), należy zauważyć, że Komisja nie przedstawia statystyk

dotyczących rozwoju cen, a jedynie ogranicza się do wskazania, że BPB i Lafarge wskazały w ich odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów, że ceny na rynkach Zjednoczonego Królestwa i niemieckim miały tendencję wzrostową lub przynajmniej pozostawały na stabilnym poziomie.

306 W tym zakresie należy zwrócić uwagę na następujące elementy. Po pierwsze, jeżeli chodzi o odpowiedź Lafarge na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów, z pkt 58 powyżej wynika, że Sąd zdecydował się wykluczyć tę okoliczność jako dowód obciążający przeciwko skarżącej. Po drugie, nawet jeśli odpowiedź skarżącej na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów można interpretować tak jak tego dokonała Komisja, czyli że w stosunku do rynków Zjednoczonego Królestwa i niemieckiego skarżąca sama przyznała, że ceny miały tendencję wzrostową lub przynajmniej pozostawały na stabilnym poziomie, to wciąż wypowiedź ta nie odnosi się do rynków francuskiego i Beneluksu. Po trzecie, z odpowiedzi skarżącej na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów wynika, że potwierdziła ona, iż w okresie lat 1992–1998 faktycznie praktykowane przy transakcjach ceny pozostawały na tym samym rzeczywistym poziomie w Zjednoczonym Królestwie, a w Niemczech uległy obniżeniu.

307 Jeżeli Komisja udowodni wprowadzenie kartelu w życie, nie można od niej wymagać, by systematycznie wykazywała, że porozumienia rzeczywiście pozwoliły określonym przedsiębiorstwom uzyskać poziom cen transakcji wyższy od poziomu, który byłby osiągnięty przy braku kartelu. Wprowadzenie wymogu przeprowadzenia tego dowodu byłoby nieproporcjonalne, ponieważ pochłonęłoby znaczne koszty, biorąc pod uwagę, że wymagałoby zastosowania teoretycznych obliczeń, opartych na wzorach ekonomicznych, których dokładność trudno byłoby skontrolować sądowi i których niezawodność nie jest w żaden sposób dowiedziona (opinia rzecznika generalnego J. Mischa do wyroku Trybunału z dnia 16 listopada 2000 r. w sprawie C-283/98 P Mo och Domsjö przeciwko Komisji, Rec. s. I-9855, I-9858, pkt 109).

308 W niniejszej sprawie z zaskarżonej decyzji i samego przyznania się przez skarżącą wynika, że wojna cenowa zakończyła się, co z definicji wywołało skutek w postaci

ustalenia cen na wyższym poziomie niż zostałby osiągnięty bez tych niedozwolonych uzgodnień.

309 Ponadto fakt, że kontakty dotyczące podwyżek cen były powiązane z publikacją cenników znajdujących później odzwierciedlenie w cenach, którymi obciążani byli klienci (motyw 534 zaskarżonej decyzji), miał ze swej natury wpływ na rynek i na zachowania poszczególnych podmiotów — zarówno w zakresie podaży, jak i popytu — biorąc pod uwagę, że ogłoszenia te wpłynęły na proces ustalania cen, gdyż ogłaszane ceny stanowiły punkt odniesienia przy indywidualnych negocjacjach cen transakcji z klientami (zob. podobnie wyrok Sądu z dnia 14 maja 1998 r. w sprawie T-338/94 Finnboard przeciwko Komisji, Rec. s. II-1617, pkt 342), którzy na pewno dostrzegli ograniczenie dostępnego marginesu do negocjacji cen (zob. podobnie ww. w pkt 234 wyrok w sprawie LVM przeciwko Komisji, pkt 745).

310 Ponadto ustalenie cen, nawet jedynie przykładowych, narusza konkurencję, gdyż pozwala wszystkim uczestnikom kartelu przewidzieć z dużym prawdopodobieństwem, jaka będzie polityka cenowa realizowana przez ich konkurentów (wyrok Trybunału z dnia 17 października 1972 r. w sprawie 8/72 Vereeniging van Cementhandelaren przeciwko Komisji, Rec. s. 977, pkt 21). Ogólniej tego typu kartele wiążą się z bezpośrednim oddziaływaniem na podstawowe dla konkurencji na danym rynku parametry (ww. w pkt 270 wyrok z dnia 11 marca 1999 r. w sprawie Thyssen Stahl przeciwko Komisji, pkt 675). W istocie wyrażając wolę wspólnego stosowania w odniesieniu do swoich towarów pewnego poziomu cenowego, dani producenci nie są w stanie kształtować dalej w sposób niezależny swojej polityki rynkowej, naruszając w ten sposób koncepcję właściwą postanowieniom traktatu dotyczącym reguł konkurencji (ww. w pkt 270 wyrok w sprawie BPB de Eendracht przeciwko Komisji, pkt 192).

311 W konsekwencji Sąd stwierdza, że Komisja wykazała w odniesieniu do cen rzeczywisty wpływ kartelu na rozpatrywany rynek w stopniu wystarczającym w świetle wymogów prawa.

312 Jeżeli chodzi o twierdzenie Komisji zawarte w motywie 534 zaskarżonej decyzji, zgodnie z którym ze względu na omawiane naruszenie w rozpatrywanym okresie udziały w rynku pozostawały bez większych zmian, należy wskazać, że twierdzenie to nie zostało niczym potwierdzone. Wprawdzie z tabeli zawartej w załączniku do zaskarżonej decyzji, na którą powołuje się Komisja, wynika, że w okresie lat 1988–1992 udziały w rynku pozostawały na stosunkowo stabilnym poziomie, jednak wobec braku danych dotyczących sytuacji na rozpatrywanym rynku przed istnieniem kartelu tabela ta nie dowodzi w stopniu wystarczającym w świetle wymogów prawa, by stabilność, nawet ustalona, stanowiła konsekwencję omawianego naruszenia.

313 Co się tyczy wymiany informacji, zgodnie z utrwalonym orzecznictwem należy domniemywać, z zastrzeżeniem dowodu przeciwnego, który muszą przedstawić zainteresowane podmioty, że przy określaniu swojego zachowania na rynku przedsiębiorstwa uczestniczące w uzgodnieniu i działające na rynku uwzględniają informacje, które wymieniły ze swoimi konkurentami. Obowiązuje to tym bardziej wtedy, gdy uzgodnienia były dokonywane regularnie w trakcie długiego okresu, tak jak miało to miejsce w niniejszej sprawie (zob. ww. w pkt 79 wyrok w sprawie HFB i in. przeciwko Komisji, pkt 216 oraz przywołane tam orzecznictwo).

314 W świetle powyższych rozważań Sąd stwierdza, że z wyjątkiem okoliczności dotyczącej stabilności udziałów w rynku Komisja w sposób wystarczający dowiodła skutków omawianego naruszenia na rozpatrywany rynek. Zważywszy na wagę tych zachowań i charakter rozpatrywanego rynku, można założyć, że owo naruszenie wywoływało również skutki na rynkach francuskich i Beneluksu.

315 A zatem należy wciąż jeszcze zbadać, czy fakt, że Komisja nie dowiodła wszystkich zarzucanych skutków naruszenia ma znaczenie dla kwalifikacji naruszenia jako bardzo poważnego i co za tym idzie, na kwotę grzywny.

316 W tym zakresie należy przypomnieć, że wagę naruszenia należy ustalić na podstawie licznych elementów, takich jak szczególne okoliczności sprawy, jej kontekst i odstraszający skutek grzywny, przy czym nie ma potrzeby ustanowienia wiążącej lub wyczerpującej listy kryteriów, które należy obowiązkowo uwzględnić (wyrok Trybunału z dnia 17 lipca 1997 r. w sprawie C-219/95 P Ferriere Nord przeciwko Komisji, Rec. s. I-4411, pkt 33).

317 Sąd orzekł również, w swym przywołanym w pkt 273 powyżej wyroku w sprawie Michelin przeciwko Komisji, pkt 258 i 259, że waga naruszenia może zostać ustalona poprzez odesłanie do charakteru i celu zachowań powodujących nadużycia oraz że elementy dotyczące celu zachowania mogą mieć większą wagę przy ustalaniu wysokości grzywny niż elementy dotyczące jego skutków.

318 Trybunał potwierdził to podejście, uznając, że skutek antykonkurencyjnej praktyki nie jest kryterium decydującym przy ocenie odpowiedniej wysokości grzywny. Okoliczności związane z zamiarem mogą mieć większe znaczenie niż okoliczności dotyczące jego skutków, zwłaszcza jeśli chodzi o naruszenia, które z samej natury są poważne, takie jak ustalanie cen i podział rynków (ww. w pkt 180 wyrok z dnia 2 października 2003 r. w sprawie Thyssen Stahl przeciwko Komisji, pkt 118).

319 Poza tym należy przypomnieć, że porozumienia horyzontalne w sprawie cen zawsze należały do najbardziej poważnych naruszeń wspólnotowego prawa konkurencji (ww. w pkt 154 wyrok w sprawie Tate & Lyle i in. przeciwko Komisji, pkt 103; wyrok Sądu z dnia 19 marca 2003 r. w sprawie T-213/00 CMA CGM i in. przeciwko Komisji, Rec. s. II-913, pkt 262).

320 Wreszcie należy także podkreślić, że przy ustalaniu kwoty podstawowej grzywny Komisja nie przyznała decydującego znaczenia kryterium rzeczywistego wpływu naruszenia na rynek. W istocie Komisja oparła swoją ocenę również na innych

okolicznościach, a mianowicie na stwierdzeniu, że naruszenie powinno zostać uznane za bardzo poważne z uwagi na sam swój charakter (motywy 528–530 zaskarżonej decyzji) i że właściwy rynek geograficzny obejmował znaczną część rynku wspólnotowego, zarówno pod względem geograficznym, jak i jego wartości, ponieważ stanowił 80% całkowitej wartości tego rynku (motywy 539–542 zaskarżonej decyzji).

321 W konsekwencji, mając na uwadze ogół powyższych rozważań, Komisja słusznie zakwalifikowała to naruszenie jako bardzo poważne.

322 Ponadto w ramach przysługującego mu prawa nieograniczonego orzekania oraz w świetle powyższych rozważań Sąd stwierdza, że fakt jedynie częściowego wykazania przez Komisję skutków naruszenia nie może podważać określenia przez nią kwoty wyjściowej, dokonanego na podstawie wagi tego naruszenia.

W przedmiocie określenia kwoty wyjściowej grzywny na podstawie wagi naruszenia

— Argumenty stron

323 Skarżąca twierdzi, że zgodnie z pkt 1 A akapit drugi tiret trzecie wytycznych bardzo poważne naruszenie może być podstawą do nałożenia grzywny, której możliwa kwota wyjściowa może przewyższać 20 milionów EUR. Uważa ona, że w świetle tego przepisu

Komisja powinna wyjaśnić, na podstawie jakiego kryterium przyjęła kwotę przewyższającą 20 milionów EUR. W przypadku braku takiego wyjaśnienia, taka kwota wydaje się być wybrana na zasadzie przypadku.

324 Skarżąca twierdzi, że nałożona na nią grzywna jest również dysproporcjonalna i nadmierna, jeśli wziąć pod uwagę jej obroty. Zwraca ona uwagę, że nałożona grzywna stanowi 18,1% jej obrotów zrealizowanych w Europie w związku z produkcją płyt gipsowych, 24,3% jej obrotów zrealizowanych w związku z tym produktem na czterech głównych rynkach i 44,4% jej obrotów zrealizowanych w związku z tym samym produktem w Zjednoczonym Królestwie i w Niemczech w latach 2001 i 2002. Ponadto nałożona na nią grzywna jest stanowczo zbyt wysoka w stosunku do osiąganych przez nią obrotów w porównaniu z innymi grzywnami nałożonymi z tytułu tego samego naruszenia lub z tytułu podobnych naruszeń.

325 Skarżąca uważa, że na potrzeby badania proporcjonalności grzywny porównanie z innymi sprawami nie może być pozbawione znaczenia. Zadaje ona sobie pytanie, jakie są parametry pozwalające ocenić proporcjonalność, jeżeli nie może podnosić, że grzywna jest nieproporcjonalna względem grzywien nałożonych w podobnych i mających miejsce w tym samym okresie przypadkach lub względem osiąganych przez nią albo przez inne przedsiębiorstwa obrotów.

326 Skarżąca utrzymuje również, że wynoszące przynajmniej rok opóźnienie, z jakim Komisja wydała zaskarżoną decyzję, przyczyniło się do nałożenia na nią dużo wyższej grzywny niż grzywna, którą prawdopodobnie nałożono by na nią, gdyby decyzja została wydana na koniec 2001 r. a nie 27 listopada 2002 r. W tamtym okresie bowiem Komisja starała się odwrócić uwagę społeczeństwa od szeregu niepowodzeń w pewnej liczbie spraw z zakresu koncentracji, próbując zatem odnieść jak największą polityczną korzyść z nałożenia „ciężkich grzywien" za ten kartel.

327 Komisja twierdzi, że kwoty wyjściowe ustalone dla każdego z przedsiębiorstw pozostają między sobą w oczywistym i proporcjonalnym związku i zależą od wagi naruszenia.

328 Komisja wskazuje, że względy, które skłoniły ją do ustalenia początkowej kwoty 80 milionów EUR, zostały przedstawione w motywach 545–549 zaskarżonej decyzji. Twierdzi ona, że nie była zobowiązana do bardziej szczegółowego uzasadnienia.

329 Komisja podnosi, że wszelkie porównania z grzywnami nałożonymi w innych sprawach są pozbawione znaczenia, ponieważ w każdym przypadku ustala wysokość grzywny odrębnie i może w każdym razie podwyższyć ogólną kwotę grzywien w granicach określonych przez rozporządzenie nr 17, jeżeli okaże się to konieczne do zapewnienia wdrożenia polityki konkurencji. Komisja przedstawia tabelę zawierającą kwoty wyjściowe grzywien nałożonych w sprawach związanych z rynkami, których wartości są wyższe, aby wykazać, że kwota wyjściowa grzywny nałożonej na skarżącą nie jest bardziej surowa niż kwoty wyjściowe grzywien nałożonych w innych sprawach oraz że przeciwnie, jest ona znacznie niższa, jeśli wziąć pod uwagę rozmiar rozpatrywanego rynku. Komisja podkreśla jednak, że powołując się na tę tabelę, nie próbuje uzasadnić kwoty wyjściowej, gdyż ta odnosi się wyłącznie do jednego z czynników branych pod uwagę przy ustalaniu kwoty wyjściowej.

330 Wreszcie Komisja podnosi, że BPB ani nie wykazała nadmiernego, biorąc pod uwagę złożoność sprawy, opóźnienia, ani nie dowiodła, że w wyniku tego opóźnienia zostało naruszone jej prawo do obrony. Twierdzenia BPB dotyczące klimatu politycznego są jedynie zwykłymi spekulacjami i nie mają związku z zagadnieniem, czy nałożona grzywna jest zgodna z prawem.

— Ocena Sądu

331 Jeśli chodzi o zakres obowiązku uzasadnienia dotyczącego sposobu ustalania kwoty grzywny nałożonej za naruszenie wspólnotowych reguł konkurencji, po pierwsze, należy przypomnieć, że przy jego określaniu trzeba mieć na uwadze przepis art. 15 ust. 2 akapit drugi rozporządzenia nr 17, zgodnie z którym „[p]rzy ustalaniu wysokości kary pieniężnej należy uwzględnić, oprócz wagi naruszenia, również okres trwania tego naruszenia". W tym zakresie wytyczne i komunikat w sprawie współpracy zawierają wskazówki dotyczące elementów oceny, które Komisja uwzględnia przy określaniu wagi i czasu trwania naruszenia (wyrok Sądu z dnia 9 lipca 2003 r. w sprawie T-220/00 Cheil Jedang przeciwko Komisji, Rec. s. II-2473, pkt 217). W tych okolicznościach istotne wymogi formalne uzasadnienia są spełnione wówczas, gdy Komisja w swej decyzji wskaże te elementy oceny, które uwzględniła w zastosowaniu swych wytycznych oraz, w razie potrzeby, w zastosowaniu swego komunikatu w sprawie współpracy, i które to elementy umożliwiły jej, w celu ustalenia kwoty grzywny, zmierzenie wagi i czasu trwania naruszenia (ww. wyrok w sprawie Cheil Jedang przeciwko Komisji, pkt 218).

332 Oczywiście w niniejszej sprawie Komisja nie wskazała żadnych elementów liczbowych poza tymi odnoszącymi się do udziałów omawianych przedsiębiorstw w rynku, na podstawie których ustaliła kwotę wyjściową grzywny nałożonej na skarżącą w wysokości 80 milionów EUR.

333 Jednak Komisja nie jest zobowiązana wskazać w swej decyzji tytułem uzasadnienia elementów liczbowych odnoszących się do metody ustalania wysokości grzywien (wyrok Trybunału z dnia 16 listopada 2000 r. w sprawie C-286/98 P Stora Kopparbergs Bergslags przeciwko Komisji, Rec. s. I-9925, pkt 66).

334 Wskazanie danych liczbowych odnoszących się do metody ustalania wysokości grzywien, niezależnie od tego, jak bardzo takie dane mogłyby być użyteczne, nie jest konieczne, aby dopełnić obowiązku uzasadnienia decyzji nakładającej grzywnę, przy czym należy podkreślić, że w każdym razie Komisja nie może pozbawić się przysługującego jej zakresu swobodnego uznania w wyniku wyłącznego i mechanicznego odwołania się do wzorów arytmetycznych (wyrok Trybunału z dnia 2 października 2003 r. w sprawie C-182/99 P Salzgitter przeciwko Komisji, Rec. s. I-10761, pkt 75).

335 W istocie, jeżeli chodzi o uzasadnienie ustalenia kwot grzywien w wymiarze bezwzględnym, należy przypomnieć, że grzywny stanowią instrument polityki Komisji w zakresie konkurencji i musi ona dysponować swobodnym uznaniem przy ustalaniu ich kwot, aby móc wpływać na postępowanie przedsiębiorstw, mobilizując je do przestrzegania reguł konkurencji (wyrok Sądu z dnia 6 kwietnia 1995 w sprawie T-150/89 Martinelli przeciwko Komisji, Rec. s. II-1165, pkt 59).

336 Ponadto należy unikać sytuacji, w której grzywny byłyby łatwe do przewidzenia przez podmioty gospodarcze. W istocie, gdyby Komisja miała obowiązek wskazać w swej decyzji elementy liczbowe odnoszące się do metody ustalania wysokości grzywien, to miałoby to szkodliwy wpływ na ich skutek odstraszający. Gdyby wysokość grzywny stanowiła wynik obliczeń zależnych wyłącznie od zastosowania wzoru arytmetycznego, przedsiębiorstwa mogłyby przewidzieć ewentualną sankcję i porównać ją z korzyściami odnoszonymi z naruszenia reguł prawa konkurencji.

337 W niniejszej sprawie należy wskazać, że w motywach 522–553 zaskarżonej decyzji Komisja przedstawiła elementy, które wzięła pod uwagę przy obliczaniu kwoty grzywien pod względem wagi naruszenia popełnionego przez każde z omawianych przedsiębiorstw. Z wyżej wymienionych motywów wynika, że Komisja w sposób jasny i szczegółowy przedstawiła przyjęty przez nią sposób rozumowania, umożliwiając w ten

sposób skarżącej poznanie elementów oceny, które zostały uwzględnione przy określeniu wagi naruszenia na potrzeby obliczenia kwoty grzywny, a Sądowi skorzystanie z przysługujących mu uprawnień kontrolnych. Należy zatem stwierdzić, że w zaskarżonej decyzji Komisji dopełniła obowiązku uzasadnienia, który na niej ciąży na mocy art. 253 WE.

338 W odniesieniu do argumentu skarżącej, zgodnie z którym nałożona na nią grzywna jest dysproporcjonalna i nadmierna w stosunku do jej obrotów, wystarczy przypomnieć, że ponieważ Komisja nie ma obowiązku traktować jako punkt wyjścia przy obliczaniu wysokości grzywien kwot określonych na podstawie obrotu zainteresowanych przedsiębiorstw, nie jest ona także zobowiązana do zapewnienia, w przypadku gdy grzywny zostają nałożone na kilka przedsiębiorstw uczestniczących w tym samym naruszeniu, aby ostateczne kwoty grzywien dla tych przedsiębiorstw wynikające z obliczeń odzwierciedlały wszystkie różnice pomiędzy nimi ze względu na ich obrót całkowity lub osiągany na rynku rozpatrywanego produktu (ww. w pkt 90 wyrok w sprawie Dansk Rørindustri i in. przeciwko Komisji, pkt 255 i 312).

339 Ponadto prawo wspólnotowe nie zawiera ogólnej zasady, zgodnie z którą kara musiałaby być proporcjonalna do znaczenia przedsiębiorstwa na rynku produktów będących przedmiotem naruszenia (wyrok Trybunału z dnia 18 maja 2006 r. w sprawie C-397/03 P Archer Daniels Midland i Archer Daniels Midland Ingredients przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. I-4429, pkt 101).

340 Artykuł 15 ust. 2 rozporządzenia nr 17 nie zabrania również, w przypadku gdy grzywny są nałożone na kilka przedsiębiorstw uczestniczących w tym samym naruszeniu, aby kwota grzywny nałożonej na małe lub średnie przedsiębiorstwo i wyrażona w procentach od obrotu nie była wyższa od kwoty grzywien nałożonych na większe przedsiębiorstwa. Z tego przepisu wynika bowiem, że zarówno w przypadku małych i średnich, jak i dużych przedsiębiorstw przy określaniu kwoty grzywny należy uwzględnić wagę i czas trwania naruszenia. W zakresie w jakim Komisja nakłada na przedsiębiorstwa uczestniczące w tym samym naruszeniu grzywny, które w odniesieniu do każdego przedsiębiorstwa są uzasadnione z punktu widzenia wagi i czasu trwania

naruszenia, nie można jej zarzucać, że kwota grzywny niektórych przedsiębiorstw jest wyższa w stosunku do obrotu od grzywien innych przedsiębiorstw (wyrok Sądu z dnia 20 marca 2002 r. w sprawie T-21/99 Dansk Rørindustri przeciwko Komisji, Rec. s. II-1681, pkt 203).

341 Należy również oddalić argument skarżącej, jakoby grzywna była oczywiście dysproporcjonalna, jeśli porównać tę grzywnę z grzywnami nałożonymi na inne przedsiębiorstwa w podobnych sprawach. Komisja nie może bowiem być zobowiązana do wyznaczania grzywien, które są proporcjonalne do obrotu i idealnie spójne z grzywnami nałożonymi w innych wcześniejszych sprawach.

342 W tym zakresie należy podkreślić, że wcześniejsza praktyka decyzyjna Komisji nie stanowi sama w sobie ram prawnych dla grzywien w dziedzinie konkurencji. Fakt, że Komisja wymierzała już w przeszłości grzywny w określonej wysokości za określone rodzaje naruszeń, nie może pozbawić jej możliwości podwyższenia tej wysokości w granicach wyznaczonych w rozporządzeniu nr 17, jeśli jest to konieczne, aby zapewnić realizację wspólnotowej polityki konkurencji (ww. w pkt 278 wyrok w sprawie Musique diffusion française i in. przeciwko Komisji, pkt 109).

343 Należy dodać, że waga naruszeń powinna zostać ustalona na podstawie licznych elementów, do których należą szczególne okoliczności sprawy, jej kontekst i odstraszający charakter grzywien, przy czym nie ma potrzeby ustalania wiążącej lub wyczerpującej listy kryteriów, które należy obowiązkowo uwzględnić (ww. w pkt 316 wyrok w sprawie Ferriere Nord przeciwko Komisji, pkt 33; ww. w pkt 275 wyrok w sprawie LR AF 1998 przeciwko Komisji, pkt 236). Tymczasem istotne informacje, takie jak: informacje dotyczące rynków, produktów, krajów, przedsiębiorstw oraz odnośnych okresów różnią się w zależności od sprawy. Wynika z tego, że Komisja nie może być zobowiązana do wymierzania grzywien, które znajdują się w takim samym

stosunku do obrotu we wszystkich sprawach porównywalnych pod względem wagi naruszenia (zob. podobnie wyrok Sądu z dnia 13 stycznia 2004 r. w sprawie T-67/01 JCB Service przeciwko Komisji, Rec. s. II-49, pkt 187–189).

344 W tym względzie należy przypomnieć, że w ramach wynikającego z art. 229 WE oraz art. 17 rozporządzenia nr 17 nieograniczonego prawa orzekania do Sądu należy dokonanie oceny stosowności kwoty grzywien.

345 W niniejszej sprawie Sąd stwierdza, że ze względu na określone okoliczności, na które Komisja zwróciła uwagę w motywach 534, 535 i 539–542 zaskarżonej decyzji, naruszenie jest szczególnie poważne. Chodzi tutaj w szczególności o oligopolistyczny charakter rozpatrywanego rynku oraz fakt, że omawiane naruszenie wywoływało skutki w zakresie całkowitej lub prawie całkowitej podaży płyt gipsowych na czterech rynkach krajowych będących miejscem działania kartelu. Ponadto rozpatrywany rynek, zarówno pod względem geograficznym, jak i jego wartości, jest duży. W istocie cztery omawiane rynki są głównymi rynkami wspólnotowymi płyt gipsowych i reprezentują około 80% całkowitej wartości rynku wspólnotowego, który wyniósł 1,21 miliarda EUR w ostatnim pełnym roku naruszenia. Wreszcie, mając na uwadze charakter rozpatrywanego produktu, kartel bezwzględnie wywierał wpływ na istotną część rynku budownictwa i dotykał zatem sektora mającego ogromne znaczenie dla całości gospodarki.

346 Poza tym w świetle rozmiaru omawianego rynku nie wydaje się, by kwota wyjściowa ustalona na podstawie wagi naruszenia, do którego doszło w niniejszym przypadku, była bardziej surowa niż kwoty wyjściowe ustalone w innych sprawach. Porównanie to nie oznacza jednak, że rozmiar rozpatrywanego rynku jest najlepszym lub jedynym kryterium porównania grzywien nałożonych w przypadku różnych karteli. W istocie dokonanie porównania między kilkoma kartelami jest trudne, gdyż poszczególne elementy, które Komisja może brać pod uwagę w celu oceny wagi naruszenia, są liczne. Ponadto zgodnie z tym, co zostało przypomniane w pkt 342 powyżej, w każdym razie

takie porównanie może mieć jedynie charakter przykładowy, ponieważ praktyka decyzyjna Komisji nie może stanowić ram prawnych dla grzywien w dziedzinie konkurencji.

347 Mając na uwadze liczne elementy sprawiające, że w niniejszej sprawie mamy do czynienia z naruszeniem szczególnie poważnym (zob. pkt 345 powyżej), Sąd uznaje, że kwota wyjściowa nałożonej na skarżącą grzywny, która została ustalona na podstawie wagi naruszenia, jest proporcjonalna.

348 Wreszcie należy odrzucić argument skarżącej, zgodnie z którym nałożona na nią sankcja byłaby mniej surowa, gdyby Komisja zakończyła postępowanie administracyjne wcześniej, ponieważ dopiero niedawno podwyższyła ona ogólny poziom sankcji. Nawet przy założeniu, że ogólny poziom grzywien został podwyższony w okresie trwania postępowania administracyjnego, wystarczy bowiem przypomnieć, że fakt, iż Komisja wymierzała już w przeszłości grzywny w określonej wysokości za określone rodzaje naruszeń, nie może pozbawić jej możliwości podwyższenia tej wysokości w granicach wyznaczonych w rozporządzeniu nr 17, jeśli jest to konieczne, aby zapewnić realizację wspólnotowej polityki konkurencji. Przeciwnie, skuteczne stosowanie wspólnotowych reguł konkurencji wymaga, aby Komisja mogła w każdej chwili dostosować wysokość grzywien do potrzeb tej polityki (ww. w pkt 273 wyrok w sprawie Musique diffusion française i in. przeciwko Komisji, pkt 109; ww. w pkt 90 wyrok z dnia 28 czerwca 2005 r. w sprawie Dansk Rørindustri i in. przeciwko Komisji, pkt 169).

349 Z ogółu powyższych rozważań wynika zatem, że należy odrzucić argumenty skarżącej mające na celu wykazanie, iż kwota wyjściowa grzywny ustalona na podstawie wagi naruszenia była dysproporcjonalna.

W przedmiocie czasu trwania naruszenia

Argumenty stron

350 Skarżąca twierdzi, że Komisja błędnie oceniła czas trwania zarzucanego naruszenia, opierając się na oderwanych i odmiennych zdarzeniach. Komisja nie miała racji, stwierdzając, że skarżąca dopuściła się naruszenia, które trwało od 31 marca 1992 r. do 31 listopada 1998 r., czyli 6 lat i 7 miesięcy, co stanowiło naruszenie długotrwałe, uzasadniające podwyższenie kwoty wyjściowej grzywny o 65%.

351 Skarżąca utrzymuje, że zarzucane naruszenia dzielą się na dwa odrębne okresy. Pierwszy obejmował spotkanie w Londynie i wymianę informacji między panem [A] a kuzynami z rodziny Knauf, od 1992 r. do początku lub połowy 1993 r., natomiast drugi obejmował wymiany informacji od połowy tudzież końca 1993 r. do 1998 r. dokonywane przez pana [D] i dyrektorów generalnych innych zainteresowanych przedsiębiorstw. Wydarzenia te nie mają żadnego związku z innymi zarzucanymi naruszeniami, które miałyby mieć miejsce w okresie lat 1994–1998, jak również z wymianą danych dotyczących sprzedaży w Zjednoczonym Królestwie od połowy 1992 r. do lutego 1998 r.

352 W tych okolicznościach skarżąca utrzymuje, że złożone i ciągłe porozumienie nie miało miejsca, i podnosi, że zgodnie z rozporządzeniem Rady (EWG) nr 2988/74 z dnia 26 listopada 1974 r. dotyczącym okresów przedawnień w postępowaniach i wykonywaniu sankcji zgodnie z regułami Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej dotyczącymi transportu i konkurencji (Dz.U. L 319, s. 1) naruszenia popełnione przed okresem pięciu lat, którego koniec przypada na wszczęcie przez Komisję dochodzenia, są przedawnione i nie mogą być przedmiotem nałożenia grzywny.

353 Ponadto skarżąca podkreśla, że pan [D] kontynuował wymianę informacji w marcu i listopadzie 1998 r., mimo że zabroniła mu ona tego w marcu 1998 r. Skarżąca uważa, że nie może ponosić odpowiedzialności za działania pracownika, który działa wbrew udzielonym mu instrukcjom, oraz że koniec naruszenia winien zatem przypadać na koniec marca 1998 r.

354 Skarżąca podnosi również, że wytyczne nie rozstrzygają jednoznacznie kwestii, czy Komisja może uwzględnić niepełne lata. Opowiadając się za ścisłą wykładnią wytycznych, skarżąca stwierdza, że Komisja powinna była podwyższyć kwotę wyjściową maksymalnie o 60%, a nie o 65%, a zatem o 10% za każdy pełen rok naruszenia.

355 Skarżąca zwraca również uwagę, że Komisja nie musi zawsze stosować podwyższenia grzywny o 10%, jak to uczyniła automatycznie we wszystkich niedawnych sprawach kartelowych. Uważa ona, że przy ustaleniu wysokości podwyższenia grzywny Komisja powinna brać pod uwagę wszystkie istotne okoliczności sprawy. Skarżąca dodaje, że stanowiło to praktykę Komisji w decyzji 98/273/WE z dnia 28 stycznia 1998 r. dotyczącej postępowania na podstawie art. 81 [WE] (IV/35.733 — VW) (Dz.U. L 124, s. 60) i 2002/190/WE z dnia 21 grudnia 2000 r. dotyczącej postępowania na podstawie art. 81 [WE] (Sprawa COMP.F.1/35.918 — JCB) (Dz.U. 2002, L 69, s. 1) i w decyzji w sprawie Rury preizolowane, w których uwzględniła ona intensywność naruszenia w różnych okresach czasu.

356 Komisja uważa, że przedstawione przez BPB argumenty stanowią kolejną próbę zaprzeczenia istnieniu ciągłego, złożonego i jednolitego naruszenia, które zostało stwierdzone w zaskarżonej decyzji.

357 Jeżeli chodzi o zachowanie pana [D], Komisja twierdzi, że nie jest zobowiązana do dokonania rozróżnienia między poszczególnymi organami przedsiębiorstwa, z których niektóre czynnie działały w kartelu, podczas gdy inne próbowały go zakończyć.

358 Zdaniem Komisji w żadnym miejscu w wytycznych nie zostało wskazane, że ma ona ograniczać się w zwiększaniu grzywny jedynie do pełnych lat trwania naruszenia. Wyjaśnia ona, że prawdopodobieństwo dużego zwiększenia kwoty grzywny w zależności od czasu trwania naruszenia wzmacnia bezwzględnie zachętę do zgłoszenia naruszenia lub do współpracy z nią. W istocie przeciwne podejście byłoby sprzeczne z jej ustalonym celem zwiększenia grzywny w zależności od czasu trwania naruszenia.

Ocena Sądu

359 Argumenty skarżącej mające na celu wykazanie, że chodzi tutaj o odrębne naruszenia, z których część, z tego właśnie powodu, przedawniła się, pokrywają się z argumentami przedstawionymi w ramach zarzutu trzeciego. A zatem z uwagi na to, że Sąd stwierdził wcześniej, iż Komisja nie naruszyła prawa, uznając, że chodziło tutaj o ciągłe i jednolite naruszenie, nie można uwzględnić argumentów skarżącej.

360 Natomiast argument skarżącej, zgodnie z którym jej udział w naruszeniu zakończyłby się w marcu 1998 r., gdyby pan [D] nie przekroczył swych uprawnień, jest bez znaczenia. Przedsiębiorstwo — czyli jednostka gospodarcza obejmująca personel, aspekty majątkowe i niemajątkowe (wyrok Trybunału z dnia 13 lipca 1962 r. w sprawie 19/61 Mannesmann przeciwko Wysokiej Władzy, Rec. s. 675, pkt 705 i 706) — jest zarządzane przez organy wynikające z jego statutu prawnego i każda decyzja o nałożeniu grzywny może być skierowana do statutowego organu zarządzającego przedsiębiorstwem (zarządu, komitetu kierującego, prezesa, zarządcy itd.). Reguły konkurencji mogłyby być z łatwością obchodzone, gdyby wymagać od Komisji, skonfrontowanej z zachowa-

niami przedsiębiorstwa stanowiącymi naruszenie, sprawdzenia i dowiedzenia, kto dopuścił się poszczególnych działań, czego skutkiem mogłoby być uniknięcie kary przez przedsiębiorstwo, które odniosło korzyści z kartelu.

361 W odniesieniu do twierdzenia skarżącej, zgodnie z którym wytyczne nie są jasne w punkcie dotyczącym tego, czy Komisja może uwzględnić lata niepełne, wystarczy stwierdzić, że wytyczne w żaden sposób nie stoją na przeszkodzie uwzględnieniu przy obliczaniu kwoty grzywny rzeczywistego czasu trwania naruszenia. Takie podejście jest całkowicie logiczne i racjonalne, a w każdym razie mieści się w przysługującym Komisji zakresie swobodnego uznania.

362 W zakresie, w jakim skarżąca zarzuca Komisji, że automatycznie zastosowała maksymalną stawkę zwiększenia 10% za każdy rok, należy przypomnieć, iż nawet jeżeli pkt 1 B akapit pierwszy tiret trzecie wytycznych nie przewiduje w przypadku naruszeń długotrwałych automatycznego zwiększenia o 10% za każdy rok trwania, to przyznaje Komisji w tym względzie zakres swobodnego uznania (ww. w pkt 331 wyrok w sprawie Cheil Jedang przeciwko Komisji, pkt 134).

363 Wracając do niniejszej sprawy, w motywie 554 zaskarżonej decyzji Komisja stwierdziła, że BPB dopuściła się naruszenia trwającego sześć lat i siedem miesięcy, czyli naruszenia długotrwałego w rozumieniu wytycznych, i zwiększyła w związku z tym grzywnę ustaloną na podstawie wagi naruszenia o 65%. Wynika z tego, że Komisja dostosowała się do zasad, które zostały ustanowione dla niej w wytycznych. Ponadto Sąd uważa, że zwiększenie o 65% z uwagi na czas trwania naruszenia nie jest w niniejszym przypadku dysproporcjonalne.

364 W odniesieniu do twierdzenia skarżącej, zgodnie z którym Komisja nie uwzględniła zmiennego natężenia naruszenia w rozpatrywanym okresie, należy przypomnieć, że zwiększenia dokonuje się poprzez podwyższenie o określoną stawkę procentową kwoty wyjściowej, która jest ustalana na podstawie wagi całości naruszenia i odzwierciedla już zmienne natężenie naruszenia. A zatem uwzględnienie zmian natężenia naruszenia w rozpatrywanym okresie w ramach zwiększenia kwoty grzywny z uwagi na czas jego trwania byłoby nielogiczne.

365 W zakresie w jakim BPB utrzymuje, że w innych sprawach dotyczących ograniczeń konkurencji o podobnym charakterze i czasie trwania Komisja w mniejszym stopniu niż w niniejszej sprawie zwiększyła grzywnę z uwagi na czas trwania naruszenia, wystarczy podkreślić, że wcześniejsza praktyka decyzyjna Komisji nie stanowi ram prawnych dla ustalania grzywien w dziedzinie konkurencji, bowiem ramy te są wyczerpująco określone przez rozporządzenie nr 17, a ponadto podmioty gospodarcze nie mogą pokładać uzasadnionych oczekiwań w utrzymaniu istniejącej sytuacji, którą Komisja może zmienić w ramach przysługującego jej uznania (ww. w pkt 90 wyrok z dnia 28 czerwca 2005 r. w sprawie Dansk Rørindustri i in. przeciwko Komisji, pkt 171).

366 Z powyższego wynika, że zarzut dotyczący błędnego zwiększenia grzywny z uwagi na czas trwania naruszenia należy oddalić.

W przedmiocie powrotu do naruszenia

Argumenty stron

367 Skarżąca uważa, że podwyższenie kwoty podstawowej grzywny o 50%, czyli 66 milionów EUR, z uwagi na powrót do naruszenia jest nadmierne i dysproporcjonalne.

368 Po pierwsze, skarżąca podnosi, że rola odegrana przez jej oddział we wcześniejszym naruszeniu była niewielka i pasywna [decyzja Komisji 94/601/WE z dnia 13 lipca 1994 r. dotyczącej postępowania na podstawie art. 81 [WE] (IV/C/33.833 — Karton) (Dz.U. L 243, s. 1)]. W konsekwencji nałożona ostatecznie na jej oddział grzywna wynosiła jedynie 750 000 EUR. Ponadto jej oddział został ukarany za wcześniejsze naruszenie ponad osiem lat przed publikacją zaskarżonej decyzji. Skarżąca utrzymuje, że Komisja nie może automatycznie zwiększać grzywny z uwagi na sam fakt zaistnienia wcześniejszego naruszenia. Powinna ona uwzględnić wszystkie okoliczności wcześniejszego naruszenia: jego charakter, okoliczności, w których zostało ono popełnione, czas, który upłynął od nałożenia sankcji. Skarżąca powołuje się na liczne porządki prawne, aby wykazać, że przy podwyższeniu sankcji z uwagi na powrót do naruszenia organy sądowe biorą pod uwagę charakter wcześniejszego naruszenia oraz czas, jaki upłynął od jego popełnienia.

369 Po drugie, skarżąca podnosi, że Komisja nie może podwyższyć grzywny z tytułu powrotu do naruszenia, jeżeli drugie naruszenie ma miejsce w tym samym czasie, co pierwsze. W niniejszej sprawie decyzja w sprawie Karton (zob. pkt 368 powyżej) została wydana w dniu 13 lipca 1994 r., a zatem to dopiero od tego momentu można zastosować zwiększenie o 50%. Zdaniem skarżącej zwiększenie powinno zatem zostać ograniczone do kwoty 43,7 milionów EUR. Rozpatrując sytuację z innego punktu widzenia, czynnik obciążający powinien mieć zastosowanie wyłącznie do grzywny powiększonej z uwagi na czas trwania naruszenia liczony od lipca 1994 r. W tym przypadku kwota, o którą należałoby zwiększyć grzywnę z uwagi na okoliczności obciążające, wynosiłaby 56 milionów EUR.

370 Po trzecie, skarżąca utrzymuje, że zwiększenie to jest nadmierne i dysproporcjonalne, ponieważ przewyższa kwotę wyjściową grzywny nałożonej z tytułu wagi naruszenia na Knauf, Lafarge i Gyproc.

371 Po czwarte, skarżąca podnosi, że zwiększenie przewyższa dokonane na jej rzecz obniżenie grzywny z tytułu współpracy z Komisją w niniejszej sprawie wynoszące 30%.

Uważa ona, że obniżenia dokonywane z uwagi na współpracę powinny być rzeczywiste i nie powinny znoszone poprzez późniejsze zwiększenie z tytułu powrotu do naruszenia.

372 Po piąte, skarżąca podnosi, że jedynie w jednej decyzji Komisji, dotyczącej sprawy British Sugar (zob. pkt 264 powyżej), dokonano większego podwyższenia kwoty podstawowej, a mianowicie o 75%, i to podwyższenie w tamtej sprawie było uzasadnione odegraną przez British Sugar w pierwszym naruszeniu rolą inspiratora. Skarżąca uważa, że mając wzgląd na okoliczności niniejszej sprawy oraz decyzję Komisji 2002/405/WE z dnia 20 czerwca 2001 r. dotyczącą postępowania na podstawie art. 81 [WE] (COMP/E-2/36.041/PO — Michelin) (Dz.U. 2002, L 143, s. 1), zastosowane względem niej zwiększenie o 50% jest nadmierne.

373 Skarżąca podnosi wreszcie, że Komisja zastosowała względem niej to samo zwiększenie z tytułu powrotu do naruszenia jak w stosunku do Lafarge, mimo że naruszenie, którego dopuściła się ta ostatnia w ramach sprawy, która stanowiła podstawę wydania decyzji Komisji 94/815/WE z dnia 30 listopada 1994 r. dotyczącej postępowania na podstawie art. 81 [WE] (Sprawa IV/33.126 i 33.322 — Cement) (Dz.U. L 343, s. 1), było dużo bardziej poważne niż to, za które została ukarana skarżąca w sprawie Karton. Skarżąca uważa, że Komisja powinna była mieć na uwadze różnice istniejące między tymi dwoma wcześniejszymi kartelami, w szczególności istotną rolę odgrywaną przez Lafarge, długi czas trwania kartelu, do którego spółka ta należała, jak również fakt, że została ona ukarana za to naruszenie grzywną w wysokości 14,9 milionów EUR. Nie uwzględniając tych różnic i stosując względem obu tych przedsiębiorstw do samo podwyższenie o 50%, Komisja naruszyła zasadę równego traktowania.

374 Komisja uznaje powrót do naruszenia za okoliczność obciążającą w zakresie, w jakim zainteresowane przedsiębiorstwo dopuszcza się nowego naruszenia, chociaż zostało

już ukarane za naruszenie tego samego rodzaju, a zatem w sposób oczywisty miało świadomość, że takie zachowanie jest bezprawne i nie powinno się powtórzyć.

375 Jeżeli chodzi o argument skarżącej, zgodnie z którym drugie naruszenie miało miejsce w tym samym czasie co pierwsze i w związku z tym zwiększenia należy dokonać stosownie do tej okoliczności, Komisja uważa, że twierdzenie to nie uwzględnia faktu, iż zwiększenie grzywny ma na celu ukaranie przedsiębiorstwa za jego wolę dopuszczenia się naruszenia reguł konkurencji, pomimo sankcji nałożonych na nie w przeszłości.

376 Kwestia, czy zwiększenie grzywny z tytułu powrotu do naruszenia jest większe czy mniejsze niż kwota wyjściowa grzywny nałożonej na inne przedsiębiorstwa, lub kwestia stosunku zwiększenia do obniżenia grzywny z tytułu współpracy BPB są absolutnie pozbawione znaczenia.

377 Zdaniem Komisji BPB dodała jeden zarzut, który nie został zawarty w skardze, a mianowicie, że Komisja powinna była uwzględnić okres czasu, który upłynął od wcześniejszego naruszenia i który, zgodnie z repliką, wynosił „ponad osiem lat od publikacji decyzji w niniejszej sprawie". W opinii Komisji zarzut ten jest na podstawie art. 44 § 1 lit. c) regulaminu niedopuszczalny.

Ocena Sądu

378 Z orzecznictwa wynika, że fakt uwzględnienia okoliczności obciążających przy ustalaniu grzywny pozostaje w zgodzie z zadaniem Komisji polegającym na

zapewnianiu zgodności z regułami konkurencji (wyrok Trybunału z dnia 29 czerwca 2006 r. w sprawie C-308/04 P SGL Karbon przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. I-5977, pkt 71).

379 A zatem ewentualny powrót do naruszenia stanowi jeden z czynników, jakie należy wziąć pod uwagę przy dokonywaniu analizy wagi danego naruszenia (ww. w pkt 36 wyrok w sprawie Aalborg Portland i in. przeciwko Komisji, pkt 91).

380 Co się tyczy argumentu skarżącej, zgodnie z którym Komisja nie uwzględniła w sposób prawidłowy wszystkich okoliczności wcześniejszego naruszenia, winien on zostać odrzucony.

381 Przede wszystkim, jeżeli chodzi o czas, który upłynął między tymi dwoma naruszeniami, jest bezsporne, że sankcja z tytułu pierwszego naruszenia została nałożona po rozpoczęciu naruszenia rozpatrywanego w niniejszej sprawie.

382 Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Komisja dysponuje swobodnym uznaniem w zakresie wyboru czynników, jakie należy wziąć pod uwagę przy ustalaniu wysokości grzywny, takich jak między innymi szczególne okoliczności sprawy, kontekst sprawy i odstraszający charakter grzywien, przy czym nie ma ona obowiązku ustalania wiążącego czy wyczerpującego wykazu kryteriów, jakie obowiązkowo należy wziąć pod uwagę (zob. postanowienie Trybunału z dnia 25 marca 1996 r. w sprawie C-137/95 P SPO i in. przeciwko Komisji, Rec. s. I-1611, pkt 54; wyrok z dnia 17 lipca 1997 r. w sprawie C-219/95 P Ferriere Nord przeciwko Komisji, Rec. s. I-4411, pkt 33).

383 Należy podkreślić, że ustalenie i ocena szczególnych cech danej sytuacji powrotu do naruszenia stanowią część rzeczonych uprawnień Komisji oraz że Komisja nie jest związana żadnym potencjalnym terminem przedawnienia w zakresie tego typu ustalenia. W istocie powrót do naruszenia stanowi istotny czynnik, który Komisja ma obowiązek ocenić, skoro wzięcie go pod uwagę ma na celu zmotywowanie przedsiębiorstw, które wykazały się skłonnością do łamania reguł konkurencji, do zmiany ich zachowania. Komisja może zatem w każdym z poszczególnych przypadków wziąć pod uwagę sygnały świadczące o tego typu skłonności, takie jak dla przykładu czas, jaki upłynął między poszczególnymi naruszeniami.

384 W tym zakresie należy wskazać, że Sąd stwierdził już, że dzielący ustalenie dwóch naruszeń okres czasu wynoszący mniej niż dziesięć lat świadczy o skłonności danego przedsiębiorstwa do niewyciągania właściwych wniosków z ustalenia naruszenia przez niego reguł konkurencji (wyrok Sądu z dnia 25 października 2005 r. w sprawie T-38/02 Groupe Danone przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. II-4407, pkt 354 i 355).

385 W niniejszej sprawie historia stwierdzenia popełnionych przez skarżącą naruszeń tym bardziej świadczy o jej skłonności do niewyciągania właściwych wniosków z ustalenia naruszenia przez niego reguł konkurencji, ponieważ stanowiąc już wcześniej przedmiot środków Komisji nałożonych decyzją w sprawie Karton, skarżąca wciąż przez ponad cztery lata po doręczeniu tej decyzji brała aktywny udział w kartelu będącym przedmiotem niniejszej sprawy.

386 W tych okolicznościach nie ma potrzeby rozpatrywać argumentu Komisji dotyczącego niedopuszczalności zarzutu skarżącej odnoszącego się do okresu czasu, jaki upłynął między nałożeniem sankcji za pierwsze naruszenie i publikacją zaskarżonej decyzji.

387 Ponadto, co się tyczy cech charakterystycznych poprzednich zachowań, pojęcie powrotu do naruszenia niekoniecznie oznacza uprzednie orzeczenie kary pieniężnej, lecz jedynie uprzednie ustalenie naruszenia wspólnotowego prawa konkurencji (ww. w pkt 384 wyrok w sprawie Groupe Danone przeciwko Komisji, pkt 363).

388 W istocie uwzględnienie przez Komisję okoliczności powrotu do naruszenia ma na celu zmotywowanie przedsiębiorstw, które wykazały się skłonnością do łamania reguł konkurencji, do zmiany ich zachowania, jeżeli okaże się, że wcześniejsze stwierdzenie dokonania przez nie naruszenia nie wystarczyło, aby zapobiec powtórzeniu sprzecznego z prawem zachowania. W związku z tym elementem rozstrzygającym o powrocie do naruszenia jest nie uprzednie nałożenie grzywny, i a fortiori jej wysokość, ale uprzednie stwierdzenie dokonania naruszenia przez dane przedsiębiorstwo.

389 Wreszcie skarżąca nie twierdzi nawet, że naruszenie, z tytułu którego nałożono na jej oddział grzywnę w sprawie Karton, nie jest naruszeniem tego samego rodzaju co będące przedmiotem niniejszej sprawy.

390 W konsekwencji Komisja nie popełniła błędu, uznając, że szczególne okoliczności niniejszej sprawy, a zwłaszcza fakt, że względem tego samego przedsiębiorstwa stwierdzono już dokonanie naruszenia oraz że — mimo tego stwierdzenia i nałożonej sankcji — wciąż brało ono udział w podobnym naruszeniu tego samego postanowienia traktatu, stanowią elementy rozstrzygające o powrocie do naruszenia.

391 Należy też odrzucić argument skarżącej, zgodnie z którym jeżeli drugie naruszenie ma miejsce w tym samym czasie co pierwsze, Komisja może zwiększyć grzywnę z tytułu powrotu do naruszenia dopiero od momentu wydania pierwszej decyzji ustanawiającej sankcje za jedno z tych dwóch naruszeń.

392 Oczywiście prawdą jest, że polityka w zakresie sankcji z tytułu powrotu do naruszenia może nie mieć rzeczywistego wpływu na podmiot dokonujący naruszenia dopóki zagrożenie bardziej surową sankcją w przypadku nowego naruszenia nie skłoni go do zmiany swego zachowania. W istocie uwzględnienie powrotu do naruszenia jest uzasadnione potrzebą dodatkowego odstraszenia wynikającą z faktu, że stwierdzenie wcześniejszego naruszenia nie wystarczyło, aby zapobiec ponownemu popełnieniu naruszenia. A zatem kwestia powrotu do naruszenia w sposób oczywisty pojawia się po stwierdzeniu pierwszego naruszenia i nałożeniu z jego tytułu sankcji, ponieważ wynika z faktu, że pierwsza sankcja nie była wystarczająco odstraszająca.

393 W tym względzie w wymienionym w pkt 270 powyżej wyroku z dnia 11 marca 1999 r. w sprawie Thyssen Stahl przeciwko Komisji Sąd stwierdził, że decyzja Komisji była dotknięta błędem co do prawa w zakresie, w jakim zwiększenie grzywny nałożonej na Thyssen Stahl AG zostało uzasadnione stwierdzeniem, że Komisja nałożyła już sankcje za podobne naruszenia na mocy decyzji 90/417/EWWiS z dnia 18 lipca 1990 r. dotyczącej postępowania na podstawie art. 65 traktatu EWWiS, odnoszącej się do porozumień i uzgodnionych praktyk europejskich producentów sprasowanych na zimno płyt ze stali nierdzewnej (Dz.U. L 220, s. 28), przy czym w tamtej sprawie znaczna część okresu zarzucanego Thyssen Stahl naruszenia, datowanego od 30 czerwca 1988 r. do końca 1990 r., przypadała na okres przed wydaniem tej decyzji (pkt 617–625).

394 Inaczej niż w przypadku sprawy Thyssen Stahl przeciwko Komisji, stanowiącej podstawę wydania wspomnianego powyżej w pkt 270 wyroku z dnia 11 marca 1999 r., w której znaczna część naruszenia przypadała na okres przed wydaniem pierwszej decyzji, w niniejszej sprawie BPB kontynuowała swój udział w rozpatrywanym kartelu przez ponad cztery lata po wydaniu decyzji w sprawie Karton.

395 Jak zostało przypomniane w pkt 382 powyżej, ocena szczególnych cech powrotu do naruszenia zależy od oceny okoliczności danego przypadku przez Komisję w ramach przysługującego jej zakresu swobodnego uznania.

396 W okolicznościach niniejszej sprawy Sąd uważa, że stwierdzając, iż fakt kontynuowania przez BPB przez ponad cztery lata po pierwszym stwierdzeniu naruszenia jej udziału w podobnym naruszeniu tego samego postanowienia traktatu stanowił konstytutywny element powrotu do naruszenia, oraz zwiększając zatem z tego powodu kwotę grzywny, Komisja nie przekroczyła przysługującego jej zakresu swobodnego uznania.

397 Jeżeli chodzi o wysokość tego zwiększenia, Sąd przypomina, że przy ustalaniu grzywny Komisji przysługuje zakres swobodnego uznania. W związku z tym nie jest ona zobowiązana stosować ścisłych wzorów matematycznych (ww. w pkt 273 wyrok w sprawie Michelin przeciwko Komisji, pkt 292).

398 Ponadto z punktu widzenia celu odstraszenia powrót do naruszenia stanowi okoliczność, która uzasadnia istotne podwyższenie podstawowej kwoty grzywny. Jest on bowiem dowodem na to, że wcześniej nałożona grzywna nie była wystarczająco odstraszająca (ww. w pkt 273 wyrok w sprawie Michelin przeciwko Komisji, pkt 293).

399 Jeżeli chodzi o zastosowaną w niniejszej sprawie stopę podwyżki, Sąd stwierdza, że jest ona proporcjonalna. W tym zakresie należy podkreślić, że decyzja wydana w sprawie Karton i zaskarżona decyzja dotyczą podobnych naruszeń. Konsekwencji tego stwierdzenia nie może podważać twierdzenie skarżącej, zgodnie z którym rola odegrana przez jej oddział w sprawie Karton była niewielka i pasywna. Istotny jest bowiem jedynie fakt, że mimo stwierdzenia naruszenia wspólnotowego prawa konkurencji dane przedsiębiorstwo wciąż je naruszało. W tych okolicznościach Komisja działała zgodnie z prawem, zwiększając podstawową kwotę grzywny o 50% w celu skłonienia skarżącej do zachowania zgodnego z regułami konkurencji określonymi w traktacie.

400 Należy też odrzucić argumentację skarżącej, która w celu wykazania, że zwiększenie grzywny z uwagi na powrót do naruszenia nie było proporcjonalne opiera się zasadniczo na fakcie, że wysokość podwyższenia w wartościach bezwzględnych, czyli 66 milionów EUR, jest dysproporcjonalna.

401 Ustalając bowiem wysokość zwiększenia grzywny z uwagi na powrót do naruszenia, Komisja może ograniczyć się do zbadania, ile wyniesie proporcjonalna stawka procentowa, i nie jest zobowiązana brać pod uwagę bezwzględnej wysokości zwiększenia kwoty podstawowej grzywny, wynikającej z zastosowania tej stawki procentowej. Dopóki ta procentowa stawka zwiększenia nie jest nadmierna, dopóty wysokość zwiększenia w wartościach bezwzględnych stanowi jedynie matematyczną konsekwencję zastosowania tej stawki do kwoty podstawowej, której proporcjonalność względem wagi i czasu trwania danego naruszenia jest przedmiotem odrębnego badania.

402 W konsekwencji podwyższenie kwoty podstawowej grzywny skarżącej o 50% z tytułu powrotu do naruszenia nie jest dysproporcjonalne.

403 Jeżeli chodzi o wcześniejszą praktykę Komisji, skarżąca podnosi, że jedynie w jednej decyzji Komisji, dotyczącej sprawy British Sugar, dokonano większego zwiększenia (75%) oraz że w tamtej sprawie zwiększenie było uzasadnione odegraną przez British Sugar w pierwszym naruszeniu rolą inspiratora. Uważa ona, że w świetle okoliczności niniejszej sprawy zastosowane względem niej zwiększenie o 50% jest nadmierne.

404 Odnosząc się do dokonywanych porównań z innymi decyzjami Komisji wydanymi w sprawach dotyczących nałożenia grzywny za naruszenie reguł konkurencji, należy wskazać, że decyzje te mogą być brane pod uwagę przy ocenie przestrzegania zasady równego traktowania jedynie w przypadku wykazania, że dane dotyczące okoliczności

spraw, w których wydano te inne decyzje, są identyczne z okolicznościami niniejszej sprawy (zob. podobnie ww. w pkt 343 wyrok z dnia 13 stycznia 2004 r. w sprawie JCB Sernice przeciwko Komisji, pkt 187).

405 Skarżąca nie przedstawiła jednak wystarczających dowodów pozwalających na stwierdzenie, że przesłanki te zostały w niniejszej sprawie spełnione. W szczególności należy stwierdzić, że nie wskazała ona decyzji wydanych w tym samym okresie co decyzja wydana w niniejszej sprawie, w których Komisja zastosowałaby niższą stawkę zwiększenia grzywny z tytułu okoliczności analogicznych do tych występujących w niniejszej sprawie. Jeżeli chodzi o odesłanie do decyzji w sprawie Michelin, w której spółka Michelin została ukarana za powrót do naruszenia w związku z systemem rabatów mających na celu przywiązanie hurtowników, to wyraźnie mamy tutaj do czynienia z okolicznościami różniącymi się od okoliczności niniejszej sprawy, ponieważ taki system rabatów nie może być porównywany pod względem wagi naruszenia wspólnotowego prawa konkurencji z kartelem w zakresie cen i stabilizacji rynku o istotnej wartości.

406 W każdym razie sam fakt, że w innej decyzji Komisja w innym stopniu podwyższyła kwotę podstawową z tytułu powrotu do naruszenia, nie oznacza, że była ona zobowiązana zastosować tę samą stawkę procentową zwiększenia w zaskarżonej decyzji. W istocie wcześniejsza praktyka decyzyjna Komisji nie stanowi sama w sobie ram prawnych dla grzywien w dziedzinie konkurencji, bowiem ramy te są wyczerpująco określone przez rozporządzenie nr 17 (ww. w pkt 273 wyrok w sprawie Michalin przeciwko Komisji, pkt 292).

407 Skarżąca utrzymuje również, że zwiększenie to jest nadmierne i dysproporcjonalne, ponieważ przewyższa kwotę wyjściową grzywny nałożonej z tytułu wagi naruszenia na Knauf, Lafarge i Gyproc.

408 Argumentacja ta jest pozbawiona znaczenia. Wobec tego, że grzywna BPB została ustalona w prawidłowy sposób i jej zwiększenie z tytułu powrotu do naruszenia jest proporcjonalne, sam fakt, że zwiększenie rozpatrywane w wartościach absolutnych jest większe niż kwota wyjściowa grzywien nałożonych na innych uczestników kartelu, stanowi wyłącznie niemającą żadnego związku z wysokością innych grzywien matematyczną konsekwencję zwiększenia grzywny.

409 Skarżąca podnosi ponadto, że zwiększenie było większe niż wynoszące 30% obniżenie przyznane jej w ramach uznania jej współpracy w niniejszej sprawie z Komisją.

410 Również ten argument jest pozbawiony znaczenia. Chodzi tutaj bowiem o dwa odrębne stadia ustalania wysokości grzywny.

411 Wreszcie skarżąca podnosi, że Komisja zastosowała względem niej tę samą stawkę zwiększenia z tytułu powrotu do naruszenia jak w przypadku Lafarge, chociaż naruszenie, którego dopuściła się ta ostatnia w ramach sprawy Cement, było dużo bardziej poważne niż to, za które została ona ukarana w sprawie Karton.

412 I ten argument jest bezzasadny. W istocie, jak to zostało wyjaśnione powyżej, ponieważ zwiększenie z tytułu powrotu do naruszenia jest powiązane z okolicznością obciążającą właściwą danemu przedsiębiorstwu, fakt, że cechy charakterystyczne wcześniejszego naruszenia dokonanego przez Lafarge nie są analogiczne do cech wcześniejszego naruszenia przypisanego skarżącej, nie odgrywa żadnej roli. Istotna jest okoliczność, że oba te przedsiębiorstwa były wcześniej uwikłane w bardzo poważne naruszenia i że mimo stwierdzenia tych naruszeń nie zakończyły swego udziału w naruszeniu, za które nałożono sankcje w niniejszej sprawie.

413 Z ogółu powyższych rozważań wynika, że argumenty skarżącej dotyczące uwzględnienia powrotu do naruszenia powinny zostać odrzucone.

W przedmiocie okoliczności łagodzących

Argumenty stron

414 Skarżąca uważa, że Komisja powinna była obniżyć wysokość grzywny z uwagi na działania podjęte przed przeprowadzeniem przez nią dochodzenia i po jego wszczęciu. Utrzymuje ona, że Komisja błędnie uznała jej wysiłki za niewystarczające. Odmowa uznania przez Komisję jej wysiłków jest sprzeczna z zasadami równego traktowania i ochrony uzasadnionych oczekiwań.

415 Po pierwsze, skarżąca podnosi, że na podstawie twierdzeń zawartych w anonimowym piśmie zwróciła się ona do niezależnych adwokatów-doradców w celu przeprowadzenia własnego dochodzenia (zwanego dalej „projektem Alpha"). Na podstawie wniosków, których dostarczył projekt Alpha, zarząd skarżącej wdrożył bardziej formalny program zgodności z prawem konkurencji, w ramach którego sformułowano oświadczenie o przestrzeganiu zasady zgodności, które byli zobowiązani podpisać członkowie zarządu oraz inni pracownicy, których to dotyczyło. Skarżąca zdecydowała też zakończyć wszelkie wymiany informacji i zwróciła się kancelarii adwokackiej o pomoc w opracowaniu i wprowadzeniu innych poszczególnych elementów jej formalnego programu zgodności.

416 Po drugie, skarżąca podnosi, że po wszczęciu przez Komisję dochodzenia podjęte przez nią działania wykazały wysoki poziom współpracy. Udzieliła ona inspektorom swobodnego dostępu do swoich dokumentów handlowych i komputerów. Ponadto

przedłożyła żądane dokumenty i pan [D] udzielił precyzyjnych odpowiedzi na pytania zadane przez Komisję. Poza tym w odpowiedzi na drugie żądanie udzielenia informacji przekazała ona Komisji dane, o których ta ostatnia nawet wcześniej nie wiedziała. Skarżąca uważa, że z uwagi na jej wysiłki zmierzające ku zaprzestaniu naruszenia jeszcze przed wszczęciem dochodzenia Komisji oraz jej dobrowolną współpracę w jego toku wysokość nałożonej na nią grzywny powinna zostać dodatkowo obniżona.

417 Skarżąca odrzuca argument Komisji, zgodnie z którym zniszczyła lub zataiła dowody. Wskazuje ona, że twierdzenia te nie są poparte żadnym dowodem. Podkreśla, że nawet jeżeli niektóre dokumenty zostały usunięte w ramach projektu Alpha, to w aktach pozostawiono notatkę przypominającą o ich usunięciu.

418 Po trzecie, odnosząc się do faktu, że jej dyrektor generalny, pan [D], nie dostosował się do instrukcji udzielonych mu przez zarząd i kontynuował wymiany informacji bez wiedzy zarządu i jakichkolwiek innych pracowników, skarżąca uważa, że nie można przypisywać jej odpowiedzialności za jego działania, w szczególności z uwagi na sprawowane przez niego samodzielne stanowisko. Ponadto skarżąca podnosi, że gdy dokonywanie przez pana [D] wspomnianych wymian wyszło na jaw, musiał on natychmiast ustąpić ze sprawowanej funkcji bez żadnego odszkodowania. Skarżąca podkreśla, że niedostosowanie się przez pana [D] do udzielonych mu instrukcji było jedynym niepowodzeniem w ramach wysiłków skierowanych na zaprzestanie naruszenia. W konsekwencji Komisja nie może twierdzić, że podjęte przez skarżącą działania były niewystarczające.

419 Po czwarte, skarżąca utrzymuje, że wycofała się z systemu wymiany informacji w kwietniu 1998 r. A zatem, gdyby nie świadome niedostosowanie się przez pana [D] do instrukcji udzielonych mu przez zarząd, zgodność z regułami konkurencji byłaby pełna począwszy od marca 1998 r. Ponadto skarżącej przysługuje prawo do obniżenia grzywny z uwagi na zaprzestanie naruszenia natychmiast po dochodzeniu Komisji.

420 Po piąte, skarżąca uważa, że nie odniosła ona korzyści z tego naruszenia. W Zjednoczonym Królestwie ceny pozostały na tym samym rzeczywistym poziomie, a w Niemczech spadły, chociaż jej koszty wzrosły. Ponadto jej udział w każdym z czterech rozpatrywanych rynków był w 1998 r. mniejszy niż w roku 1992, a jej obroty dopiero na przełomie lat 1997 i 1998 osiągnęły ten sam poziom, co na przełomie lat 1991 i 1992. Dodatkowo niezależnie od wszystkiego w następstwie zakończenia wojny cenowej ceny wróciły do dawnego poziomu. Skarżąca uważa, że skoro Komisja może zwiększyć wysokość grzywny z uwagi na odniesione z naruszenia korzyści, to powinna też ona uwzględniać brak jakichkolwiek korzyści i obniżyć wysokość grzywny.

421 Komisja nie zgadza się z argumentami skarżącej.

422 Uważa ona, że w swej replice BPB formułuje nowy argument, aby uzyskać obniżenie grzywny z uwagi na to, że zaprzestała naruszenia po dochodzeniu prowadzonym przez służby Komisji w końcu roku 1998. Ten nowy argument jest zdaniem Komisji niedopuszczalny na tym etapie postępowania. Ponadto jest on pozbawiony zasadności, ponieważ co do zasady Komisja nie ma obowiązku ani uwzględnić dalszego trwania naruszenia jako okoliczności obciążającej, ani uznać zaprzestania naruszenia za okoliczność łagodzącą.

Ocena Sądu

423 Po pierwsze, jeśli chodzi o działania podjęte przez skarżącą w celu uniknięcia powrotu do naruszenia (zwolnienie należących do kadry kierowniczej osób uwikłanych w zachowania stanowiące naruszenie, wdrożenie wewnętrznych programów zgodności

z regułami konkurencji oraz podjęcie inicjatywy uwrażliwiania pracowników na te kwestie), należy wskazać, iż wprawdzie istotne jest, że przedsiębiorstwo podjęło kroki w celu zapobieżenia w przyszłości nowym naruszeniom wspólnotowego prawa konkurencji przez jego pracowników, jednak nie ma to wpływu na faktyczne stwierdzenie naruszenia w niniejszym przypadku. Wynika z tego, że fakt, iż w swojej praktyce decyzyjnej Komisja w niektórych przypadkach uznała za okoliczność łagodzącą wdrożenie programu zgodności ze wspólnotowym prawem konkurencji, nie oznacza, że ma ona obowiązek postąpić tak samo w określonym przypadku (wyrok Sądu z dnia 9 lipca 2003 r. w sprawie T-224/00 Archer Daniels Midland i Archer Daniels Midland Ingredients przeciwko Komisji, Rec. s. II-2597, pkt 280).

424 Komisja nie ma zatem obowiązku uwzględnienia tej okoliczności jako okoliczności łagodzącej, pod warunkiem że postępuje ona zgodnie z zasadą równego traktowania, która oznacza, że w tym zakresie nie można oceniać w różny sposób przedsiębiorstw będących adresatami tej samej decyzji (ww. w pkt 423 wyrok w sprawie Archer Daniels Midland i Archer Daniels Midland Ingredients przeciwko Komisji, pkt 281). Z zaskarżonej decyzji w żaden sposób nie wynika, by Komisja oceniła w tym zakresie cztery zainteresowane przedsiębiorstwa w różny sposób, co zresztą nie jest podnoszone przez skarżącą.

425 Po drugie, skarżąca podnosi, że działania podjęte przez nią po wszczęciu przez Komisję dochodzenia wykazały wysoki poziom współpracy oraz że w konsekwencji wysokość nałożonej na nią grzywny powinna zostać dodatkowo obniżona. Argumenty te pokrywają się z argumentami dotyczącymi zagadnienia, czy Komisja prawidłowo uwzględniła fakt współpracy skarżącej w ramach zastosowania komunikatu w sprawie współpracy. A zatem kwestia współpracy skarżącej w toku postępowania administracyjnego zostanie rozpatrzona poniżej, przy czym nie stanowi ona okoliczności łagodzącej uzasadniającej odrębne obniżenie poza tym przyznanym na podstawie komunikatu w sprawie współpracy.

426 Należy jednak pamiętać, że możliwość obniżenia grzywny przedsiębiorstwa, które współpracowało z Komisją w toku postępowania wszczętego z uwagi na naruszenie reguł konkurencji, wykraczającego poza ramy określone w komunikacie w sprawie współpracy, została dopuszczona przez wytyczne, których pkt 3 tiret szóste przewiduje uwzględnienie, jako okoliczności łagodzącej, „efektywn[ej] współprac[y] przedsiębiorstwa w toku postępowania, poza zakresem stosowania [komunikatu w sprawie współpracy]".

427 Tymczasem zakładając nawet, że niniejszy zarzut może być interpretowany jako zmierzający do stwierdzenia, że Komisja powinna była przyznać skarżącej dalsze obniżenie grzywny na podstawie tego przepisu, należy wskazać, że naruszenia będące przedmiotem niniejszej sprawy wchodzą w zakres zastosowania komunikatu w sprawie współpracy, którego sekcja A ust. 1 akapit pierwszy odnosi się do tajnych karteli dotyczących ustalania cen, kwot produkcji lub sprzedaży, podziału rynków lub zakazu importu lub eksportu. Skarżąca zatem nie może skutecznie zarzucać Komisji, że nie uwzględniła stopnia współpracy jako okoliczności łagodzącej poza ramami prawnymi komunikatu w sprawie współpracy (wyrok Sądu z dnia 15 marca 2006 r. w sprawie T-15/02 BASF przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. II-497, pkt 586).

428 Taki zarzut nie może wreszcie zostać skierowany przeciwko Komisji, nawet jeśli należałoby przyznać, że współpraca w dochodzeniu dotyczącym karteli horyzontalnych polegających na ustalaniu cen i podziale rynku sprzedaży może być wynagrodzona na podstawie pkt 3 tiret szóste wytycznych. W takim przypadku bowiem obniżenie na podstawie tego przepisu musiałoby zakładać, że wspomniana współpraca nie może być wynagrodzona w ramach komunikatu w sprawie współpracy oraz że była ona efektywna, czyli że ułatwiła Komisji zadanie polegające na stwierdzeniu i ukaraniu naruszeń wspólnotowych reguł konkurencji (ww. w pkt 427 wyrok w sprawie BASF przeciwko Komisji, pkt 587 i 588).

429 Po trzecie, skarżąca uważa, że nie może ponosić odpowiedzialności za fakt, że pan [D], jej dyrektor generalny, wykroczył poza instrukcje udzielone mu przez jej zarząd i kontynuował wymiany informacji bez jej wiedzy i bez wiedzy jakiegokolwiek innego pracownika.

430 Argument ten jest pozbawiony znaczenia. Przedsiębiorstwo — czyli jednostka gospodarcza obejmująca personel, aspekty majątkowe i niemajątkowe (ww. w pkt 360 wyrok w sprawie Mannesmann przeciwko Wysokiej Władzy, pkt 705 i 706) — jest zarządzana przez organy wynikające z jej statutu prawnego i każda decyzja o nałożeniu grzywny może być skierowana do statutowego organu zarządzającego przedsiębiorstwem (zarządu, komitetu kierującego, prezesa, zarządcy itd.). Reguły konkurencji mogłyby być z łatwością obchodzone, gdyby wymagać od Komisji, skonfrontowanej z zachowaniami przedsiębiorstwa stanowiącymi naruszenie, sprawdzenia i dowiedzenia, kto dopuścił się poszczególnych działań, czego skutkiem mogłoby być uniknięcie kary przez przedsiębiorstwo, które odniosło korzyści z kartelu.

431 Jeżeli BPB uważa, że została zdradzona przez jej wcześniejszego dyrektora generalnego, który nie dostosował się do wyraźnych instrukcji udzielonych mu przez zarząd, to rozwiązania tego konfliktu należy szukać w relacjach między panem [D] a BPB, a nie na poziomie zastosowania prawa konkurencji przez Komisję. A zatem nawet jeżeli pan [D] rzeczywiście wykroczył poza udzielone mu przez zarząd BPB instrukcje i kontynuował wymiany informacji bez jej wiedzy, to Komisja wciąż była uprawniona do nałożenia grzywny na przedsiębiorstwo, natomiast BPB lub jej właściciele dysponują swobodą podjęcia wszelkich właściwych kroków prawnych względem pana [D].

432 Po czwarte, skarżąca utrzymuje, że wycofała się z systemu wymiany informacji w kwietniu 1998 r. A zatem, gdyby nie świadome niedostosowanie się pana [D] do instrukcji udzielonych mu przez zarząd skarżącej, zgodność z regułami konkurencji byłaby pełna począwszy od marca 1998 r.

433 Argument ten łączy się po części z wcześniejszym i pozostaje ponadto bez znaczenia. Z uwagi na to bowiem, że skarżąca ponosi odpowiedzialność za działania pana [D], naruszenie było kontynuowane do listopada 1998 r.

434 Ponadto Komisja słusznie stwierdziła, że nawet jeżeli wycofanie się z systemu informacji świadczyło o woli uniknięcia zachowań, których natura faktycznie mogła wzbudzać podejrzenia, to nie towarzyszyły mu inne działania mające na celu zakończenie porozumień o charakterze kartelowym, o czym świadczyła dalsza wymiana informacji czy też rozmowy, które odbyły się między konkurentami w Hadze.

435 W odniesieniu do argumentu skarżącej dotyczącego zaprzestania naruszenia po przeprowadzeniu przez służby Komisji, który ta ostatnia uważa za niedopuszczalny, należy stwierdzić, że skarżąca odniosła się już w swojej skardze do „próby zaprzestania naruszenia jako okoliczności łagodzącej". A zatem argument ten nie stanowi nowego zarzutu w rozumieniu art. 48 § 2 regulaminu, ale rozszerzenie zarzutu podniesionego wcześniej bezpośrednio lub pośrednio w skardze, które należy uznać za dopuszczalne (wyrok Trybunału z dnia 15 grudnia 2005 r. w sprawie C-66/02 Włochy przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. I-10901, pkt 86 oraz wskazane w nim orzecznictwo).

436 Zgodnie z pkt 3 tiret trzecie wytycznych „zakończenie naruszenia bezzwłocznie po interwencji Komisji (szczególnie gdy prowadzi ona dochodzenie)" zalicza się do okoliczności łagodzących. Jednak obniżenie grzywny z uwagi na zaprzestanie naruszenia bezzwłocznie po interwencji Komisji nie może być automatyczne, tylko zależy od dokonanej przez Komisję w ramach przysługującego jej swobodnego uznania oceny okoliczności danego przypadku. W tym zakresie zastosowanie tego przepisu wytycznych na rzecz przedsiębiorstwa jest szczególnie właściwe wówczas, gdy antykonkurencyjny charakter rozpatrywanego zachowania nie jest oczywisty. I odwrotnie — co do zasady jego użycie będzie mniej właściwe wówczas, gdy jest ono wyraźnie antykonkurencyjne, pod warunkiem dowiedzenia tej okoliczności (wyrok Sądu z dnia 8 lipca 2004 r. w sprawie, T-44/00 Mannesmannröhren-Werke przeciwko

Komisji, Zb.Orz. s. II-2223, pkt 281; zob. również podobnie wyrok Sądu z dnia 15 czerwca 2005 r. w sprawach połączonych T-71/03, T-74/03, T-87/03 i T-91/03, Tokai Carbon i in. przeciwko Komisji, niepublikowany w Zbiorze, pkt 292 i 294).

437 Wobec tego, nawet jeśli Komisja poprzednio uznała dobrowolne zaprzestanie naruszenia za okoliczność łagodzącą, może ona na podstawie wytycznych wziąć pod uwagę fakt, że bardzo poważne i oczywiste naruszenia są nadal względnie często popełniane, chociaż od chwili przyjęcia polityki wspólnotowej w zakresie konkurencji uznawano ich bezprawność, i w konsekwencji uznać, że należy zaprzestać tej liberalnej praktyki i nie nagradzać zaprzestania takiego naruszenia poprzez obniżenie grzywny.

438 W tych okolicznościach właściwy charakter obniżenia grzywny z uwagi na zaprzestanie naruszenia zależy od tego, czy skarżąca może zasadnie wątpić w bezprawność swego zachowania.

439 W niniejszej sprawie należy przypomnieć, że omawiane naruszenie dotyczyło kartelu o tajnym charakterze, mającego za przedmiot wymianę informacji na rynku oligopolistycznym i stabilizację rynków. Tego rodzaju kartel stanowi bardzo poważne naruszenie. Zainteresowane przedsiębiorstwa musiały być wobec tego świadome bezprawnego charakteru ich zachowania. Tajny charakter kartelu potwierdza poza tym fakt, że zainteresowane przedsiębiorstwa miały świadomość bezprawnego charakteru ich działań.

440 Wobec tego, z wyżej wskazanych przyczyn, nieuwzględnienie w niniejszej sprawie zaprzestania naruszenia po pierwszych kontrolach Komisji jako okoliczności łagodzącej nie może zostać uznane za błędne.

441 Po piąte, jeśli chodzi o argument skarżącej, zgodnie z którym Komisja nie uwzględniła faktu, że skarżąca nie osiągnęła korzyści z omawianego naruszenia, należy przypomnieć, że o ile kwota nałożonej grzywny powinna być proporcjonalna do czasu trwania naruszenia i innych okoliczności mogących wpłynąć na ocenę wagi naruszenia, do których zalicza się między innymi zysk, jaki przedsiębiorstwo mogło czerpać ze swych praktyk, o tyle fakt, że naruszenie nie przyniosło przedsiębiorstwu żadnych korzyści, nie może stanowić przeszkody w nałożeniu na nie grzywny, gdyż w przeciwnym razie ta ostatnia zostałaby pozbawiona elementu odstraszającego (wyrok Sądu z dnia 29 listopada 2005 r. w sprawie T-52/02 SNCZ przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. II-5005, pkt 89).

442 Należy wreszcie stwierdzić, że chociaż Komisja może — zgodnie ze swoimi wytycznymi (pkt 2 tiret piąte) i z tytułu okoliczności obciążających — podwyższyć sankcję, tak aby przekroczyła ona kwotę nielegalnych zysków osiągniętych z naruszenia, to nie oznacza to jednak, że od tego momentu w celu ustalenia kwoty grzywny Komisja zobowiązała się do określenia zysku finansowego związanego ze stwierdzonym naruszeniem, niezależnie od okoliczności. Innymi słowy, brak korzyści nie może być uznany za okoliczność łagodzącą (ww. w pkt 441 wyrok w sprawie SNCZ przeciwko Komisji, pkt 91).

443 W konsekwencji argumenty skarżącej zmierzające do obniżenia grzywny z uwagi na okoliczności łagodzące muszą zostać odrzucone.

W przedmiocie współpracy

Argumenty stron

444 Skarżąca utrzymuje, że Komisja naruszyła zasady uzasadnionych oczekiwań i słuszności, decydując, że podjęte przez nią działania zasługiwały wyłącznie na obniżenie

grzywny o 30%, zgodnie z przepisami pkt D komunikatu w sprawie współpracy. Skarżąca utrzymuje, że powinna skorzystać z obniżenia wynoszącego 50–75% grzywny, zgodnie z przepisami pkt C komunikatu w sprawie współpracy.

445 Skarżąca twierdzi, że dostarczyła kluczowych informacji, na których w dużej mierze opiera się zaskarżona decyzja. Skarżąca zwraca uwagę, że, na przykład, Komisja nie uzyskałaby żadnej informacji dotyczącej spotkania w Londynie, stanowiącego faktyczną bazę rozpoczęcia naruszenia, gdyby nie przyznała się ona do niego w odpowiedzi na drugie żądanie udzielenia informacji. W tym zakresie precyzuje ona, że pytanie Komisji odnosiło się wyłącznie do wymian informacji dokonywanych pod kierownictwem dyrektorów generalnych czterech zainteresowanych spółek. A zatem mogła ona ograniczyć się do udzielenia odpowiedzi ściśle na zadane pytanie. Ona jednak została w międzyczasie poinformowana przez swego dawnego wicedyrektora generalnego, pana [A], o tym, że w 1992 r. zostało zorganizowane to spotkanie. Zdecydowała się na ujawnienie faktu, że spotkanie to miało miejsce. Była to zatem informacja o ogromnym znaczeniu. Okoliczność dotycząca wymiany informacji w Zjednoczonym Królestwie i wcześniejszych powiadomień o jednej lub dwóch podwyżkach cen katalogowych w Zjednoczonym Królestwie również nie byłaby znana Komisji bez jej współpracy. Podkreśla ona, że całkowicie dobrowolnie przyznała się do tego, iż w Wersalu miały miejsce rozmowy na temat próby podziału rynków niemieckich, oraz że w odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów wskazała, iż kolejne rozmowy odbyły się w Brukseli na koniec roku 1997 oraz podczas kolacji w Hadze, mimo że ostatecznie nie zawarto porozumienia. Skarżąca podnosi, że przyznała się również do udziału w systemie wymiany informacji. Ponadto nawet jeżeli niektóre informacje dotyczące tych wymian zostały zgromadzone w ramach kontroli w jej siedzibie, przekazane przez nią dane pozwoliły Komisji na lepsze zrozumienie mechanizmu tych wymian.

446 Chociaż zaistnienie spotkania w Londynie zostało przyznane przez Knauf i Komisja w pewnym zakresie oparła się na dowodach dotyczących tego spotkania dostarczonych przez Knauf, to przedsiębiorstwo to działało w ten sposób jedynie dlatego, że spotkanie to zostało wspomniane w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów. Knauf nie miałaby nic do przyznania, gdyby skarżąca nie ujawniła faktu odbycia spotkania przed wystosowaniem pisma w sprawie przedstawienia zarzutów. Ponadto skarżąca uważa, że po przeprowadzeniu wstępnych kontroli Komisja nie była w stanie wszcząć

postępowania administracyjnego, ponieważ zamiast tego kontynuowała fazę wstępnych dochodzeń, kierując do zainteresowanych przedsiębiorstw żądania udzielenia informacji. Jedno z tych żądań, skierowane do skarżącej, zostało całkowicie oparte na informacjach dostarczonych przez nią spontanicznie. W konsekwencji dopiero po otrzymaniu informacji od skarżącej Komisja była w stanie sformułować pismo w sprawie przedstawienia zarzutów.

447 Skarżąca podnosi, że gdyby nie niedostosowanie się przez pana [D] do udzielonych mu instrukcji, zaprzestałaby udziału w bezprawnym działaniu już na osiem miesięcy przed dochodzeniem Komisji.

448 Zwraca też uwagę, że nie nakłoniła żadnego innego przedsiębiorstwa do udziału w kartelu, nie była jego inicjatorem i nie odgrywała żadnej decydującej roli w będącym przedmiotem niniejszej sprawy zachowaniu stanowiącym naruszenie.

449 Wreszcie skarżąca utrzymuje, że nawet jeżeli Komisja miała podstawy, by obniżyć jej grzywnę wyłącznie w zastosowaniu pkt D komunikatu w sprawie współpracy, to naruszyła zasadę równego traktowania, obniżając grzywnę Gyproc o 40%, a jej jedynie o 30%. Skarżąca uważa, że informacje, których dostarczyła, były dużo bardziej istotne dla argumentacji Komisji, ponieważ informacje dostarczone przez Gyproc dotyczyły wyłącznie okresu lat od 1996 do 1998 i rynku niemieckiego. Jeżeli chodzi o argument Komisji, zgodnie z którym udział Gyproc w naruszeniu miał mniejszą wagę niż jej, skarżąca sądzi, że wysokość obniżenia grzywny przyznanego przez Komisję danemu przedsiębiorstwu powinna zależeć od jakości dostarczonych informacji, a nie od wagi udziału tego przedsiębiorstwa w naruszeniu.

450 Skarżąca dodaje, że Komisja nie może traktować Gyproc w inny sposób, utrzymując, że ta ostatnia nie zaprzeczyła istnieniu faktów lub ich kwalifikacji jako naruszenia. Podkreśla ona, że jej obiekcje dotyczyły głównie wniosków, jakie Komisja wyciągała z tych faktów, a nie samych faktów.

451 Komisja uważa, że jej ustalenia dokonane na podstawie komunikatu w sprawie współpracy mogą zostać uchylone jedynie wówczas, gdy są one dotknięte błędem dotyczącym okoliczności faktycznych lub oczywistym błędem w ocenie.

452 Komisja podnosi, że z wyjątkiem pkt 5, 6 i 9 tabeli zawartej na stronach 151–154 skargi, informacje, do których odnosi się skarżąca, zostały jej dostarczone albo w odpowiedziach na żądania udzielenia informacji, albo ustnie w następstwie pytań zadanych w czasie kontroli. Komisja uważa, że nie jest zobowiązana do brania pod uwagę tego typu informacji przy ocenie współpracy danego przedsiębiorstwa. Twierdzi ona, że uwzględniła fakt, iż odpowiedzi były bardzo szczegółowe i wykraczały czasami poza minimum niezbędne do udzielenia pełnej odpowiedzi.

453 Jeżeli chodzi o informacje przekazane spontanicznie, Komisja utrzymuje, odnośnie do pkt 6 tabeli, że była już w posiadaniu informacji poruszonych w motywach 201 i 205 zaskarżonej decyzji. Twierdzi ona, że dysponowała również, nawet przed ich ujawnieniem przez BPB, wystarczającymi informacjami na temat pkt 9 (i pkt 10) tabeli. Co się tyczy pkt 5, chociaż informacje te były użyteczne i zostały przez nią uwzględnione przy określeniu wysokości obniżenia grzywny na podstawie komunikatu w sprawie współpracy, to Komisja dodaje, że istniały dwa sprawozdania skierowane do pana [D], wspomniane w pkt 77 pisma w sprawie przedstawienia zarzutów. Sprawozdania te zawierały szczegółowe informacje dotyczące obrotów innych producentów i mogły służyć jako podstawa dalszych dociekań w tym zakresie, nawet

gdyby wspomniane informacje nie były same w sobie wystarczające. A zatem znaczna część informacji dostarczonych przez BPB nie miała rozstrzygającego charakteru.

454 Jeżeli chodzi o spotkanie w Londynie, Komisja nie zaprzecza, że stanowiło ono istotny element naruszenia, jednak twierdzi, że również bez dostarczonych przez skarżącą na ten temat informacji byłaby mimo wszystko w stanie ustalić istnienie ciągłego, złożonego i jednolitego naruszenia na podstawie ogółu zachowań antykonkurencyjnych, w tym również wymiany informacji, na okoliczność których dysponowała aktualnymi i bezpośrednimi dowodami. Ponadto informacje dotyczące spotkania w Londynie zostały zawarte w odpowiedzi na konkretne pytanie sformułowane w drugim żądaniu udzielenia informacji dotyczącym początków wspomnianych wymian, tak więc ich ujawnienie nie było całkowicie spontaniczne. Poza tym drugie żądanie udzielenia informacji skierowane przez Komisję nie było w całości oparte na informacjach dobrowolnie dostarczonych przez BPB. W istocie druga część tego żądania dotyczyła informacji przedstawionych ustnie przez pana [D] po odkryciu pierwszego dnia dochodzenia prowadzonego przez Komisję, w dniu 25 listopada 1998 r., w lokalach BPB dwóch serii tabel zawierających szczegóły sprzedaży czterech producentów europejskich.

455 W konsekwencji Komisja zwraca uwagę, że żadna z informacji dostarczonych jej przez BPB nie dostarczyła decydującego dowodu na istnienie kartelu.

456 Komisja podkreśla, że udział Gyproc w naruszeniu był mniej poważny niż udział BPB. Natomiast jeżeli chodzi o zachowania stanowiące kartel, w których aktywnie uczestniczyła, Gyproc dostarczyła na ich temat bardzo istotnych informacji. A zatem rozważania dotyczące rynku niemieckiego opierały się w znacznej mierze na informacjach udzielonych przez Gyproc. Komisja uważa, że informacje dostarczone przez to przedsiębiorstwo były równie istotne dla ustalenia istnienia naruszenia jak informacje udzielone przez BPB. Ponadto oświadczenie Gyproc z dnia 1 września

1999 r. nie stanowiło odpowiedzi na żądanie udzielenia informacji. Dodatkowo Gyproc nigdy nie zaprzeczała, że jej działania stanowiły naruszenie art. 81 ust. 1 WE.

Ocena Sądu

457 W komunikacie w sprawie współpracy Komisja zdefiniowała warunki, pod jakimi przedsiębiorstwo współpracujące z nią w trakcie dochodzenia w sprawie kartelu mogą zostać zwolnione z grzywny, którą w przeciwnym wypadku byłyby zobowiązane uiścić, lub skorzystać z obniżenia jej kwoty (zob. pkt A ppkt 3 komunikatu w sprawie współpracy).

458 Tak jak zostało wspomniane w pkt E ppkt 3 komunikatu w sprawie współpracy, komunikat ten daje podstawę do uzasadnionych oczekiwań przedsiębiorstwom chcącym poinformować Komisję o istnieniu kartelu. Biorąc pod uwagę uzasadnione oczekiwania, jakie chcące współpracować z Komisją przedsiębiorstwa mogły mieć na podstawie tego komunikatu, Komisja jest zobowiązana do ich uwzględnienia w trakcie dokonywania oceny współpracy przedsiębiorstwa w ramach określania kwoty grzywny na nie nałożonej (wyrok Sądu z dnia 15 marca 2006 r. w sprawie T-26/02 Daiichi Pharmaceutical przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. II-713, pkt 147).

459 Zgodnie z pkt B tego komunikatu „z obniżenia o co najmniej 75% kwoty grzywny, którą by nałożono na nie przy braku współpracy, a nawet z całkowitej rezygnacji z nałożenia grzywny” korzysta przedsiębiorstwo, które:

„a) zawiadamia Komisję o tajnym porozumieniu, zanim Komisja podjęła na podstawie decyzji kontrolę w przedsiębiorstwach uczestniczących w kartelu, pod warunkiem że nie posiadała ona już informacji wystarczających do stwierdzenia istnienia tego kartelu;

b) jako pierwsze dostarcza dane, które mają decydujące znaczenie dla udowodnienia istnienia tego kartelu;

c) zakończyło swoje uczestnictwo w niedozwolonej działalności nie później niż w momencie, w którym zawiadamia o kartelu;

d) dostarcza Komisji wszelkich odpowiednich informacji, jak również wszelkich dostępnych mu dokumentów i środków dowodowych dotyczących kartelu i zapewnia nieprzerwaną i pełną współpracę w trakcie całego dochodzenia;

e) nie zmuszało innego przedsiębiorstwa do udziału w kartelu i nie było inicjatorem niedozwolonej działalności ani nie pełniło w niej decydującej roli".

460 Ponadto na podstawie pkt C tego komunikatu „przedsiębiorstwo, które spełnia przesłanki wymienione w pkt B lit. b)–e) i zawiadamia o tajnym porozumieniu po podjęciu przez Komisję na podstawie decyzji kontroli w przedsiębiorstwach uczestniczących w kartelu, która nie dostarczyła wystarczających podstaw do wszczęcia postępowania [administracyjnego] w celu wydania decyzji, korzysta z obniżenia w wysokości 50–75% kwoty grzywny".

461 Skarżąca uważa zasadniczo, że Komisja niesłusznie odmówiła jej możliwości skorzystania z obniżenia grzywny o 50–75%, o którym mowa w pkt C komunikatu w sprawie współpracy. A zatem należy zbadać, czy Komisja naruszyła przesłanki zastosowania tego przepisu.

462 W niniejszej sprawie dla stwierdzenia, czy pkt C znajdował zastosowanie w ramach określenia wysokości grzywny nałożonej na skarżącą, istotna jest kwestia, czy przeprowadzone przez Komisję kontrole dostarczyły jej wystarczających podstaw do wszczęcia postępowania administracyjnego w celu wydania zaskarżonej decyzji.

463 W istocie Komisja wskazuje w pkt 593 i 594 zaskarżonej decyzji, że w następstwie kontroli dysponowała informacjami wystarczającymi, by dowieść istnienia zgłoszonego kartelu oraz że BPB, nie spełniając warunków przewidzianych w pkt B lit. b) komunikatu w sprawie współpracy, nie może zatem skorzystać z istotnego obniżenia grzywny na podstawie pkt C tego komunikatu.

464 W tym względzie należy wskazać, iż skarżąca nie twierdzi, że dostarczyła decydujących danych dotyczących wszystkich przejawów kartelu, czy też że Komisja nie mogła wykazać istnienia tego kartelu bez przekazanych przez nią informacji. Podnosi ona w istocie, że Komisja nie byłaby w stanie dowieść istnienia złożonego i jednolitego naruszenia w taki sposób, jak tego dokonała.

465 W konsekwencji należy zbadać, czy w następstwie kontroli Komisja dysponowała informacjami wystarczającymi do dowiedzenia istnienia naruszenia, za które nałożono ostatecznie sankcje.

466 Jeżeli chodzi o spotkanie w Londynie, BPB ujawniła informacje dotyczące tego spotkania dopiero w odpowiedzi na zawarte w drugim żądaniu udzielenia informacji (datowane na dzień 21 września 1999 r.) konkretne wezwanie: „Proszę wskazać, kto zasugerował lub zapoczątkował wymianę danych między dyrektorami generalnymi".

467 A zatem, wiedząc już o istnieniu wymiany informacji dotyczących liczb sprzedaży na czterech rozpatrywanych rynkach, Komisja dysponowała już na podstawie kontroli przeprowadzonych w listopadzie 1998 r. wystarczającymi podstawami, by uzasadnić wszczęcie postępowania administracyjnego w celu wydania decyzji.

468 W tym zakresie należy przypomnieć, iż w wyroku z dnia 29 czerwca 2006 r. w sprawie C-301/04 P Komisja przeciwko SGL Carbon, Zb.Orz. s. I-5915, Trybunał wskazał, że odpowiedzi udzielane na podstawie art. 11 ust. 1 rozporządzenia nr 17 nie stanowią dobrowolnej współpracy, ale dopełnienie obowiązku. Trybunał przypomniał, że w celu wykonania zadań powierzonych jej w tej dziedzinie Komisja może uzyskiwać od rządów i właściwych władz państw członkowskich oraz przedsiębiorstw i związków przedsiębiorstw wszystkie konieczne informacje. Komisja ma zatem prawo zobowiązać dane przedsiębiorstwo do dostarczenia wszelkich niezbędnych informacji dotyczących okoliczności faktycznych, o których może ono wiedzieć i poinformować, a w razie potrzeby, do dostarczenia posiadanych dokumentów dotyczących tych okoliczności, nawet jeśli te informacje i dokumenty mogą służyć do ustalenia, wbrew interesom tego lub innego przedsiębiorstwa, że ich zachowanie miało antykonkurencyjny charakter (pkt 34, 39, 41 i 44).

469 Co się tyczy wymian informacji dotyczących liczb sprzedaży na czterech rozpatrywanych rynkach, skarżąca nie zaprzeczała, co wynika ponadto z pkt 334 skargi, że Komisja znalazła bezpośrednie dowody tych wymian w trakcie kontroli przeprowadzonych przez nią w listopadzie 1998 r.

470 Jeżeli chodzi o wymiany informacji dotyczących wielkości sprzedaży na rynku Zjednoczonego Królestwa, Komisja wskazała, że dwa sprawozdania skierowane do pana [D], wspomniane w pkt 77 pisma w sprawie przedstawienia zarzutów, zawierały szczegółowe informacje na temat obrotów innych producentów i mogły służyć jako podstawa do dalszych dociekań w tym zakresie, nawet jeżeli informacje te nie były same w sobie wystarczające.

471 W tym zakresie należy wskazać, że dokumentami wymienionymi w pkt 77 pisma w sprawie przedstawienia zarzutów są adresowane do pana [D] sprawozdania pana [M], dyrektora generalnego BG poprzedzającego na tym stanowisku pana [N], na temat tendencji na rynku Zjednoczonego Królestwa. A zatem te wewnętrzne dokumenty nie wykazywały, że omawiane informacje zostały ujawnione osobom spoza BPB. W notatce z dnia 17 marca 1996 r. oraz, w bardziej szczegółowy sposób, w oświadczeniu z dnia 28 maja 1999 r. BPB przyznała, że odbywająca się między konkurentami wymiana informacji dotyczących wielkości sprzedaży na rynku Zjednoczonego Królestwa miała miejsce w okresie od 1992 r. do początków 1998 r.

472 Co się tyczy wymiany danych dotyczących podwyżek cen na rynku Zjednoczonego Królestwa, Komisja podnosi, że dysponowała już informacjami przedstawionymi w motywach 201 i 205 zaskarżonej decyzji. A zatem zgodnie z tym, co wynika z tych motywów, poza tym, że dwie wewnętrzne notatki BPB znalezione podczas kontroli dowodziły, że podwyżki cen były przedmiotem rozmów, Komisja oparła się na fakcie jednoczesnego podnoszenia cen. W tych okolicznościach fakt, że BPB przyznała w swej notatce z dnia 17 marca 1996 r. oraz, w bardziej szczegółowy sposób, w oświadczeniu z dnia 28 maja 1999 r., jak to wynika z motywu 207 zaskarżonej decyzji, że miały miejsce „odosobnione wypadki", gdy pan [N] dzwonił do przedstawicieli Lafarge i Knauf w Zjednoczonym Królestwie, aby poinformować ich o zamiarach BG dotyczących cen oraz o zamierzonych widełkach podwyżek, w znacznym stopniu wzmocniły przekonanie Komisji o prawidłowym toku jej rozumowania.

473 Jeżeli chodzi o spotkania w Wersalu i w Hadze, skarżąca przyznała się do udziału w tych spotkaniach dopiero w odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów. Natomiast do udziału w spotkaniu w Brukseli przyznała się jedynie w odpowiedzi na wyraźne pytanie ze strony Komisji w ramach pierwszego żądania udzielenia informacji.

474 Wreszcie, odnośnie do systemu wymiany informacji, z motywu 271 zaskarżonej decyzji wynika, że Komisja wiedziała o jego istnieniu na podstawie informacji uzyskanych podczas kontroli.

475 W konsekwencji Sąd uważa, że dostarczone przez BPB informacje, w zakresie w jakim mogły zostać uznane w świetle orzecznictwa Trybunału przywołanego w pkt 468 powyżej za dobrowolnie udzielone, nie stanowiły elementów decydujących o możliwości dowiedzenia istnienia kartelu oraz że w następstwie przeprowadzonych kontroli Komisja dysponowała w istocie informacjami wystarczającymi do dowiedzenia jego istnienia.

476 Z uwagi na kumulatywny charakter przesłanek określonych w pkt B lit. b)–e) komunikatu w sprawie współpracy, do których odsyła pkt C tego komunikatu, oraz na to, że przynajmniej jedna z tych przesłanek, a mianowicie ta przewidziana w pkt B lit. b) w związku z pkt C wspomnianego komunikatu, nie została spełniona, nie ma potrzeby badania, czy BPB spełniła pozostałe warunki przewidziane w wyżej wskazanych przepisach.

477 Wynika z tego, że Komisja nie popełniła żadnego błędu, nie przyznając skarżącej obniżenia kwoty grzywny na podstawie pkt C komunikatu w sprawie współpracy.

478 Niemniej w ramach nieograniczonego prawa orzekania Sądu należy jeszcze zbadać, czy przyznane BPB przez Komisję obniżenie z tytułu współpracy na podstawie pkt D komunikatu w sprawie współpracy było wystarczające.

479 W tym zakresie warto wskazać, co wynika również z motywów 592 i 596 zaskarżonej decyzji, że BPB była pierwszym uczestnikiem kartelu, który przekazał — po zwróceniu się przez Komisję z żądaniem udzielenia informacji, jednak w sposób bardziej wyczerpujący niż tego wymagało to pismo — dokumenty uzupełniające informacje uzyskane w wyniku kontroli i potwierdzające istnienie kartelu. Komisja przyznaje, że te dokumenty zawierały szczegółowe informacje na temat przedmiotowych spotkań, zwłaszcza tego w Londynie, oraz wymian informacji dotyczących czterech głównych rynków europejskich, i w szczególności rynku Zjednoczonego Królestwa.

480 Ponadto, jak to wynika z rozpatrzenia drugiego zarzutu, bez wiedzy o spotkaniu w Londynie Komisja mogła wprawdzie dowieść istnienia kartelu, jednak sposób, w jaki byłby on postrzegany, byłby inny. Sąd uznał, że dostarczone przez BPB informacje, w szczególności dotyczące spotkania w Londynie, w istotny sposób wzmocniły argumentację Komisji w zakresie istnienia całościowego planu, a co za tym idzie, pozwoliły znacznie podwyższyć wysokość grzywny z uwagi na wagę naruszenia. Ten sam sposób rozumowania ma zastosowanie do szczegółowych danych, których BPB dostarczyła w odniesieniu do wymian informacji dotyczących wielkości sprzedaży i podwyżek cen na rynku Zjednoczonego Królestwa. Wniosek ten znajduje potwierdzenie w zawartych w zaskarżonej decyzji niezliczonych odesłaniach do dokumentów przekazanych przez BPB.

481 Wreszcie, jak to wynika z pkt 2.2.2 jej odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów i rozpatrzenia zarzutu drugiego, BPB przyznała ponadto prawdziwość dużej części okoliczności faktycznych, które zostały opisane w piśmie w sprawie przedstawienia zarzutów. Jednocześnie, co wynika z pkt 1.1.4, 2.2.2 i 6.2.27 jej odpowiedzi na pismo w sprawie przedstawienia zarzutów, rozpatrzenia drugiego zarzutu i odpowiedzi na zadane na piśmie pytanie Sądu, BPB nie zaprzecza kwalifikacji niektórych zachowań jako naruszeń wspólnotowego prawa konkurencji. A zatem BPB przyznała, że

spotkanie w Londynie, wymiana danych dotyczących wielkości sprzedaży na czterech rozpatrywanych rynkach, i w szczególności na rynku Zjednoczonego Królestwa oraz wymiana, przy jednej lub dwóch okazjach, informacji na temat podwyżek cen na rynku Zjednoczonego Królestwa stanowiły naruszenia art. 81 WE.

482 W ramach przysługującego mu nieograniczonego prawa orzekania Sąd stwierdza, że skarżącej należy przyznać dodatkowe, wynoszące 10% obniżenie kwoty grzywny, obliczonej na podstawie komunikatu w sprawie współpracy, które powinno się z sumować z 30% przyznanymi już przez Komisję.

483 W tych okolicznościach nie ma potrzeby rozpatrzenia argumentów skarżącej, zgodnie z którymi Komisja naruszyła zasadę równego traktowania, przyznając Gyproc z tytułu współpracy obniżenie o 40%.

5. *W przedmiocie nakazania Komisji zwrotu uiszczonej kwoty grzywny lub posiłkowo kwoty, o którą grzywna została pomniejszona, wraz z odsetkami*

Argumenty stron

484 Skarżąca pragnie zwrócić uwagę, że uiściła już grzywnę. Opłakuje ona fakt, że stopa odsetek, podlegająca zastosowaniu w przypadku gdyby Komisja była zobowiązana zwrócić grzywnę w całości lub w części, nie została określona w zaskarżonej decyzji.

Uważa ona, że ta stopa odsetek powinna być przynajmniej taka sama, jak ta, która zostałaby zastosowana, gdyby dostarczyła ona gwarancji bankowej, czyli 4,79%. Jednak kwestię mającej zastosowanie stopy odsetek pozostawia ona do rozstrzygnięcia przez Sąd, wnosząc o jej rozpoznanie w przypadku uchylenia jej grzywny lub obniżenia jej kwoty. Ponadto wnosi ona o to, by odsetki za zwłokę były płatne od chwili wydania niniejszego wyroku do całkowitego zwrotu należnych kwot przez Komisję.

485 Komisja uważa, że te argumenty są przedwczesne. Ponadto wniosek sformułowany w ramach trzeciego żądania skargi jest niedopuszczalny, ponieważ Sąd nie jest właściwy do zasądzenia takiego środka.

Ocena Sądu

486 Sąd orzekł już przy licznych okazjach, że po wydaniu wyroku stwierdzającego nieważność aktu ze skutkiem ex tunc, który w związku z tym retroaktywnie eliminuje ten akt z porządku prawnego, pozwana instytucja jest zobowiązana, zgodnie z art. 233 WE, do podjęcia środków koniecznych do usunięcia wszystkich skutków stwierdzonych naruszeń prawa, co w przypadku aktów uprzednio wykonanych może uzasadnić przywrócenie w stosunku do skarżącego stanu, w którym znajdował się przed wydaniem tego aktu (wyrok Sądu z dnia 8 lipca 2004 r. w sprawie T-48/00 Corus UK przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. II-2325, pkt 222).

487 Wśród środków przewidzianych w art. 233 WE znajduje się przede wszystkim obowiązek Komisji zwrotu całości lub części kwoty grzywny uiszczonej przez dane przedsiębiorstwo, w przypadku wydania wyroku stwierdzającego nieważność lub obniżającego kwotę grzywny nałożonej na przedsiębiorstwo w związku z naruszeniem reguł konkurencji ujętych w traktacie, w zakresie w jakim w wyniku orzeczenia stwierdzającego nieważność zapłatę tej kwoty należy uznać za nienależną. Obowiązek

ten obejmuje nie tylko kwotę główną nienależnie zapłaconej grzywny, lecz również odsetki od tej kwoty (ww. w pkt 486 wyrok Corus UK przeciwko Komisji, pkt 223).

488 Wynika z tego, że gdyby Komisja nie uiściła żadnych odsetek od kwoty głównej grzywny zwróconej w następstwie wydania takiego wyroku, to oznaczałoby to, że uchyla się od podjęcia środków, które służą wykonaniu tego wyroku, i w związku z tym stanowiłoby naruszenie obowiązków, które na niej ciążą na mocy art. 233 WE.

489 A zatem wniosek o nakazanie Komisji dokonania zwrotu kwoty — w tym przypadku — o którą została pomniejszona grzywna, wraz z odsetkami jest niedopuszczalny.

6. *W przedmiocie wniosku o zastosowanie środków organizacji postępowania*

490 Skarżąca wskazała w skardze, że „Sąd mógłby może zastosować środek dochodzeniowy w postaci opinii niezależnego biegłego, aby wykazać, która ze stron w prawidłowy sposób dokonała analizy gospodarczego kontekstu sprawy".

491 W zakresie w jakim wniosek ten należy interpretować jako wniosek o zastosowanie środka organizacji postępowania, Sąd uważa, że jego uwzględnienie nie jest konieczne, ponieważ w ramach badania sprawy został dowiedziony wyraźnie antykonkurencyjny charakter rozpatrywanego kartelu.

W przedmiocie kosztów

492 Zgodnie z art. 87 § 2 regulaminu kosztami zostaje obciążona, na żądanie strony przeciwnej, strona przegrywająca sprawę. Na podstawie art. 87 § 3 akapit pierwszy, w razie częściowego tylko uwzględnienia żądań każdej ze stron, Sąd może postanowić, że koszty zostaną rozdzielone.

493 W niniejszej sprawie Komisja przegrała w zakresie, w jakim przyznane przez nią obniżenie z tytułu współpracy BPB nie było wystarczające.

494 W takiej sytuacji słuszna ocena okoliczności sprawy wymaga, by Komisja pokryła dziesiątą część własnych kosztów i dziesiątą część kosztów poniesionych przez BPB oraz by BPB pokryła dziewięć dziesiątych własnych kosztów oraz dziewięć dziesiątych kosztów poniesionych przez Komisję.

Z powyższych względów

SĄD (trzecia izba)

orzeka, co następuje:

1) **Wysokość grzywny nałożona na BPB plc przez art. 3 decyzji Komisji 2005/471/WE z dnia 27 listopada 2002 r. dotyczącej postępowania na**

podstawie art. 81 [WE] przeciwko BPB plc, Gebrüder Knauf Westdeutsche Gipswerke KG, Société Lafarge S.A. i Gyproc Benelux NV (Sprawa COMP/E-1/37.152 — Płyty gipsowe) wynosi 118,8 milionów EUR.

2) W pozostałym zakresie skarga zostaje oddalona.

3) Komisja pokrywa dziesiątą część własnych kosztów i dziesiątą część kosztów poniesionych przez BPB.

4) BPB pokrywa dziewięć dziesiątych własnych kosztów oraz dziewięć dziesiątych kosztów poniesionych przez Komisję.

Jaeger Tiili Czúcz

Wyrok ogłoszono na posiedzeniu jawnym w Luksemburgu w dniu 8 lipca 2008 r.

Sekretarz Prezes

E. Coulon M. Jaeger

Spis treści

Okoliczności faktyczne leżące u podstaw sporu . . . . . II - 1354

Przebieg postępowania i żądania stron . . . . . II - 1360

Co do prawa . . . . . II - 1363

1. W przedmiocie zarzutu pierwszego, dotyczącego naruszenia prawa do obrony . . II - 1363

Argumenty stron . . . . . II - 1363

Ocena Sądu . . . . . II - 1364

2. W przedmiocie zarzutu drugiego, dotyczącego oczywistych błędów i niewystarczającego charakteru uzasadnienia w zakresie zastosowania art. 81 ust. 1 WE . . . II - 1372

W przedmiocie wymogów dowodowych . . . . . II - 1372

Argumenty stron . . . . . II - 1372

Ocena Sądu . . . . . II - 1373

W przedmiocie spotkania w Londynie . . . . . II - 1374

Argumenty stron . . . . . II - 1374

Ocena Sądu . . . . . II - 1378

W przedmiocie wymiany informacji dotyczących ilości sprzedawanych w Niemczech, we Francji, w Beneluksie i w Zjednoczonym Królestwie . . . . . II - 1384

Argumenty stron . . . . . II - 1384

Ocena Sądu . . . . . II - 1386

W przedmiocie wymiany informacji dotyczących wielkości sprzedaży w Zjednoczonym Królestwie . . . . . II - 1391

Argumenty stron . . . . . II - 1391

Ocena Sądu . . . . . II - 1392

W przedmiocie wymiany informacji dotyczących podwyżek cen w Zjednoczonym Królestwie w okresie lat 1992–1998 . . . . . II - 1394

Argumenty stron . . . . . II - 1394

Ocena Sądu . . . . . II - 1396

W przedmiocie stabilizacji udziałów w rynku w Niemczech . . . . . II - 1401

Argumenty stron . . . . . II - 1401

Ocena Sądu . . . . . II - 1404

W przedmiocie wymiany informacji dotyczących podwyżek cen w Niemczech . . II - 1410

Argumenty stron . . . . . II - 1410

Ocena Sądu . . . . . II - 1415

W przedmiocie geograficznego zasięgu kartelu . . . . . II - 1424

3. W przedmiocie zarzutu trzeciego, dotyczącego naruszenia pojęcia jednolitego naruszenia . . . . . II - 1425

Argumenty stron . . . . . II - 1425

Ocena Sądu . . . . . II - 1427

4. W przedmiocie zarzutu czwartego, dotyczącego naruszenia art. 253 WE i art. 15 ust. 2 rozporządzenia nr 17 oraz ogólnych zasad obliczania kwoty grzywny . . . . II - 1431

W przedmiocie dysproporcjonalnego charakteru kwoty wyjściowej grzywny ustalonej na podstawie wagi naruszenia . . . . . II - 1432

W przedmiocie wagi naruszenia . . . . . II - 1432

— Argumenty stron . . . . . II - 1432

— Ocena Sądu . . . . . II - 1434

W przedmiocie rzeczywistego wpływu naruszenia na właściwy rynek . . . . . II - 1437

— Argumenty stron . . . . . II - 1437

— Ocena Sądu . . . . . II - 1441

W przedmiocie określenia kwoty wyjściowej grzywny na podstawie wagi naruszenia . . . . . II - 1448

— Argumenty stron . . . . . II - 1448

— Ocena Sądu . . . . . II - 1451

W przedmiocie czasu trwania naruszenia . . . . . II - 1457

Argumenty stron . . . . . II - 1457
Ocena Sądu . . . . . II - 1459
W przedmiocie powrotu do naruszenia . . . . . II - 1461
Argumenty stron . . . . . II - 1461
Ocena Sądu . . . . . II - 1464
W przedmiocie okoliczności łagodzących . . . . . II - 1473
Argumenty stron . . . . . II - 1473
Ocena Sądu . . . . . II - 1475
W przedmiocie współpracy . . . . . II - 1481
Argumenty stron . . . . . II - 1481
Ocena Sądu . . . . . II - 1486
5. W przedmiocie nakazania Komisji zwrotu uiszczonej kwoty grzywny lub posiłkowo kwoty, o którą grzywna została pomniejszona, wraz z odsetkami . . . . . II - 1493
Argumenty stron . . . . . II - 1493
Ocena Sądu . . . . . II - 1494
6. W przedmiocie wniosku o zastosowanie środków organizacji postępowania . . . . II - 1495
W przedmiocie kosztów . . . . . II - 1496